

Janina Mazurkiewicz
(Toruń)

MUZEUM MIKOŁAJA KOPERNIKA ODDZIAŁ MUZEUM OKRĘGOWEGO W TORUNIU (1960-2000)

Muzeum Mikołaja Kopernika Oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu na mapę prezentującą ogólnopolską sieć muzealną zostało wpisane 5. czerwca 1960 roku. W grupie polskich muzeów biograficznych według chronologii ich powstawania zajmuje 26 miejsce. Jest najmłodszym z trzech działających muzeów poświęconych twórcy teorii heliocentrycznej – po Muzeum Mikołaja Kopernika w Rzymie mieszczącym się na Górze Monte Mario w Obserwatorium Astronomicznym, utworzonym na obczyźnie w 1879 r. przez Artura Wołyńskiego (1844-1892), i po Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku, powołanym w 1948 roku z inicjatywy Związku Historyków Sztuki i Kultury [prof. dr. hab. Aleksandra Gieysztor (1916-1999), prof. dr. hab. Stanisława Lorentza (1899-1991), dr. Tadeusza Przypkowskiego (1905-1997)].

Za utworzeniem Muzeum Kopernikowskiego w rodzinnym mieście astronoma opowiadano się od poł. XIX w. wielokrotnie w prasie codziennej i popularnonaukowej. Projekt utworzenia wspomnianej instytucji rozważano również podczas zjazdów i obchodów, związanych z rocznicami urodzin kopernikowskich (1873, 1923, 1953). Na zahamowanie i opóźnienie realizacji tej cennej inicjatywy złożyło się kilka czynników. Najważniejszym z nich był spór o ustalenie domu, w którym się urodził przyszły autor dzieła *De revolutionibus*, trwający między historykami od 1760 r. do dziś.

Wiek XIX obok wielu wspaniałych wynalazków zasłynął w dziedzinie kultury jako wiek narodzin instytucji muzealnych. Wszystkie większe miasta o bogatej historii zaczęły zabiegać o ich posiadanie. Tak też było w Toruniu. Założono tu Towarzystwo Naukowe w 1854 r. „Coppernicus Verein für Wissenschaft und Kunst, a w 1875 r. z inicjatywy ziemianina Zygmunta

Działowskiego (1843-1878), archeologa i kolekcjonera, Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Za jedno z podstawowych zadań Towarzystwa te postawiły sobie systematyczne gromadzenie zbiorów i doprowadzenie do powołania muzeów co nastąpiło w 1861 i 1876 r. W statutach tych towarzystw niestety nie przewidziano działów poświęconych gromadzeniu pamiątek dotyczących bezpośrednio Mikołaja Kopernika.

Na początku XIX w. za dom urodzin przyszłego astronoma rajcy miejscy uznali kamienicę przy ulicy Kopernika 40. Właśnie tę kamienicę zaprezentowali Napoleonowi w 1807 roku podczas jego wizyty w Toruniu. To wydarzenie zostało utrwalone na stalorycie z kolekcji Leonarda Chodźki (1800-1871), wykonanym przez Adama Pilińskiego (1810-1887). Opis wizyty w tym domostwie zawdzięczamy również Fryderykowi Chopinowi (1810-1849), który ją bardzo dokładnie i dowcipnie zrelacjonował w 1825 r., w liście do przyjaciela Jana Matuszyńskiego.

Teza wskazująca na ten dom jako miejsce urodzenia Mikołaja Kopernika została podważona w 2. poł. XIX w. przez burmistrza toruńskiego Georga Immanuela Bendera (1848-1924) historyka, który w oparciu o badania archiwalne i odnalezioną *Księgę służb z XV w.*, wytypował kamienicę przy ul. Kopernika 17 (dawniej św. Anny).

Pierwsze głosy za utworzeniem muzeum w tym domu, uznanym za miejsce urodzin Wielkiego Torunianina, pojawiły się podczas obchodów 450 rocznicy jego urodzin w 1923 r., w wolnym Toruniu. Znalazły swoje odbicie w prasie i w wypowiedziach uczestników zjazdu Miłośników Astronomii, obradujących z tej okazji w Toruniu oraz w ufundowaniu przez społeczeństwo i umieszczeniu na fasadzie tego domu tablicy pamiątkowej. W ten sposób zawieszono na wiele lat spór o właściwy dom

urodzin astronoma. Od 1933 roku grono pedagogów reprezentujących nauki ścisłe, z Janem Szycem (1893-1969) z Gimnazjum Toruńskiego na czele, od 1927 r. noszącego imię Wielkiego Torunianina, było głęboko przekonane, że trzeba kamienicę przy ulicy Kopernika 17 otoczyć specjalną troską. W realizacji tej idei przeszkodziła druga wojna światowa. Zaraz po jej zakończeniu Jan Szyc, późniejszy prezes toruńskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii, powrócił do urzeczywistniania idei, rozpoczętej w okresie międzywojnia.

W 1953 roku, w Międzynarodowym Roku Kopernikowskim, Prezydium Miejskiej Rady Narodowej przeznaczyło na siedzibę oddziału PTMA kilka pomieszczeń w Domu Kopernika, co umożliwiło podjęcie dalszych starań, przy poparciu Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i Toruńskiego Towarzystwa Naukowego, o pozyskanie całego budynku i rozpoczęcie organizacji muzeum, zadedykowanego Mikołajowi Kopernikowi. W tym samym roku, ogłoszonym przez Światową Radę Pokoju Rokiem Kopernikowskim i Rokiem Odrodzenia oraz z okazji 410 rocznicy śmierci autora *De revolutionibus*, w kilku salach w Ratuszu Staromiejskim – siedzibie Muzeum Pomorskiego w Toruniu, otwarto pierwszą wystawę monograficzną poświęconą Mikołajowi Kopernikowi. Uroczystego otwarcia dokonał 28 czerwca Minister Szkolnictwa Wyższego Adam Rapacki (1909-1970).

Wystawa ta, oparta w znacznej mierze na fotogramach i eksponatach wypożyczonych z innych instytucji, nie mogła pozostać jako stała wystawa muzealna. Przyczyniła się jednakowoż do przyspieszenia pozyskania całej kamienicy przy ulicy Kopernika 17, zwanej „Domem Kopernika” i zaadaptowania jej na muzeum Wielkiego Torunianina.

Dnia 5 VI 1960 r. po przeprowadzeniu wstępnego remontu, Aleksander Zawadzki (1899-1964) – ówczesny przewodniczący Rady Państwa – dokonał w niej otwarcia, w ramach inauguracji Obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego na terenie dawnego województwa bydgoskiego, pierwszej biograficznej wystawy muzealnej, poświęconej Mikołajowi Kopernikowi. Wystawa została przygotowana przez pracowników Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, dr. Jerzego Serczyka i mgr Janinę Mazurkiewicz oraz art. plastyka Danutę Ciarową, a także przez zespół techniczny Muzeum Okręgowego w Toruniu pod kierunkiem

laboranta Antoniego Głowackiego (1893-1968). Wystawę tę stworzono wyłącznie z obiektów wypożyczonych z Książnicy Miejskiej im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, z Biblioteki Uniwersyteckiej, Muzeum Pomorskiego w Toruniu oraz z kolekcji prywatnej art. fotografika Janiny Gardzielewskiej.

Silne zagrzybenie i zawilgocenie budynku przyczyniło się do jej zdemontowania już po dwóch miesiącach, z uwagi na zagrożone bezpieczeństwo eksponatów (starodruki, ryciny, druki, fotogramy). Ta dramatyczna decyzja przyspieszyła przeprowadzenie w latach 1960-1963 gruntownej konserwacji kamienicy, połączonej z adaptacją i częściową rekonstrukcją. Starano się przywrócić obiektowi, a przede wszystkim fasadzie, wygląd z drugiej połowy XV w. (wyraźnie zaakcentowany podział trójdzielny z wysokim przyziemiem, zwieńczonym fryzem, częścią środkową rozczłonkowaną pionowo trzema blendami, zamkniętymi półkoliście i ozdobionymi rytymi w tynku, malowanymi maswerkami oraz ze szczytem o układzie schodkowym). Była to pierwsza rekonstrukcja gotyckiej elewacji, zrealizowana w Toruniu na obszarze Starego Miasta.

Kolejną, drugą wystawę stałą udostępniono w tej kamienicy 28 czerwca 1964 r. Była o wiele bogatsza i okazała od poprzedniej. Wzbogacona już o zbiory własne, zebrane drogą zakupów i darów, które wpłynęły w ciągu pięcioletniego okresu ich systematycznego gromadzenia. Scenariusz wystawy przygotowała Janina Mazurkiewicz, wówczas już adiunkt Muzeum Okręgowego. Ciekawą aranżację wykonał prof. Józef Kozłowski (1905-1991) wraz z art. plastykiem Bohdanem Olechnickim.

Niezwykle korzystne warunki dalszego rozwoju muzeum kopernikowskiego w rodzinnym mieście Astronoma, zaistniały od 10 września 1966 r., od czasu uroczystej sesji Miejskiej Rady Narodowej i Miejskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu, która odbyła się na dziedzińcu Ratusza Staromiejskiego. Uchwalono podczas niej Wojewódzki Program Obchodów 500-lecia urodzin autora dzieła *De revolutionibus*. Inauguracja obchodów wojewódzkich miała być połączona z inauguracją obchodów ogólnopolskich w dniu 18 lutego 1973 r. (w przededniu urodzin). Toruńskie Muzeum wraz z wydzielonym od 1967 r. ze struktury Działu Historycznego Domem Kopernika, przystąpiło do

Zespół kamienic mieszczańskich przy ul. Kopernika 15/17 przed przeprowadzeniem gruntownych prac konserwatorskich i adaptacyjnych w 1943 roku. Fot. reprodukcja wg Kurta Grimma.

Zespół kamienic mieszczańskich przy ulicy Kopernika 15/17 po dokonaniu odkrywek w 1960 roku, poprzedzających podjęcie gruntownych prac konserwatorskich i adaptacyjnych. Fot. Pracownia mikrofilmowa Towarzystwa Naukowego w Toruniu.

Zespół kamienic przy ulicy Kopernika 15/17 po przeprowadzeniu prac konserwatorskich i adaptacyjnych na siedzibę Muzeum Mikołaja Kopernika w rozszerzonej wersji o kamienicę nr 15, w związku z wielkim jubileuszem 500-lecia urodzin Wielkiego Torunianina. Fot. Czesław Kuchta, Jerzy Wardak.

Zespół kamienic mieszczańskich przy ulicy Kopernika 15/17 - siedziba Muzeum Mikołaja Kopernika Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu po odnowieniu elewacji frontowych w 1993 roku. Fot. Zbigniew Smoliński

Widok od ulicy Rabskiej, od podwórza na elewację południową kamienicy nr 15 i na oficynę po przeprowadzeniu gruntownej konserwacji w 1972/73 roku. Fot. Czesław Kuchta, Jerzy Wardak

opracowania własnego programu, mającego uczcić ten jubileusz. Ówczesny dyrektor Muzeum prof. Jerzy Remer (1888-1979) w dniu 1 marca 1968 r., na wyjazdowym posiedzeniu Sekcji Muzealnictwa i Ochrony Dóbr Kultury w Toruniu, przedstawił koncepcję pt. „Muzeum Epoki Kopernika”. Zaprojektowane wg niej wystawy, miały stworzyć swoisty „kombinat muzealny”, zlokalizowany w zespole kamienic przy ulicy Kopernika 15/17 i w Ratuszu Staromiejskim, po częściowym przeniesieniu z niego zbiorów, nie związanych z Toruniem i epoką, w której żył i działał Mikołaj Kopernik, do gmachu po Bibliotece Uniwersyteckiej przy ulicy Chopina (budynek ten był zaprojektowany w okresie międzywojennym na siedzibę muzeum). Realizacja szerokiego zakresu tej koncepcji była uzależniona przede wszystkim od pozyskania odpowiednich eksponatów. Nieprzekazanie przez władze uczelni gmachu po Bibliotece Uniwersyteckiej i negatywne rezultaty licznych kwerend i sondaży w muzeach, bibliotekach i antykwariatach, zaważyły na zawężeniu pierwotnej koncepcji prof. Jerzego Remera i wpłynęły na ograniczenie zakresu wystaw jubileuszowych, do zlokalizowania ich tylko w kamienicach przy ulicy Kopernika 15/17, które zostały poddane kolejnym zabiegom konserwatorskim i adaptacyjnym, w szczególności dołączona kamienica nr 15. Dokonano wówczas ich połączenia wraz z oficynami w jednolity zespół. Jednocześnie podkreślić należy, że przeprowadzone w ostatnich latach przez historyków badania nad ustaleniem domu urodzin Mikołaja Kopernika, a w szczególności doc. dr hab. Krzysztofa Mikulskiego właśnie kamienicę nr 15 uznają za właściwą.

Prezentacja jubileuszowych wystaw stałych została podzielona na trzy człony. Pierwszy wprowadzający, miał na celu pokazanie po raz pierwszy w muzealnictwie polskim, statycznego modelu miasta z około 1500 r., ożywionego osiemnastominutową projekcją światłodźwięku, z komentarzem w pięciu wersjach językowych (angielskiej, francuskiej, niemieckiej, polskiej, rosyjskiej), informujących o dziejach miasta w okresie dzieciństwa i wczesnej młodości Mikołaja Kopernika.

W kamienicy nr 15 będącej przykładem kamienicy kupieckiej z dobrze zachowanym dwutraktowym wnętrzem, wysoką sienią i wieloma elementami pierwotnego wystroju w postaci stolarki i dekoracji malarskich z XV w. oraz z czasów nowożytnych.

Ciekawe wnętrza stworzyły tło i atmosferę dla ukazania, w odpowiedniej aranżacji, zabytków kultury mieszczańskiej, reprezentujących środowisko, z którego pochodził Mikołaj Kopernik.

W tak zwanym Domu Kopernika, w trzeciej części wystawy zaprezentowano biografię Mikołaja Kopernika, ze szczególnym podkreśleniem jego wkładu do rozwoju astronomii i nauk przyrodniczych. Komisarzem i autorką scenariusza wystaw jubileuszowych była kustosz mgr Janina Mazurkiewicz, a konsultantami naukowymi – pracownicy UMK: historycy - prof. dr hab. Marian Biskup, doc. dr hab. Zenon Hubert Nowak; historycy sztuki i konserwatorzy - doc. dr Marian Arszynski, doc. dr Jerzy Frycz (1927-1985); astronom - prof. dr hab. Andrzej Woszczyk. Autorami powiększeń fotograficznych i diapozytywowych scalających wystawę, byli art. fotograficy Czesław Kuchta (1936-2001) i Jerzy Wardak; wykonawcami aranżacji i elementów graficznych – prof. Józef Kozłowski (1905-1991) i art. plastyk Józef Pietrzyk.

Lata osiemdziesiąte zaowocowały następną edycją wystawy stałej w tzw. Domu Kopernika (kamienica nr 17). Udostępniono ją publiczności w 1983 r. z okazji obchodów 750-lecia Torunia. Koncepcja tej wystawy odbiegała od dotychczasowych wystaw biograficznych. Nosiła tytuł „Mikołaj Kopernik w pamięci narodów”. Głównym jej założeniem było pokazanie, na odpowiednio dobranych przykładach, dorobku muzeum z okresu 23 lat działalności, w zakresie gromadzenia zbiorów będących dowodami niesłabnącego kultu osoby, która położyła podwaliny pod rozwój nowego spojrzenia na Wszechświat.

Różnorodne „tworzywo muzealne” wyeksponowano w takich zespołach jak: nowsze edycje dzieła *De revolutionibus*; przykłady ikonografii jego podobizny w malarstwie, rzeźbie (również małe formy rzeźbiarskie), grafice, medalierstwie i filatelistyce, dokumentach życia społecznego (programy kongresów i sesji naukowych, zaproszenia na różne imprezy) oraz pamiątki i drobiazgi nie tylko z Polski, ale również ze wszystkich stron świata.

Ta edycja wystawy oparta była już wyłącznie o zbiory własne. Wystawę przygotowała mgr Janina Mazurkiewicz, przy współudziale mgr Aleksandry Kuczborskiej. Projekt ekspozycji wykonał zespół pod kierunkiem art. plastyka Krzysztofa Burnatowicza, przy udziale

Fragment pierwszej toruńskiej wystawy poświęconej Mikołajowi Kopernikowi, zorganizowanej w Międzynarodowym Roku Kopernikowskim, w Ratuszu Staromiejskim, 1953 r. Fot. Alojzy Czarnecki

Wstępna „debatą” przed rozpoczęciem prac konserwatorskich i adaptacyjnych Domu Kopernika przy ul. Kopernika 17, o przeznaczeniu na siedzibę muzeum Wielkiego Torunianina; 1960 r. Od lewej: Edmund Kamiński kierownik Wydziału Gospodarki Komunalnej w Urzędzie Miejskiej Rady Narodowej w Toruniu, prof. Jerzy Remer (dyrektor muzeum), mgr Bohdan Rymaszewski (Miejski Konserwator Zabytków). Fot. Aleksander Jarmolowicz

Otwarcie pierwszej wystawy stałej, poświęconej Mikołajowi Kopernikowi w Domu Kopernika, w 1960 r. przez przewodniczącego Krajowej Rady Narodowej Aleksandra Zawadzkiego. Od lewej w środku: Aleksander Zawadzki, prof. Jerzy Remer, w głębi prof. dr hab. Maria Znamierowska-Prüfferowa, Danuta Ciarowa, Janina Mazurkiewicz. Fot. Archiwum Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu

Otwarcie drugiej wystawy pt. „Mikołaj Kopernik” w Domu Kopernika po jego gruntownej konserwacji w 1964 r. Od lewej: prof. dr hab. Wilhelmina Iwanowska, Tadeusz Galiński (minister kultury i sztuki), Eugeniusz Szyr (wicepremier), Aleksander Schmidt (przewodniczący Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy), z prawej: adiunkt mgr Janina Mazurkiewicz. Fot. Archiwum Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddziału Muzeum Okręgowego

Prof. Jerzy Remer podczas wieczornicy kopernikowskiej składa podziękowanie art. fot. Janinie Gardzielewskiej za ofiarowane kopernikana, 1968 r. Fot. Aleksander Jarmolowicz

1

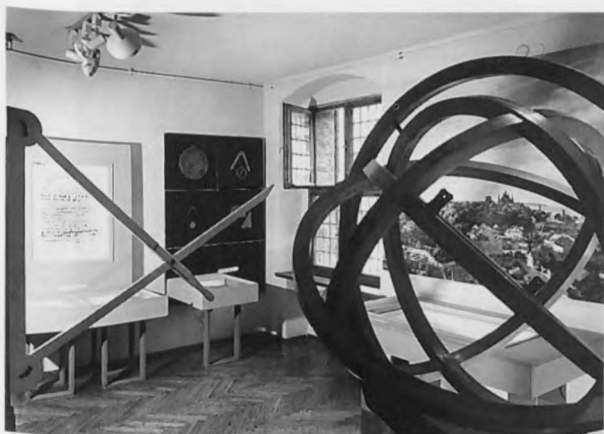
2

1. Fragment pierwszej wystawy stałej z 1960 r. w Domu Kopernika, poświęconej Mikołajowi Kopernikowi. Fot. Aleksander Jarmolowicz

2. Fragment drugiej wystawy stałej w Domu Kopernika pt. „Mikołaj Kopernik”, z 1964 r. Fot. F. Zwierzchowski

1

2

1. Fragment ekspozycji zabytkowych konstrukcji drewnianych Torunia przedlokacyjnego w piwnicach oficyny C kamienicy nr 15 z 1973 r.
Fot. Czesław Kuchta, Jerzy Wardak

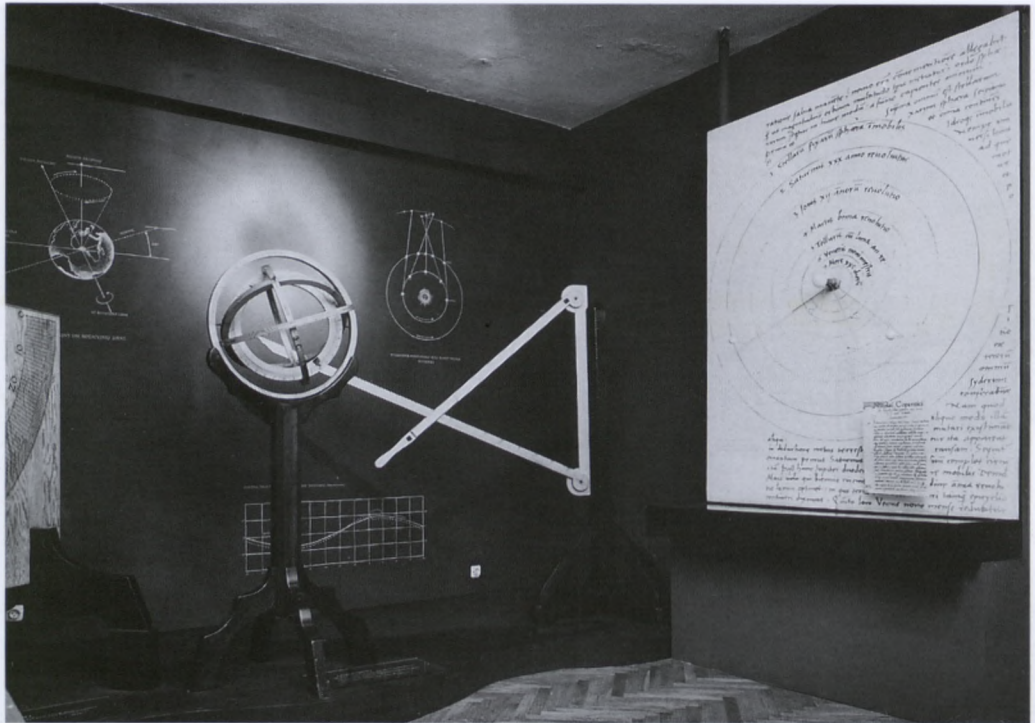
2. Fragment ekspozycji jubileuszowej z 1973 r., z okazji 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika, eksponowanej w Domu Kopernika.
Fot. Czesław Kuchta, Jerzy Wardak

3. Fragment ekspozycji jubileuszowej z 1973 r., z okazji 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika, eksponowanej w Domu Kopernika.
Fot. Czesław Kuchta, Jerzy Wardak

3

1

2

1. Fragment czwartej wystawy z 1983 r., eksponowanej w Domu Kopernika, pt. „Kopernik w pamięci narodów”, prezentującej wybór najciekawszych zbiorów dotyczących kultu Kopernika, zorganizowanej z okazji 750-lecia Torunia. Fot. Bohdan Olechnicki

2. Fragment ekspozycji z 1994 r., poświęconej Janowi Heweliuszowi (1611-1687), w Białej Sali kamienicy nr 15. Fot. Zbigniew Smoliński

1

2

1. Fragment piątej wystawy stałej z 1995 r., w Domu Kopernika, pt. „Mikołaj Kopernik – życie i dzieło”. Fot. Cezary Szejgis

2. Fragment piątej wystawy stałej z 1995 r., w Domu Kopernika, pt. „Mikołaj Kopernik – życie i dzieło”. Fot. Cezary Szejgis

1

2

1. Rekonstrukcja komory kuchennej z przełomu XV/XVI w. w wysokiej sieni kamienicy nr 15, 1998 r. Fot. Bernardeta Swobodzińska

2. Rekonstrukcja najstarszego, publicznego pokazu zbiorów kopernikowskich, zaprezentowanego w Muzeum Polskim w Rapperswilu w 1870 r. Oficyna B kamienicy nr 15, 1998 r. Fot. Czesław Jarmusz

Stanisława Pucha (liternictwo) i Lecha Charewicza (powiększenia fotograficzne).

W 1995 roku powrócono do opracowania nowej wersji wystawy biograficzno-historycznej w Domu Kopernika pt. „Mikołaj Kopernik życie i dzieło”, przygotowanej z okazji 35-lecia działalności muzeum. W porównaniu do poprzednich edycji, posiłkujących się wypożyczeniami z bibliotek i innych muzeów, ta wystawa zaprezentowała własny dorobek w kwestii gromadzenia zbiorów, uzupełniony modelami, kopiami i faksymilami obiektów, wykonanymi przez wybitnych specjalistów w danej dziedzinie. Wystawa ta, składająca się z sześciu sektorów, tworzy harmonijną całość. Toruński portret Mikołaja Kopernika z XVI w., zapoczątkowuje wędrówkę widza po kolejnych etapach życia Wielkiego Torunianina i Jego niezwyklej, wielostronnej i szerokiej działalności. Wystawę przygotowała st. kustosz kurator mgr Janina Mazurkiewicz wraz z zespołem artystów plastyków z Łodzi

– Krystyną i Tadeuszem Śliwińskimi oraz Zbigniewem Janeczkiem. Ekspozycja ta została wyróżniona w 1996 r. na konkursie „Najciekawsze Wydarzenie Muzealne Roku 1995”.

W okresie 40 lat swojej działalności, muzeum zostało wyróżnione: medalami – ogólnopolskim i wojewódzkim „500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika” (1973), wydanymi przez ogólnopolski i wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu; brązowym medalem „100-lecie Towarzystwa Naukowego w Toruniu” (1975), za współpracę w okresie przygotowań do obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika; medalem „XXV-lecia Polskiego Towarzystwa Astronautycznego” (1980); odznaką „Zasłużony dla Torunia” (1985); medalem Federacji Miast Kopernikowskich (1998) i wieloma listami gratulacyjnymi od władz wojewódzkich i miejskich z okazji kolejnych jubileuszy muzeum (25-lecia w 1985 r., 30-lecia w 1990 r., 35-lecia w 1995 r., 40-lecia w 2000r.).

ZBIORY

Zbiory gromadzone od 1960 roku swoim zasięgiem obejmują wszystkie kontynenty, ze szczególnym uwzględnieniem Europy, Polski i Torunia. Są pozyskiwane drogą zakupów i darów, a w ostatnim dziesięcioleciu, również dzięki przekazom, dokonywanym przez Fundację Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu. Ich załącznikiem stała się trzykrotna darowizna w liczbie 238 obiektów dokonana w latach 1960-1964 przez art. fot. Janinę Gardzielewską. Po dzień dzisiejszy stanowi najwartościowszą część księgozbioru (druki zwarte i okolicznościowe) i kolekcji grafiki (najstarsze wizerunki Mikołaja Kopernika). Zbiory naszego muzeum są ukierunkowane przede wszystkim na dzieje kultu wielkiego astronoma w jak najszerszym ujęciu. Pochodzą z 91 państw. Z uwagi na różnorodność zbiorów, aby nie zatracić ich przejrzystości są one gromadzone w kolekcjach i zespołach. Dzielią się na: zbiory podstawowe (oryginały), eksponaty zastępcze (kopie, modele, faksymile, reprints), zbiory pomocnicze - wykorzystywane do działalności edukacyjnej (filmy, fotogramy, fotografie dokumentalne, negatywy, przezrocza,

płyty i kasety muzyczne, kasety video, CD) oraz wycinki prasowe, pochodzące z całego świata.

Zbiory podstawowe są gromadzone w kolekcjach i zespołach:

1. Inkunabuły i starodruki z epoki Mikołaja Kopernika (dzieje nauki i kultury ze szczególnym uwzględnieniem astronomii).

2. Kolejne edycje dzieła *De revolutionibus...* i inne prace dotyczące wielostronnej działalności twórcy teorii heliocentrycznej.

3. Publikacje naukowe i popularnonaukowe dotyczące bezpośrednio Mikołaja Kopernika (biografie, monografie).

4. Przyrządy astronomiczne i instrumentarium wielkiego astronoma (modele).

5. Ikonografia - podobizny Kopernika w malarstwie, grafice, rzeźbie, medalierstwie, numizmatyce, filatelistyce, filumenistyce i na kartach telefonicznych.

6. Dokumenty życia społecznego (programy z imprez, plakaty, afisze, kalendarze, plakietki, znaczki i proporzyczki okolicznościowe, pocztówki, nalepki, opakowania, gadżety i inne).

7. Dzieła i pamiątki związane z najwybitniejszymi kontynuatorami myśli kopernikowskiej (Tycho de Brahe, Galileuszem, Janem Keplerelem, Izaakim Newtonem, Albertem Einsteinem).

8. Zespół zbiorów związanych z życiem i działalnością Jana Heweliusza, drugiego po Mikołaju Koperniku wybitnego astronoma, działającego w XVII w. w Gdańsku.

9. Materiały dokumentujące współczesne osiągnięcia w dziedzinie badania Kosmosu, ze szczególnym uwzględnieniem wkładu Polaków.

Podkreślić należy, że wszystkie kolekcje i zespoły muzealiów starano się gromadzić w układzie chronologicznym, zaczynając od najstarszego obiektu w danym zespole, aż po dzień dzisiejszy. W takich działach jak malarstwo, grafika, rzeźba, medalierstwo obok wartości historyczno dokumentalnych zwracano uwagę na wartość artystyczną obiektów. Nabywano dzieła wybitnych współczesnych twórców, podejmujących tematykę kopernikowską i kosmologiczną. Wartość poszczególnych kolekcji ma znaczenie ponadregionalne z uwagi na kompletność zespołów tematycznych i zasięg terytorialny (wszystkie kontynenty).

Jak już wcześniej nadmieniono fundamentem zbiorów po dzień dzisiejszy jest trzykrotny zapis Janiny Gardzielewskiej, dokonany w latach 1960-1964, wielokrotnie uzupełniany w latach następnych pojedynczymi okazami. Wśród nich najcenniejsze są: pierwsze polskie wydanie *De revolutionibus...* z 1854 r., opublikowane po zdjęciu dzieła z *Indeksu ksiąg zakazanych*; wydanie toruńskie z 1873 r. wydrukowane dla uczczenia 400-lecia wielkiego torunianina; pierwsza monografia o Mikołaju Koperniku Jana Śniadeckiego z 1802 r.; prace Ignacego Polkowskiego, Leopolda Prowe, Ludwika Birkenmajera - zasłużonych badaczy życia i dzieła ojca nowoczesnej astronomii oraz najstarsze wizerunki przedstawione w grafice od XVII - XX w.; wydania specjalne gazet i tygodników z okazji jubileuszy.

W 1963 r. i w 1967 roku za pośrednictwem Rzymskiej Stacji Polskiej Akademii Nauk otrzymano od hr. Emeryka Hutten Czapskiego cenny dar w postaci rycin z wizerunkiem astronoma, z XVI i XVII w. oraz zespół map, dotyczących Pomorza.

Zbiory stale się powiększają dzięki pośrednictwu zaprzyjaźnionych od lat osób: Zbigniewa Drosta (filatelia), Leszka Popielewskiego (filatelia), Stanisława Nowickiego (medale), Romualda Bestera (dokumenty życia społecznego), Czesława Chmieleckiego (pamiątki), Tadeusza Zakrzewskiego (exlibrisy, dokumenty życia społecznego, druki okolicznościowe), Czesława Kuchty i Bohdana Olechnickiego (fotogramy, przezrocza).

Powiększenie zbiorów nastąpiło szczególnie w latach 1968-1975, w okresie kampanii poprzedzającej obchody 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika i w czasie trwania jubileuszu (1973/4). Znacznie powiększyły się wówczas zbiory pochodzące z zagranicy, dzięki stałej współpracy w tym okresie z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Wiele pomocy i zyczliwości okazał ówczesny kierownik Działu Informacji i Współpracy Kulturalnej z Zagranicą Wojciech Jarmoliński. Ekspонатów filatelistycznych i dokumentów życia społecznego przysporzyli przedstawiciele Polonijnych Komitetów obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika z Australii, Kanady, Stanów Zjednoczonych, Argentyny, Brazylii, Anglii i Francji w osobach: art. grafika Leona Kaweckiego z Arizony, W.Z.J. Nowickiego z Londynu, artyści rzeźbiarza Stanisława Szukalskiego z Kalifornii, Stanisława Jordanowskiego z Nowego Jorku, a także Zarząd Polonijnego Towarzystwa Numizmatycznego i Klub Filatelistyczny „POLONUS” z Chicago.

Współpraca z Ministerstwem Spraw Zagranicznych w zakresie pozyskiwania zbiorów była jeszcze wiele lat kontynuowana za pośrednictwem ambasad i konsulatów polskich, pod hasłem zgromadzenia dokumentacji, dotyczącej pomników Mikołaja Kopernika, wznoszonych w wielu miastach na świecie.

W okresie obchodów Wielkiego Jubileuszu do powiększenia naszych zbiorów przyczynili się również torunianie - prof. dr hab. Witold Łukaszewicz (1911-1975), ówczesny rektor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika oraz prof. dr hab. Wilhelmina Iwanowska (1905-1998) dyrektor Instytutu Astronomii UMK i Prezes Polskiego Komitetu Narodowego Międzynarodowej Unii Astronomicznej. Wymienionym osobom, w tym okresie bardzo często wyjeżdżającym na kongresy i sympozja do różnych państw, zawdzięczamy liczne dary w postaci wydawnictw, dokumentów życia społecznego i pamiątek.

Ogromną satysfakcją dla naszego muzeum było zdobycie Złotego Medalu Jubileuszowego, wydanego w bardzo małym nakładzie, w 1973 r. w Mennicy Rzymskiej z inicjatywy prof. dr hab. Bronisława Bilińskiego (1913 - 1998) dyrektora Stacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk w Rzymie, a przekazanego nam przez prof. dr hab. Janusza Groszkowskiego (1898 -1984) – przewodniczącego Ogólnopolskiego Komitetu Obchodów 500-lecia Urodzin Mikołaja Kopernika.

Po przeszło dwuletnich usilnych staraniach, od Dyrektora Narodowego Banku Polskiego, uzyskaliśmy, wówczas jako jedyne muzeum polskie, dwie złote monety z wizerunkiem autora dzieła *De revolutionibus...* o nominale 2000 zł.

W 1981 r. kolekcja przyrządów astronomicznych powiększyła się o kilka bardzo cennych cymeliów z zakresu europejskiego rzemiosła artystycznego, pochodzących z zapisu testamentowego po zmarłym wybitnym botaniku - prof. dr hab. Janie Zabłockim (1894-1978). Są to zegary z XVI, XVII i XVIII w. wykonane w Augsburgu, Holandii i Francji o rozszerzonym programie astronomicznym, wskazujące nie tylko zwykły pomiar czasu.

Nawiązany przez Ministerstwo Oświaty i Wychowania kontakt ze szkołami noszącymi imię Mikołaja Kopernika, umożliwił pozyskanie materiałów dokumentujących ich działalność dydaktyczną i osiągnięcia młodzieży szczególnie w dziedzinach, którymi zajmował się patron szkoły.

W ostatnim dwudziestoleciu ubiegłego wieku znacznie poszerzone zostały zbiory we wszystkich kolekcjach i zespołach. W szczególności przybyło sporo dokumentów życia społecznego, pocztówek, różnego rodzaju pamiątek będących wyrazem niesłabnącego zainteresowania prekursorem nowoczesnej astronomii, pozyskiwanych przeważnie drogą finansowego wsparcia ze strony życzliwych osób i instytucji. Znacznie wzbogaciła się kolekcja plakatów. Do cennych nabytków z tego okresu należy zespół malarskich kopii – najstarszych wizerunków Mikołaja Kopernika, portretu Jana Heweliusza oraz konterfektów kontynuatorów myśli kopernikańskiej - Galileusza i Jana Keplera - wykonanych z najpełniejszym poszanowaniem technologii i techniki oryginałów przez prof. dr hab. Józefa Flika z Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Sukcesywnie wzbogacano również kolekcję rzeźby, małych form przestrzennych, miniatur pomników zadedykowanych twórcy teorii heliocentrycznej, o dzieła najwybitniejszych polskich artystów w tej dziedzinie: Bronisława Chromego, Edwarda Gorola, Józefa Stasińskiego, Zofii Wolskiej.

Najbardziej „rozwósł się” zbiór medali i monet. Przybyło sporo eksponatów zagranicznych - ze Stanów Zjednoczonych, Francji, Rosji, Łotwy, które wypełniły brakujące ogniwa, w szczególności emisji dotyczących upamiętnienia 500-lecia urodzin Wielkiego Astronoma. Wśród nich najbardziej reprezentatywnymi są: moneta (próba) tzw. „Mały Kopernik” o nominale 100 zł, wybita w brązie w 1925 r. wg projektu Stanisława Szukalskiego (1895-1987); medal „Nicolaus Copernicus” – wybita w Londynie, w 1943 r. wg projektu Wojciecha Jastrzębowski (1885-1963), z okazji 400 rocznicy śmierci astronoma; pierwszy toruński medal o tematyce kopernikowskiej (na rewersie toruński pomnik autora dzieła „De revolutionibus”) z 1897 r., wybita w srebrze, a upamiętniający 25-lecie Towarzystwa Przemysłowego w Toruniu.

Ze współczesnych dzieł sztuki zadedykowanych Mikołajowi Kopernikowi przez artystów tworzących w jego rodzinnym mieście i najbliższym regionie zgromadzono w zbiorach naszego muzeum większość ich prac malarskich, graficznych, rzeźbiarskich, medalierskich i pamiątek. Reprezentowane jest całe powojenne 55-lecie ich działalności w tej dziedzinie. Z najaktywniejszych artystów podejmujących tematykę kopernikowską wymienić należy: Joannę Bebarską, Andrzeja Bortowskiego, Stanisława Borysowskiego (1905-1988), Hannę Brzuszkiewicz, Zofię Dąbrowską, Danutę Dońską-Marciniakową, Wojciecha Jakubowskiego, Lecha Karczewskiego, Józefa Kotlarczyka (1922-1994), Zygmunta Kotlarczyka (1917-1996), Andrzeja Krzywkę, Czesławę Kuczę, Stanisława Lackowskiego, Witolda Marciniaka, Barbarę Narębską-Dębską-Kozłowską (1921-2000), Mariannę Olechnicką, Józefa Pietrzyka, Mirosława Piotrowskiego, Marię Pokorską, Tadeusza Porębskiego, Bogdana Przybylińskiego, Michała Jerzego Rosę, Henryka Siwickiego, Józefa Słobosza, Krystynę Szalewską, Leonarda Torwirta (1911-1967), Marię Wąsowską (1931-1993), Cecylię Wiśniewską-Mackiewicz (1928-1999).

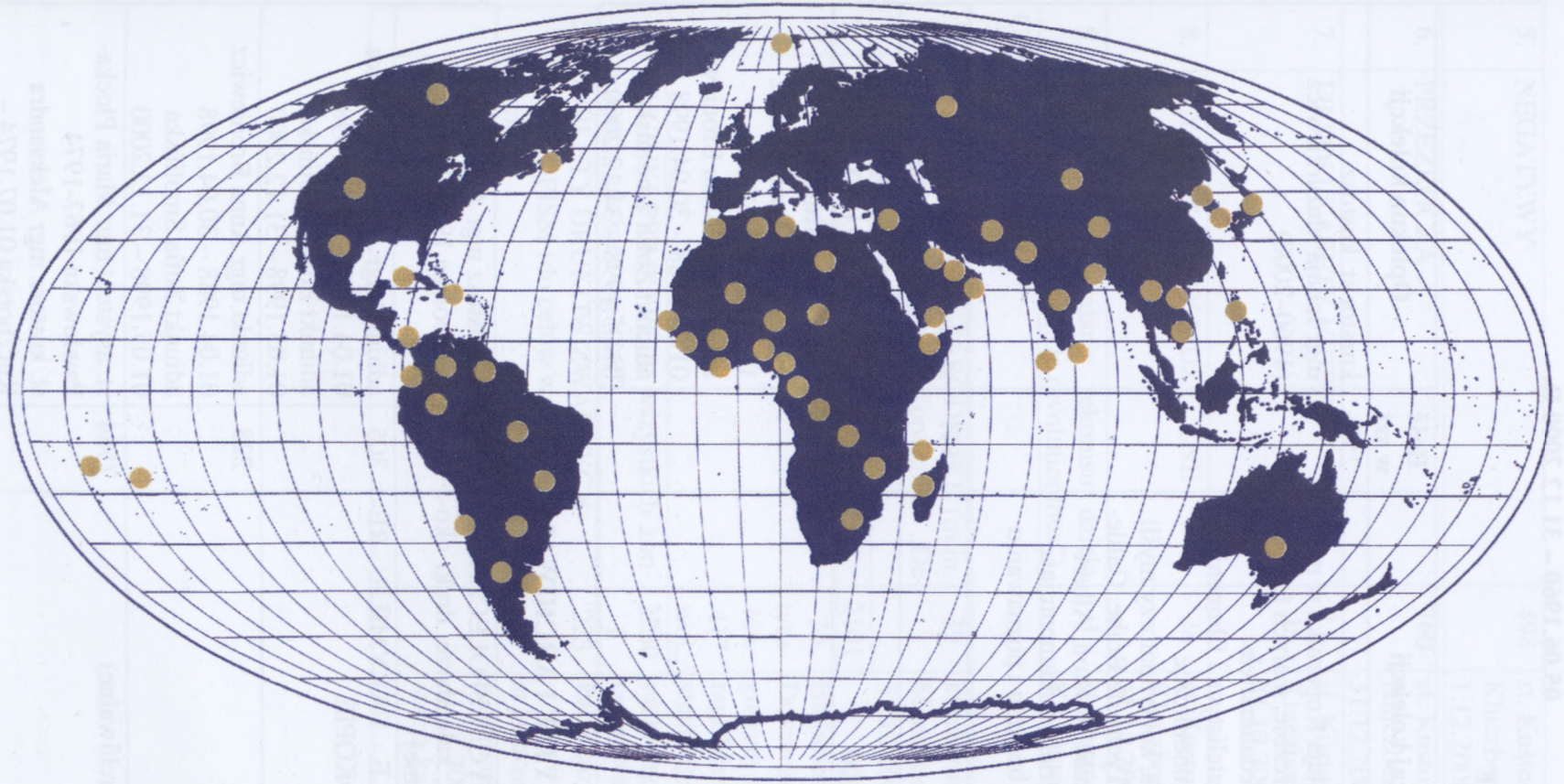
W dniu 05.06.2000 r. przypadł jubileusz 40-lecia działalności naszego Muzeum. Z tej okazji ostatni rok drugiego tysiąclecia zaowocował specjalnymi darami w postaci bardzo cennych obiektów, które są wyjątkowymi cymbeliami i rarytasami wśród naszych zbiorów. Najcenniejsze rara zespołu starodruków w księgozbiorze kopernikowskim, po inkunabule Hartmana Schedla (1440-1515) *Liber chronicarum* z 1493 r. i po drugim wydaniu dzieła Mikołaja Kopernika *De revolutionibus* bazylejskim z 1566 r., stanowi trzecie opublikowane w 1617 r. w Amsterdamie p.t. *Astronomia Instaurata*, w rok po usunięciu dzieła na długie lata na *Indeks ksiąg zakazanych*. Dzieło to, w niezwykle dobrym stanie zachowania, podarowały nam Zakłady Cukiernicze „KOPERNIK” S.A. w Toruniu – nasz długoletni sponsor i wielokrotny darczyńca. Uroczystego wręczenia dokonała w dniu 5.06.2000 r. Prezes mgr Antonina Szulc.

Decyzję obdarowania naszego muzeum z okazji jubileuszu 40-lecia działalności podjął również Józef Burkowski, honorowy Prezes Związku Filatelistów

Polskich w Roubaix, mieszkający od wielu lat we Francji. Jego darowizna to CVII tablic klaserowych z 401 filateliami o tematyce kopernikowskiej, emitowanymi przez ministerstwa łączności wielu państw, wzbogacone 15 medalami, 9 dyplomami i 4 pucharami, które darczyńca otrzymał podczas prezentacji zbioru na wystawach w wielu krajach. Z tej samej okazji kolekcje rzeźby powiększyła miniaturowa główka Mikołaja Kopernika odlana w brązie przez Zofię Wolską, a do naszych zbiorów przekazana została przez Prezydenta Miasta Torunia Wojciecha Grochowskiego. Listę jubileuszowych darów zamyka kopia globusa nieba z 1551 r. – dzieło Gerharda Mercatora (1512-1594), wybitnego przedstawiciela flamandzkiej szkoły kartograficznej - wykonana przez Halinę Rosę w 2000 r. wg oryginału ze zbiorów Książnicy Miejskiej im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Globus jest darem sfinansowanym przez Fundację Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu, w dziesiątą rocznicę jej działalności na rzecz wspierania muzeum.

Pochodzenie zbiorów Muzeum Mikołaja Kopernika z krajów europejskich: Albania, Austria, Białoruś, Bułgaria, Czechy, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Jugosławia, Litwa, Łotwa, Niemcy, Norwegia, Polska, Portugalia, Rosja, Rumunia, San Marino, Słowacja, Szwajcaria, Szwecja, Ukraina, Watykan, Węgry, Wielka Brytania, Włochy

Pochodzenie zbiorów Muzeum Mikołaja Kopernika z krajów pozaeuropejskich: Afganistan, Argentyna, Australia, Bangladesz, Benin, Bhutan, Boliwia, Brazylia, Burundi, Chile, Chiny, Czad, Dżibuti, Ekwador, Filipiny, Gambia, Ghana, Gwinea, Haiti, Indie, Japonia, Jemen, Kambodża, Kamerun, Kanada, Kolumbia, Komory, Kongo, Korea Północna, Kuba, Laos, Liberia, Libia, Madagaskar, Malawi, Malediwy, Mali, Maroko, Meksyk, Mongolia, Niger, Nikaragua, Pakistan, Paragwaj, Peru, Polinezja Francuska, Republika Środkowo-Afrykańska, Rwanda, Senegal, Somalia, Spitsbergen, Sri Lanka, Stany Zjednoczone, Syria, Togo, Tunezja, Uganda, Urugwaj, Wenezuela, Wietnam, Wyspa św. Piotra i Michała, Wyspy Cooka, Zjednoczone Emiraty Arabskie

**ZBIORY WŁASNE
KOLEKCJE I ZESPOŁY
05.06.1960 – 31.12.2000 R.**

A. ZBIORY GŁÓWNE

Lp.	Rodzaj kolekcji	Ilość w szt.	Opiekun kolekcji
1.	COPERNICANA (Ikonografia Mikołaja Kopernika w malarstwie, grafice, rzeźbie, małych formach przestrzennych, medalierstwie i numizmatyce, filatelistyce i filumenistyce), przyrządy astronomiczne i zegary, Heveliana, kontynuatorzy myśli kopernikowskiej: Tycho de Brahe, Galileusz, Jan Kepler, Izaak Newton, Albert Einstein oraz materiały dokumentujące udział Polaków w badaniu i poznawaniu Kosmosu.	2586	kurator st. kustosz mgr Janina Mazurkiewicz (1960–2000)
2.	PLAKATY	541	st. Kustosz Aleksandra Kuczborska (1974-2000)
3.	POCZTÓWKI 2 poł. XIX w. – 2000	1376	st. Kustosz mgr Aleksandra Kuczborska (1974-2000)
4.	PAMIĄTKI	1785	kurator st. kustosz mgr Janina Mazurkiewicz 1960 - 31.03.1988 adiunkt mgr Anna Broniewicz 01.04.1988 – 30.04.1998 adiunkt Zofia Smolińska 01.05.1998 – 31.12.2000

B. ZBIORY EDUKACYJNE I ARCHIWALIA

1.	DOKUMENTY ŻYCIA SPOŁECZNEGO (programy imprez, kalendarze, druki okolicznościowe i ulotne)	3213	st. Kustosz mgr Aleksandra Kuczborska 1974-2000
2.	KOPIE. MODELE. FAKYMILE. RE-PRINTY. KSEROKOPIE	305	adiunkt mgr Anna Broniewicz 01.04.1988 – 30.04.1998 adiunkt Zofia Smolińska 01.05.1998 – 31.12.2000
3.	FOTOGRAMY	228	adiunkt mgr Anna Broniewicz 01.04.1988 – 30.04.1998 adiunkt Zofia Smolińska 01.05.1998 – 31.12.2000
4.	FOTOGRAFIE (archiwalne)	7584	st. asystent mgr Maria Płocka-Pawłowska 1967-1974 st. kustosz mgr Aleksandra Kuczborska 01.07.1974 – 31.12.2000

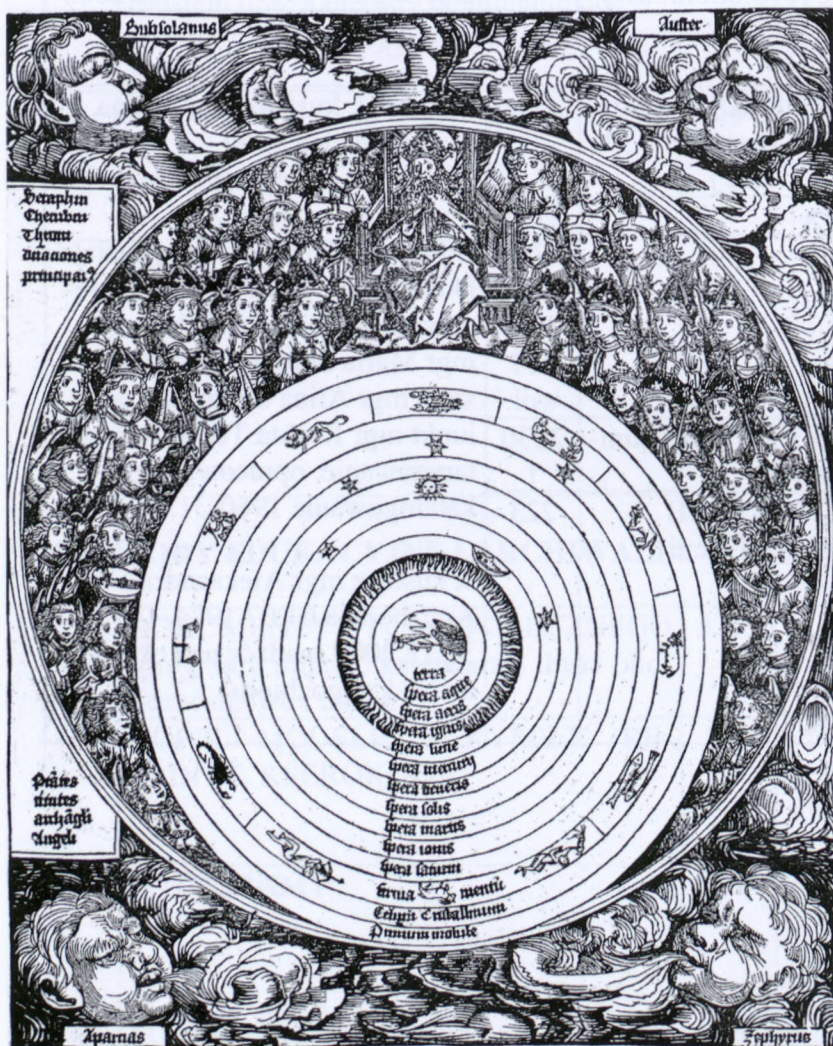
5.	NEGATYWY	498	st. Kustosz mgr Aleksandra Kluczborska 01.07.1974–1.12.2000
6.	PRZEZROCZA	760	st. Kustosz mgr Aleksandra Kluczborska 01.07.1974–31.12.2000
7.	FILMY I KASETY VIDEO	2 + 16	st. Kustosz mgr Aleksandra Kluczborska 01.07.1974–31.12.2000
8.	PŁYTY I KASETY MUZYCZNE	28	st. Kustosz mgr Aleksandra Kluczborska 01.07.1974–31.12.2000
9.	CD (cyfrowe wydanie rękopisu dzieła Mikołaja Kopernika „De revolutionibus”)	1	st. Kustosz mgr Aleksandra Kluczborska 1999 – 31. 12. 2000

C. KSIĘGOZBIÓR

1.	INKUNABUŁY I STARODRUKI (m.in. edycje dzieła Mikołaja Kopernika „De revolutionibus”)	39	kurator st. kustosz mgr Janina Mazurkiewicz 1960 - 31.12.2000 (dobór i zakupy)
2.	DRUKI ZWARTE	2101	
3.	CZASOPISMA	70 tytu- łów 417 wol.	Biblioteka Naukowa przy Dziale Dokumentacji w Muzeum Okręgowym w Toruniu: st. kustosz mgr Maria Sławińska, st. asystent mgr Alina Stefańska, adiunkt mgr Renata Teclaf inwentaryzowanie, opracowywanie i katalogowanie 1960-31.12.2000
4.	WYCINKI PRASOWE (z wszystkich kontynentów ułożone wg haseł)	2230 1	
5.	DUBLETY DRUKÓW ZWARTYCH I CZASOPISM (do celów wystawieni- czych)	223	st kustosz mgr Aleksandra Kluczborska 01.07.1974 – 31.12.2000 (nadzór nad eksploatacją księgozbioru)

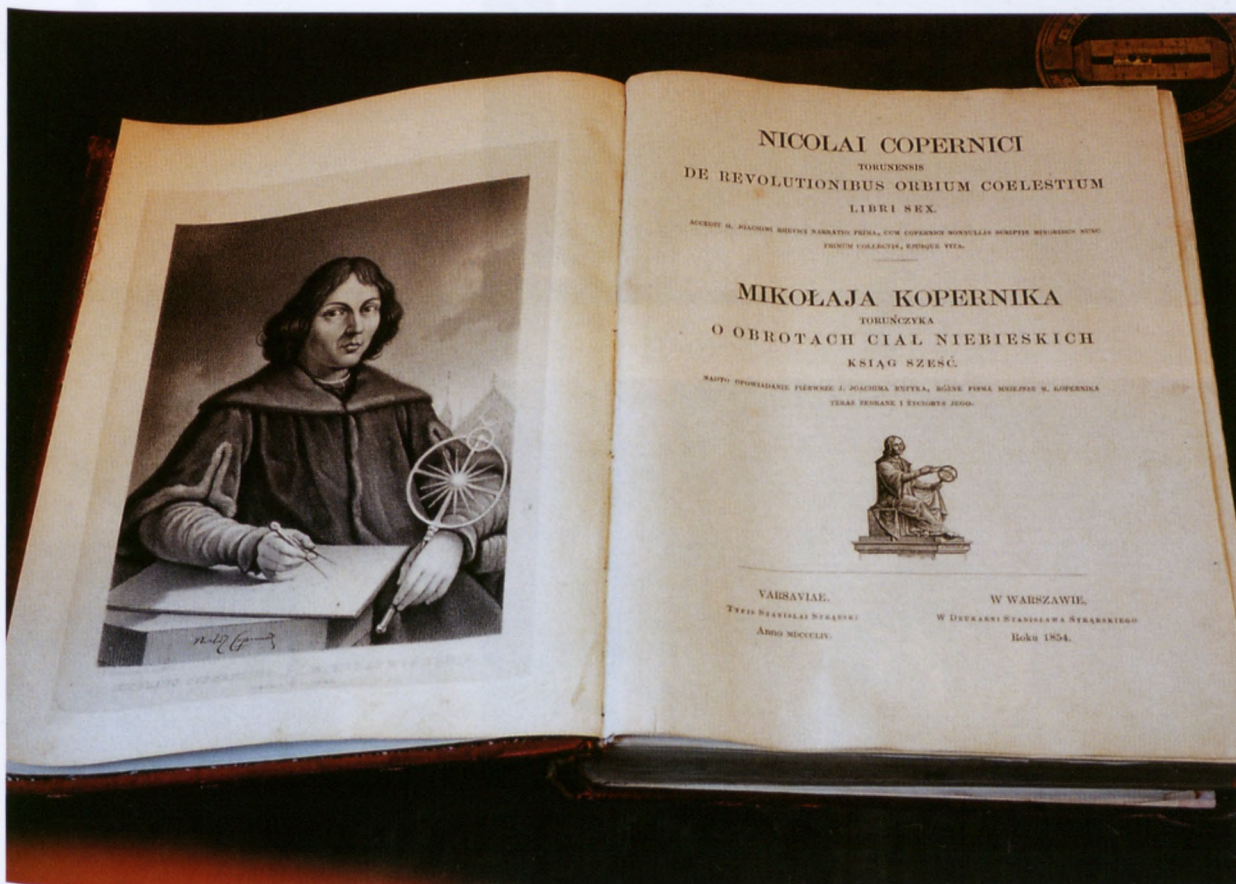
Tablica pamiątkowa z czarnego granitu, ufundowana przez społeczność Torunia w 1923 r. z okazji 450 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika (do 1960 r. na fasadzie tzw. Domu Kopernika przy ul. Kopernika 17, obecnie w jego wysokiej sieni, na parterze) - nr inw. MT/MK/1. Fot. Aleksander Jarmołowicz

Geocentryczny system budowy świata, drzeworyt z inkunabułu Hartmanna Schedla (1440-1515) *Liber chronicarum* z 1493 r., nr inw. MT/MK/HS/ 10. Fot. Czesław Kuchta

Theodor de Bry (1528-1598), wizerunek Mikołaja Kopernika, XVI w.,
 miedzioryt – nr inw. MT/MK/46. Fot. Aleksander Jarmolowicz

Mikołaja Kopernika toruńczyka O obrotach ciał niebieskich ksiąg sześć, Warszawa 1854, pierwsze polskie wydanie dzieła
 Mikołaja Kopernika – nr inw. MT/MK/Ks-H/170. Fot. Andrzej Skowroński

Portret Mikołaja Kopernika w podeszłym wieku. Kopia zaginionego portretu tzw. „gołuchowskiego” wizerunku astronoma z XVI w., wykonana przez Norę Zinck, w 1944 r. w Poznaniu; olej na drewnie (depozyt Muzeum Narodowego w Warszawie) – nr inw. MT/MK/DEP/1. Fot. Zbigniew Smoliński

Aleksander Lesser (1814-1884), *Ostatnie chwile Mikołaja Kopernika*; ok. 1873 r.; olej – nr inw. MT/MK/146. Fot. Andrzej Skowroński

1

2

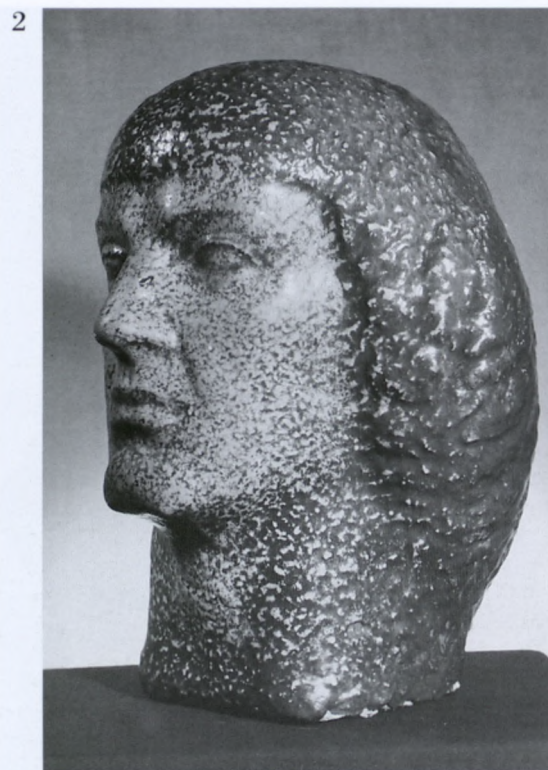
3

1. Zegar stołowy, puszkowy, z budzikiem, jednowskazówkowy; XVI w. – nr inw. MT/MK/712. Fot. Zygmunt Siewak

2. Instrumentarium Mikołaja Kopernika - astrolabium - sfera armilarna – służyło do wyznaczania długości i szerokości ekliptycznych planet oraz do określania miejscowego czasu – nr inw. MT/MK/39. Fot. Andrzej Skowroński

3. Instrumentarium Mikołaja Kopernika; model trikwetrum – ulubiony przyrząd Mikołaja Kopernika – służył do wyznaczania paralaksy księżyca, czyli kąta pod którym z Księżyca widać promień Ziemi (znajomość tego kąta potrzebna jest do obliczenia odległości Księżyca od Ziemi, – nr inw. MT/MK/40. Fot. Andrzej Skowroński

1. Miniaturka warszawskiego pomnika Mikołaja Kopernika, ok. 1923 r.; odlana w brązie w zakładzie brązowniczym braci Grzegorza i Feliksa Łopieńskich w Warszawie – nr inw. MT/MK/161.

Fot. Pracownia Mikrofilmowa Toruńskiego Towarzystwa Naukowego – Krystyna Porębska

2. Alfons Karny (1901-1989), Głowa Mikołaja Kopernika, ok. 1965; glina wypalana, wielokrotnie szkliona – nr inw. MT/MK/145. Fot. Aleksander Jarmolowicz

3. Zofia Wolska, Głowa Mikołaja Kopernika, 1973; odlew w brązie na podstawie z marmuru (wykonana z okazji 500-lecia urodzin astronoma; kilkanaście replik w Polsce i w USA) – nr inw. MT/MK/473. Fot. Sergio Kuruliszwili

1

2

3

1. Hanna Brzuszkiewicz, *Odkrywca (Mikołaj Kopernik)*, 1998; szamot, wypalany, patynowany – nr inw. MT/MK/1000. Fot. Andrzej Skowroński

2. Najstarszy toruński medal o tematyce kopernikowskiej, wydany z okazji 25-lecia Towarzystwa Przemysłowego w Toruniu, 1897; srebro – nr inw. MT/MK/577. Fot. Bohdan Olechnicki

3. Plakietka, Warszawski pomnik Mikołaja Kopernika, XIX w.; brąz, odlew – nr inw. MT/MK/158. Fot. Aleksander Jarmolowicz

1

2

1. Władysław Oleszczyński (1807-1866). Medal wybity z okazji odsłonięcia pomnika Mikołaja Kopernika w Warszawie, 1830; brąz; bity w mennicy warszawskiej – nr inw. MT/MK/190. Fot. Aleksander Jarmolowicz

2. Fryderyk Wilhelm Below (1822-1895). Medal wydany z okazji 400-lecia urodzin Mikołaja Kopernika przez Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu, 1873; biały metal; odlany w zakładzie Osterloff w Berlinie – nr inw. MT/MK/391. Fot. Aleksander Jarmolowicz

1

2

1. Giovanni Vagnetti (? – 1899). Medal wydany z okazji otwarcia Muzeum Mikołaja Kopernika w Rzymie z inicjatywy uniwersytetów włoskich w Bolonii, Ferrarze, Padwie i Rzymie, 1879; brąz, bity- nr inw. MT/MK/576

Fot. Pracownia Fotograficzna Towarzystwa Naukowego w Toruniu

2. Konstanty Laszczka (1865-1956). Plakietka *Nicolaus Copernicus*, 1949; brąz, patynowany – nr inw. MT/MK/439. Fot. Zbigniew Smoliński

3. Edward Gorol. Medal wydany dla upamiętnienia 450 rocznicy pobytu Mikołaja Kopernika na sejmiku generalnym w Grudziądzu i ogłoszenia traktatu monetarnego *De aestimatione monetae*, 1971/1972; tombak patynowany; Mennica Państwowa w Warszawie – nr inw. MT/MK/237.

Fot. Czesław Kuchta, Jerzy Wardak

3

1

2

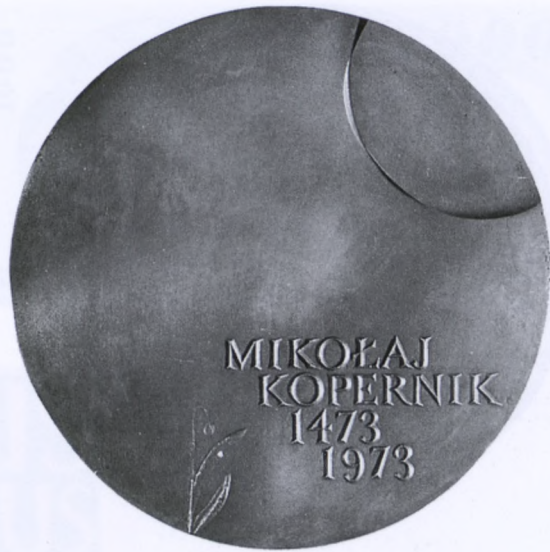

1. Anna Jarnuszkiewicz. Medal Polskiej Akademii Nauk (projekt), 1970; odlew patynowany – nr inw. MT/MK/197. Fot. Jerzy Wardak

2. Józef Gosławski (1908-1963). Medalion z wizerunkiem Mikołaja Kopernika, wykonany dla Uniwersytetu w Rio de Janeiro, 1961; brąz, odlew patynowany – nr inw. MT/MK/48. Fot. Czesław Kuchta

1

2

1. Edward Łangowski, 500-lecie urodzin Mikołaja Kopernika, 1973; brąz, odlew patynowany (projekt do medalu wydane go przez Ogólnopolski Komitet Obchodów 500-lecia Urodzin Mikołaja Kopernika) – nr inw. MT/MK/454. Fot. Zbigniew Smoliński

2. Ewa Olszewska-Borys, 510 rocznica urodzin Mikołaja Kopernika; 1983; brąz, odlew patynowany; wydawca - Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku – nr inw. MT/MK/665. Fot. Bohdan Olechnicki

1

1. Stanisław Szukalski (1895-1987). Moneta (próba) o nominale 100 zł, Mennica Państwowa w Warszawie, 1925; srebro, bity (stempel lustrzany) – nr inw. MT/MK/89. Fot. Aleksander Jarmolowicz

2

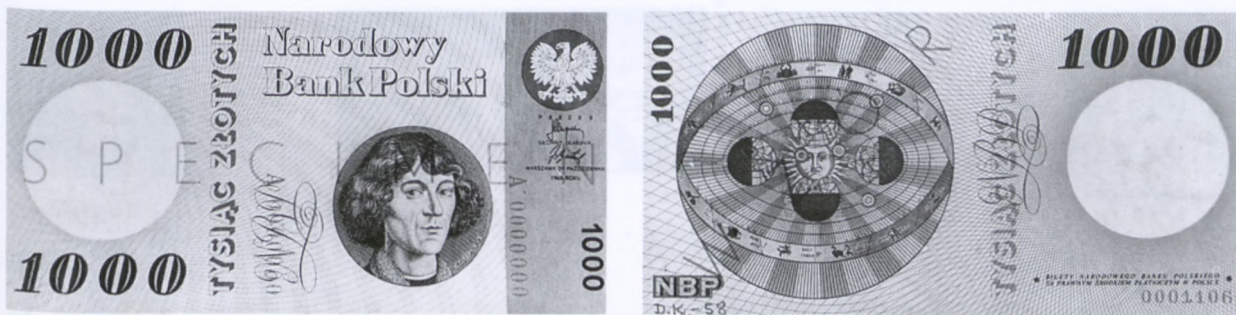

2. Stanisława Wątróbska (1934-1994). Moneta z wizerunkiem Mikołaja Kopernika o nominale 2 tysiące zł, 1979; złoto, bity w Mennicy Państwowej w Warszawie – nr inw. MT/MK/692. Fot. Andrzej Skowroński

3. Moneta o nominale 10 dolarów wydana przez Wyspy Cooka, z okazji 500-lecia odkrycia Ameryki, 1992; srebro, bity, stempel lustrzany – nr inw. MT/MK/936. Fot. Zbigniew Smoliński

3

1

2

3

1. Banknot z wizerunkiem Mikołaja Kopernika o nominale 1000 zł, 1965; emisja Narodowego Banku Polskiego (specimen – wzór 0001106) – nr inw. MT/MK/58. Fot. Pracownia Mikrofilmowa Towarzystwa Naukowego w Toruniu

2. Antoni Boczulski, plakat *Nicolaus Copernicus*, 1936, papier, druk wielobarwny – nr inw. MT/MK/Pl/7, Fot. Bernadeta Swobodzińska

3. Edyta Delta (8 lat, Młodzieżowy Dom Kultury w Warszawie), *Mikołaj Kopernik lekarz*, 1972; tempera. Praca nagrodzona na Ogólnopolskim Konkursie Plastycznym dla Młodzieży, ogłoszonym przez Galerię Twórczości Dziecka w Toruniu dla uczczenia 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika. Fot. Zygmunt Siewak

ZBIORY FILATELISTYCZNE - POLSKA (wybór)

1923 - 450 rocznica urodzin Mikołaja Kopernika (pierwszy znaczek opłaty pocztowej o tematyce kopernikowskiej), Fischer /164, 166, nr inw. MT/MKF/12/1-2

1943 - 400 rocznica śmierci Mikołaja Kopernika (poczta obozu jenieckiego oficerów polskich w Woldenbergu), Fischer /19-21 nr inw. MT/MKF/147/I/str. 5

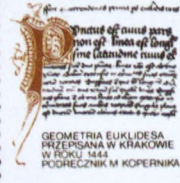
1953 - Mikołaj Kopernik - Międzynarodowy Rok Kopernikowski, Fischer /667, 668, nr inw. MT/MKF/29-30

1943 - 400 rocznica śmierci Mikołaja Kopernika (poczta obozu jenieckiego oficerów polskich w Woldenbergu), Fischer /Bl-35, nr inw. MT/MKF/147/I/str. 6

1970 - Życie i działalność Mikołaja Kopernika, Fischer /1867-1869, nr inw. MT/MKF/147/I/str. 28

1971 - Turystyka na szlaku Mikołaja Kopernika, Fischer /1940-1943, nr inw. MT/MKF/112, 114, 116, 118

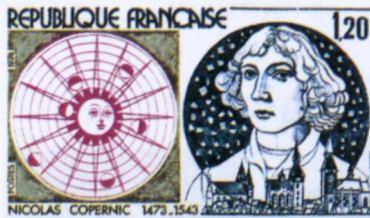

1973 - 500 rocznica urodzin Mikołaja Kopernika, Fischer /2085-2089, nr inw. MT/MKF/256-260

ZBIORY FILATELISTYCZNE - EUROPA (wybór)

1954 - Związek Socjalistycznych Republik Rad, *Przyjaźń Polsko-Radziecka*, Michel /1755, nr inw. MT/MKF/147/I/str. 55

1974 - Francja, *Nicolas Copernic*, Yvert /1818, nr inw. MT/MKF/679/24

1973 - Niemiecka Republika Demokratyczna, *Rok Mikołaja Kopernika*, Michel/1828, nr inw. MT/MKF/347

1973 - Watykan, *Nicolaus Copernicus 1473 - 1973*, Michel/621-624, nr inw. MT/MKF/317-320

ZBIORY FILATELISTYCZNE - AMERYKA (wybór)

1973 - Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, *Copernicus*, Yvert/981, nr inw. MT/MKF/zbiór Józefa Burkowskiego

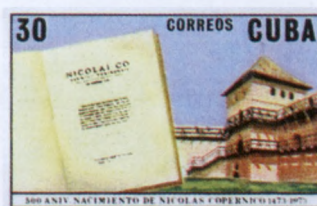
1974 - Wyspa św. Piotra i Michała, *Nicolas Copernic 1473 - 1543*, Yvert/59, nr inw. MT/MKF/444

1973 - Meksyk, *Copernico*, Yvert/355, nr inw. MT/MKF/528/1-4

1973 - Kuba, *500-lecie urodzin Mikołaja Kopernika*, Yvert/40, nr inw. MT/MKF/344

1973 - Kuba, *500-lecie urodzin Mikołaja Kopernika*, Yvert/1675-1677, nr inw. MT/MKF/341-343

ZBIORY FILATELISTYCZNE - AMERYKA POŁUDNIOWA - AUSTRALIA (wybór)

1965 - Paragwaj, *Wielcy fizycy*, Yvert/804, nr inw. MT/MKF/147/I/str. 57

1973 - Brazylia, *Nicolau Copernico*, Yvert/Bl. 32, nr inw. MT/MKF/563

1973 - Australia, *Nicolaus Copernicus*, (wydanie spekulacyjne Narodowego Komitetu Obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika w Australii) Yvert/ -, nr inw. MT/MKF/345

ZBIORY FILATELISTYCZNE - AFRYKA - AZJA (wybór)

1973 - Libia, 500 Rocznic urodzin Mikołaja Kopernika, Yvert/462, 463, nr inw. MT/MKF/335-336

1973 - Republika Centralnej Afryki, *Nicolas Copernic*, Yvert/A/120, nr inw. MT/MKF/407

1969 - Yemen, *Wybitni astronomowie*, Yvert/ - (wydanie o charakterze spekulacyjnym), nr inw. MT/MKF/147/1/str. 60

1973 - Syria, *Copernicus*, Yvert/379, nr inw. MT/MKF/588

1973 - Indie, *Nicolaus Copernicus*, Yvert/373, nr inw. MT/MKF/338

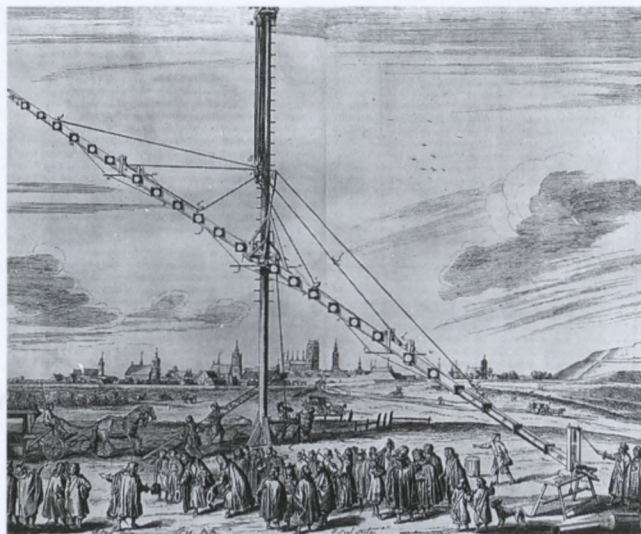

1973 - Pakistan, 500 lecie urodzin Mikołaja Kopernika, Yvert/332, nr inw. MT/MKF/585/1-2

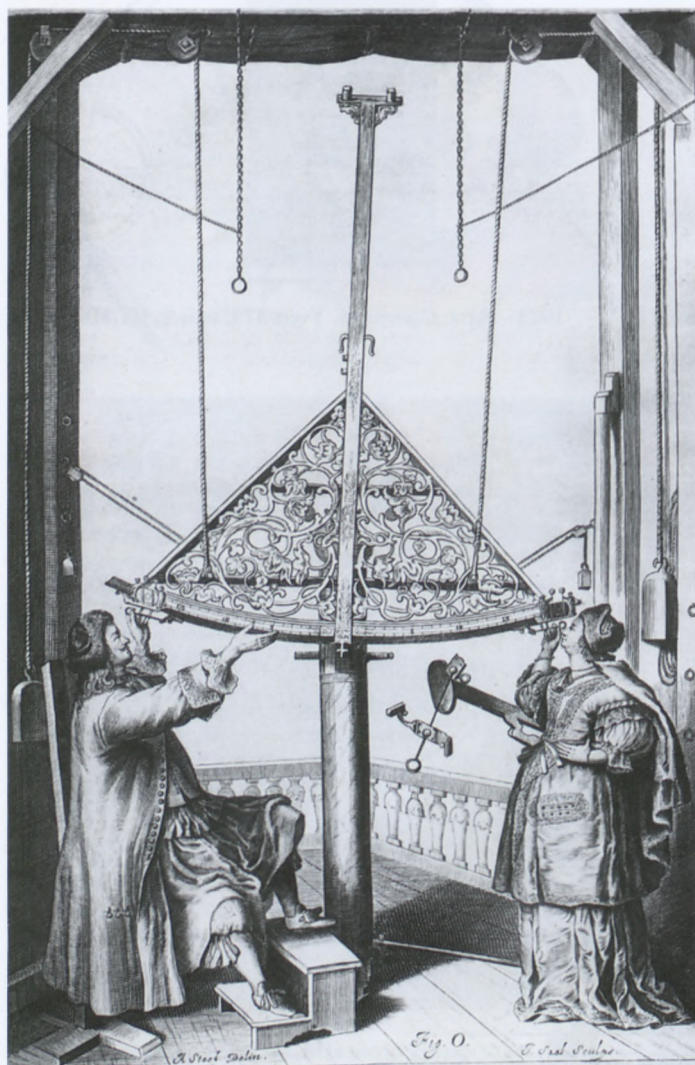
1973 - Mongolia, 500 lecie urodzin Mikołaja Kopernika, Yvert/667-669, nr inw. MT/MKF/306-308

1. Montaż największej lunety Jana Heweliusza (1611-1687), na przedmieściu Gdańska. Rycina z dzieła *Machinae coelestis pars prior*, Gdańsk 1673; miedzioryt Izaaka Saala wykonany wg rysunku Andrzeja Stecha - nr inw. MT/MK/745. Fot. Czesław Kuchta, Jerzy Wardak

2. Wielki sekstans mosiężny Jana Heweliusza; przy instrumencie astronom z żoną Elżbietą. Rycina z dzieła Jana Heweliusza *Machinae coelestis pars prior*, Gdańsk 1673; miedzioryt Izaaka Saala wykonany wg rysunku Andrzeja Stecha - nr inw. MT/MK/745. Fot. Czesław Kuchta, Jerzy Wardak

3. Cyrkiel proporcjonalny w typie Galileusza, z mosiądzu, wykonany przez Jana Heweliusza (1611-1687) w 1638 r.; ofiarowany przez autora toruńskiemu Gimnazjum jako pomocniczy przyrząd naukowy. Jest to jedyny zachowany do dzisiaj instrument Jana Heweliusza - nr inw. MT/S/1464. Fot. Andrzej Skowroński.

2

1

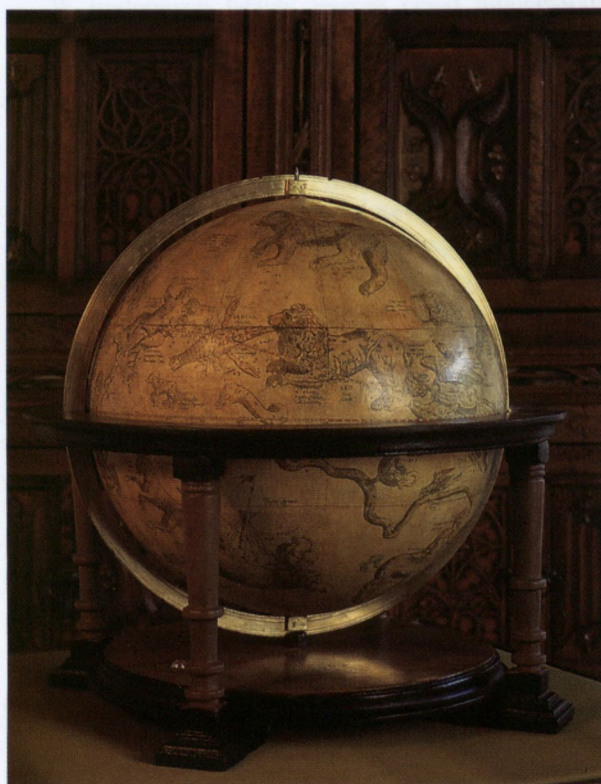
3

Mgr Antonina Szule – prezes Fabryki Pierników „Kopernik” w Toruniu - przekazuje w darze, do zbiorów Muzeum Mikołaja Kopernika dnia 5 czerwca 2000 r. (w dniu obchodów 40-lecia działalności Muzeum) III wydanie dzieła astronoma *Astronomia in libri sex...* Amsterdam 1617 – nr inw. MT/MK/H-S/39. Fot. Andrzej Skowroński

Kopia globusa nieba z 1551 r., dzieła Gerharda Mercatora (1512-1594), wybitnego przedstawiciela flamandzkiej szkoły kartograficznej, wykonana przez Halinę Rosę w 2000 r. wg oryginału ze zbiorów Książnicy Miejskiej im. Mikołaja Kopernika w Toruniu przekazana w darze 5 czerwca 2000 r. (w dniu obchodów 40-lecia Muzeum) przez Fundację Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu w dziesiątą rocznicę jej działalności na rzecz wspierania muzeum - nr inw. MT/MK/EZ/453. Fot. Andrzej Skowroński

Od 1977 roku systematycznie przeprowadzano okresowe spisy z natury - zarówno zbiorów jak i księgozbioru (1977, 1983, 1989/1990, 1995/1996, 2000). Zbiory są poddawane przeglądom konserwatorskim przez specjalistów, od poszczególnych zespołów z Pracowni Konserwatorskiej Muzeum. Obiekty budzące zastrzeżenia co do stanu ich zachowania, zostały zakonserwowane, w szczególności muzealia, które wyjeżdżały na wystawy zagraniczne. Konserwacje bardziej skomplikowanych obiektów, wykonywano w pracowniach konserwatorskich poza Muzeum np. w Pracowniach Konserwacji Zabytków w Poznaniu, Warszawie i Toruniu oraz w pracowniach specjalistycznych Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa UMK w Toruniu, w Zakładzie Konserwacji Papieru i Skóry (kierowanym przez prof. dr hab. Alicję Strzelczyk) i w Zakładzie Konserwacji Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej (kierowanym przez prof. dr hab. Marię Roznerską (1934-2001).

Z ważniejszych obiektów bardzo skomplikowanemu i trudnemu procesowi renowacji i konserwacji, przeprowadzonemu poza Muzeum, poddano: trzy starodruki o tematyce astronomicznej Orontiusa z XVI w. (w latach 1965-1968); drugie bazylejskie wydanie dzieła Mikołaja Kopernika *De revolutionibus* z 1566 r. (1969 r.); późnogotycką szafę drewnianą z XV/XVI w. (1972 r.); inkunabuł Hartmana Schedla *Liber chronicarum* z 1493 r. (w latach 1974-1979) jedenaście miedziorytów o tematyce astronomicznej z dzieła Jana Heweliusza *Machinae coelestis* (1981/1982 r.) oraz obraz Tadeusza Gajła „Start” z 1970 r. (w latach 1995-1997).

W 2000 roku wynegocjowano nieodpłatne przeprowadzenie gruntownej konserwacji globusa z XVII w., w Pracowni Konserwacji Papieru i Skóry, w ramach stałej współpracy z Instytutem Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa na UMK w Toruniu. Prace wykonują studenci pod kierunkiem dr Haliny Rosy.

WYSTAWY – POKAZY – PREZENTACJE

Obok gromadzenia zbiorów i ich prezentowania na wystawach stałych, ważną dziedziną naszej działalności było przygotowanie na przestrzeni 40 lat 106 wystaw czasowych i pokazów (zob. załączona tabela). Wiele z nich było podbudową lub poszerzeniem wystaw stałych, związanych bezpośrednio z życiem i działalnością Mikołaja Kopernika, epoki w której żył i pracował oraz dotyczących prezentacji ciągle żywych dowodów pamięci, związanych z jego osobą, a powstających na przestrzeni wieków. O doborze tematyki ekspozycji czasowych decydowały ciekawe wydarzenia zarówno w dziedzinie historii astronomii jak i przybliżania osiągnięć kontynuatorów myśli kopernikańskiej, którzy ją ugruntowywali i rozwijali oraz współczesne osiągnięcia w dziedzinie badania Kosmosu (szczególnie planet Układu Słonecznego w naszej Galaktyce)

Wśród wystaw czasowych należy wyodrębnić kilka grup. Na szczególną uwagę zasługują wystawy zaprezentowane za granicami naszego kraju. Były one organizowane na specjalne zamówienie polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, ambasad, konsulatów, fundacji

i stowarzyszeń współpracy z zagranicą. Wystawy zagraniczne zostały zainaugurowane prezentacją tematyki kopernikowskiej w medalierstwie, w oparciu o zbiory własne. Ekspozowano je w Ośrodku Kultury Polskiej w Pradze (1973), w Muzeum Polskim w Rapperswilu (1973), w Muzeum Zamkowym w Gotha (1975). Każda z edycji tej wystawy różniła się doborem medali, pokazanych chronologicznie. Ostatnia wersja była najpełniejsza, wzbogacona fotogramami ukazującymi najciekawsze rozwiązania artystyczne przygotowane przez wybitnych medalierów polskich, którzy podejmowali tematykę kopernikowską (np. Bronisław Chromy – Kraków, Józef Stasiński – Poznań, Barbara Lis Romańczuk - Olsztyn, Jarnuszkiewiczowie – Warszawa).

W roku 1983/1984 na zlecenie Japońskiego Towarzystwa Współpracy Kulturalnej z Zagranicą w Tokio, przygotowano wystawę pt. *Mikołaj Kopernik ojciec nowoczesnej nauki*. Stanowiła ona europejską część wystawy zatytułowanej *5000 lat ery kosmicznej*. Zaprezentowano ją w Japonii w dwunastu miastach (Tokio, Sidzuoka, Osaka, Asahikawa, Sapporo, Kushiro,

Kiotto, Hiroshima, Shiga, Hamamatsu, Kobe, Tokushima). Obok zbiorów własnych składały się na nią również obiekty wypożyczone z muzeów i bibliotek polskich. Oprócz życia i wielostronnej działalności Mikołaja Kopernika ukazano na niej rozwój myśli kopernikowskiej w Europie do XVII wieku włącznie. W 1988 roku z okazji dziesięciolecia współpracy miast partnerskich Toruń – Getynga, w Muzeum Miejskim w Getyndze eksponowano wystawę pt. *Mikołaj Kopernik i jego ojczyzna*.

Wielostronna działalność Kopernika, a przede wszystkim jego wkład do nauki światowej, została ukazana na tle osiągnięć w dziedzinie nauki, kultury i sztuki polskiego odrodzenia. Wystawa ta w 80% składała się ze zbiorów własnych Muzeum. Pozostała część eksponatów pochodziła z Muzeum Techniki w Warszawie, z Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku, z Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu oraz z Książnicy Miejskiej w Toruniu.

Zmienione wersje wystaw o tym samym tytule, różniące się od wystawy w Getyndze większą ilością „eksponatów zastępczych” - fotogramów barwnych (zabytki Torunia) i kopii (dokumenty) - przygotowano na ekspozycje we Francji w 1989 r., dla Towarzystwa Przyjaciół Caluire – Toruń w Lyonie, w Ośrodku Kultury „Le Radiant” w Caluire (przedmieście Lyonu) oraz w 1991 r. również we Francji dla miast z dużymi skupiskami Polonii, a były to: Bruay la Buissière, Arras, Vimereux.

Wystawę skupiającą uwagę na rodzinnym mieście Wielkiego Torunianina zorganizowano w 1997 r., w Miejskim Ośrodku Kultury w Čadcy (Republika Słowacka), w ramach współpracy miast partnerskich Toruń - Čadca.

Tło dla przedstawienia biografii Mikołaja Kopernika i jego wkładu w rozwój cywilizacji stanowiły fotogramy zabytków Torunia (wykonane przez najwybitniejszych fotografików toruńskich), miasta w którym w okresie dzieciństwa i wczesnej młodości kształtowała się jego osobowość.

Ostatnią wystawą zagraniczną, przygotowaną w roku 2000, kończącym drugie tysiąclecie, była wystawa o charakterze edukacyjnym, prezentująca życie i wielostronną działalność Mikołaja Kopernika. Przygotowano ją na prośbę Departamentu Polityki Kulturalnej i Naukowej w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Stanowiła ona uzupełnienie ekspozycji sali im. Mikołaja Kopernika w Obserwatorium Astronomicznym w Mamalluca (Chile). Przed przewiezieniem wystawy do Mamalluca, pokazano ją jeszcze w Planetarium Uniwersyteckim w Santiago.

Większość wystaw czasowych, eksponowanych w Toruniu, z powodu braku własnej, oddzielnej sali w

oddziale Muzeum Mikołaja Kopernika, prezentowano w różnych pomieszczeniach Ratusza Staromiejskiego oraz w piwnicach kamienicy nr 15 (od 1985 r.).

Osobną grupę wystaw tworzą ekspozycje poprzedzające obchody 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika. Ich głównym założeniem było ukazanie rozwoju oraz rozrastania się poszczególnych kolekcji, dotyczących wciąż żywego kultu autora *De revolutionibus...* Z najciekawszych wymienić należy wystawę pt. *Tematyka kopernikowska w filatelistyce* (1970 r.). Ta pierwsza wystawa filatelistyczna zadedykowana Mikołajowi Kopernikowi, powstała w oparciu o zbiory własne i filatelistów z województwa bydgoskiego, była przysłowiowym kijem włożonym w mrowisko. Od tego momentu lawinowo posypały się emisje znaczków opłaty pocztowej, FDC, bloki, karty pocztowe i datowniki okolicznościowe, tematycznie związane z ojcem nowoczesnej astronomii; były to oficjalne wydania Ministerstwa Łączności i z poszczególnych oddziałów Polskiego Związku Filatelistów. Po zakończeniu wystawy pozostała jej dokumentacja w postaci plakatu (projektu artysty plastyka Bohdana Olechnickiego), koperty z okolicznościowym datownikiem dotyczącym naszego Muzeum, a także skromny katalog, którego cały nakład (250 sztuk), został sprzedany miłośnikom filatelistyki w ciągu tygodnia.

W następnych latach, jeszcze przed jubileuszem 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika i w okresie trwania jubileuszu, na uwagę zasługują wystawy prezentujące jego osobę w medalierstwie i numizmatyce (1971), w grafice (1972) i na plakacie (1973). Celem tych wystaw było pokazanie w układzie chronologicznym, możliwe pełnego zestawu przedmiotów danego rodzaju. Brakujące wówczas ogniwa w naszych kolekcjach zmuszeni byliśmy z konieczności uzupełniać wypożyczeniami z Muzeów Narodowych Krakowa, Poznania, Warszawy. Podkreślić należy, że nasze zbiory w następnych latach tak się rozrosły, że wystawy prezentujące te dziedziny bazowały już wyłącznie na własnych eksponatach. Na wyróżnienie w tym okresie zasługuje jeszcze wystawa pt. *500-lecie urodzin Mikołaja Kopernika w Polsce i na świecie* (1974), której założeniem było podsumowanie obchodów Roku Kopernikowskiego, ogłoszonego przez UNESCO w 1973 r. Wystawa ta, po dokonaniu ogromnej selekcji eksponatów, zajęła całe skrzydło północne Ratusza Staromiejskiego (II piętro). Składały się na nią wyłącznie zbiory własne Muzeum. Zaprezentowano bogactwo zainteresowania na całym świecie osobą i dziełem Mikołaja Kopernika podczas trwania Wielkiego Jubileuszu.

W następującym miejscu, jak również w innych miejscach, gdzie wystawiano kopernikane medale, można było zobaczyć również i inne medale, które były w posiadaniu muzeum. W tym celu, w celu umożliwienia oglądania, w sali audiencyjnej w Zamku w Gotha, w 1975 roku, zorganizowano wystawę pt. „Die kopernikanische Thematik in Der Medalienkunst” z zbiorów Oddziału Muzeum Mikołaja Kopernika. Wystawa ta, poświęcona byłaby nie tylko kopernikańskim medalom, ale również i innym medalom, które były w posiadaniu muzeum. W tym celu, w celu umożliwienia oglądania, w sali audiencyjnej w Zamku w Gotha, w 1975 roku, zorganizowano wystawę pt. „Die kopernikanische Thematik in Der Medalienkunst” z zbiorów Oddziału Muzeum Mikołaja Kopernika.

Otwarcie wystawy pt. „Die kopernikanische Thematik in Der Medalienkunst” ze zbiorów Oddziału Muzeum Mikołaja Kopernika w Sali Audiencyjnej w Muzeum Zamkowym w Gotha, 1975 r. Fot. Michael Burckhardt

1

2

1. Ostatni rzut oka przed otwarciem wystawy w Tokio pt. „5000 lat ery kosmicznej”, 1983 r.; fragment ekspozycji poświęconej Mikołajowi Kopernikowi. Na fot. Zdzisław Ciara (dyrektor Muzeum Okręgowego w Toruniu) i Janina Mazurkiewicz (st. kustosz Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddziału Muzeum Okręgowego). Fot. Zbiory prywatne Janiny Mazurkiewicz

2. Otwarcie wystawy w Tokio, w 1983 r. pt. „5000 lat ery kosmicznej”. Muzeum Mikołaja Kopernika, Oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu, na zlecenie Japońskiego Tow. Współpracy Kulturalnej z Zagranicą, zaprezentowało na tej wystawie sektor poświęcony Mikołajowi Kopernikowi, jego epoce i europejskim kontynuatorom myśli kopernikańskiej. Od lewej w środku stoją: Zdzisław Ciara (dyrektor Muzeum Okręgowego w Toruniu), Janina Mazurkiewicz (st. kustosz Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu), Fot. Zbiory prywatne Rodziny Zdzisława Ciary.

1

1. Fragment wystawy pt. „Mikołaj Kopernik i jego ojczyzna” (część poświęcona medycynie), zorganizowanej w Muzeum Miejskim w Getyndze, w 1988 r., z okazji X-lecia partnerstwa miast Toruń – Getynga. Fot. Archiwum Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu

2

2. Otwarcie wystwy pt. „Mikołaj Kopernik i jego ojczyzna” w Bruay la Buissière we Francji w 1991 r. Pierwszy z lewej dr Michał Woźniak (dyrektor Muzeum Okręgowego w Toruniu). Fot. Archiwum Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu

3

3. Fragment ekspozycji pt. „Mikołaj Kopernik torunianin” zorganizowanej w Čadcy (Republika Słowacji), w ramach współpracy miast partnerskich Toruń - Čadca, w 1997 r. Fot. Archiwum Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu

2

1. Fragment wystawy pt. „500-lecie urodzin Mikołaja Kopernika w Polsce i na świecie”, 1974 r. Fot. Czesław Kuchta, Jerzy Wardak

2. Otwarcie wystawy pt. „Albert Einstein (1879-1955)” – komentuje dr Antoni Sym z Uniwersytetu Warszawskiego, 1984 r. Fot. Bohdan Horbaczewski

1

2

1. Fragment wystawy pt. „40 lat działalności muzeów biograficznych w Polsce”, towarzyszącej ogólnopolskiej konferencji naukowej Muzeów biograficznych, zorganizowanej w 1985 r., z okazji 25-lecia Muzeum Mikołaja Kopernika Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu. Fot. Czesław Kuchta

2. Fragment wystawy pt. „Jerzy Remer (1888-1979) współtwórca konserwatorstwa zabytków w Polsce”, zorganizowanej z okazji 100 rocznicy Jego urodzin w 1988 r. Impreza towarzysząca ogólnopolskiej sesji naukowej „Konserwator i zabytek”. Fot. Zbigniew Smoliński.

1

2

1. Fragment wystawy pt. „Dalekie drogi – sławiąc dzieło Mikołaja Kopernika” (wystawa prac Nesima Tahirovicia z Tuzli w Jugosławii), 1990 r. Fot. Zbigniew Smoliński

2. Prezentacja kopii dzieła Jana Matejki (1838-1889) pt. „Astronom Kopernik czyli rozmowa z Bogiem”, wykonanej w 1970 r. przez Zbigniewa Pabisiaka, ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, 1995 r. Fot. Zbigniew Smoliński

1

2

1. Fragment wystawy „Dziadki do orzechów” z kolekcji prywatnej Jana Łomnickiego (Kwidzyn) i Witolda Tchórzewskiego (Warszawa), zorganizowanej w piwnicach Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu w okresie Świąt Bożego Narodzenia roku 1996/1997. Fot. Zbigniew Smoliński

2. Prezentacja kopii projektu witraża Stanisława Wyspiańskiego (1869-1907) „Apollo – system astralny Mikołaja Kopernika” z 1904 r., ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie, 1998 r. Fot. Bernadeta Swobodzińska

1. Fragment ekspozycji z cyklu „Miniatury wystawiennicze”, zorganizowanej w piwnicach kamienicy nr 15, z okazji 150 rocznicy śmierci Fryderyka Chopina w 1999 r. Fot. Bernadeta Swobodzińska

2. Fragment wystawy pokonkursowej pt. „Mikołaj Kopernik człowiek wszechczasów” (konkurs plastyczno-literacki ogłoszono dla młodzieży szkół noszących imię Kopernika, z miast należących do Federacji Miast Kopernikowskich, dla uczczenia 40-lecia działalności Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu); 2000 r. Fot. Bernadeta Swobodzińska

Prezentacja najciekawszych nabytków w okresie 40-lecia działalności Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu; 2000 r. Fot. Andrzej Skowroński

W kolejnych latach po zakończeniu obchodów 500-lecia urodzin twórcy heliocentryzmu, znacznie rozszerzono tematykę organizowanych wystaw czasowych. Dla ich uatrakcyjnienia w scenariuszach obok własnych zbiorów uwzględniono wypożyczenie ciekawych obiektów z innych muzeów i bibliotek. W wyniku tej współpracy powstały takie wystawy jak: *Lot pierwszego Polaka w Kosmos (1978)*, *Jan Heweliusz twórca nowożytnej selenografii (1978)*, *100 lat Muzeum Mikołaja Kopernika w Rzymie (1980)*, *Jan Kepler kontynuator myśli kopernikańskiej (1981)*, *Kometa Halley'a (1986)*; wystawa poświęcona Janowi Heweliuszowi – drugiemu po Koperniku astronomowi (pochodzącemu z Gdańska, działającemu w XVII w.). Wystawa ta (1987) upamiętniła 300 rocznicę śmierci wybitnego badacza i autora m.in. dzieła *Machinea coelestis*, vademecum do dziś bardzo cenionego przez astronomów.

Wystawami czasowymi upamiętniono: 500 rocznicę wstąpienia Mikołaja Kopernika na Akademię Krakowską (1991 r.) - torunianie mogli podziwiać wielkie astrolabium z instrumentarium Bylicy z Olkusza, użyczone przez Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz 500 rocznicę odkrycia Ameryki przez Kolumba (1992 r.) – eksponaty ze swoich zbiorów użyczyli wybitni podróżnicy Elżbieta Dzikowska i Tony Halik.

Starano się również sprowadzać atrakcyjne wystawy z innych miast. Do nich należały ekspozycje: *Międzynarodowa współpraca w badaniach Kosmosu (1976 r.)* oraz monograficzna poświęcona Albertowi Einsteinowi (1984 r.), zawierająca obok części biograficznej, część laboratoryjną z modelami, które były demonstrowane na życzenie zwiedzających przez pracowników naukowych Instytutu Fizyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Obydwie wystawy zostały wypożyczone z Muzeum Techniki w Warszawie i zaadaptowane w naszej aranżacji, dostosowanej do pomieszczeń na I piętrze w Ratuszu Staromiejskim.

W ramach współpracy z innymi muzeami krajowymi organizowano również wystawy prezentujące nasze własne zbiory, w szczególności plakaty, medale i małe formy przestrzenne o tematyce kopernikowskiej. W latach 1975-1995 można było je oglądać w: Muzeum Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Muzeum w Grudziądzu, Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie oraz w Klubach

Międzynarodowej Książki i Prasy w Grudziądzu i we Włocławku.

Ostatnia dekada ubiegłego stulecia zaowocowała nową formą ekspozycji w postaci miniatur wystawienniczych, przygotowywanych w gotyckich piwnicach kamienicy nr 15. Ich niewielka przestrzeń ograniczała rozmiary prezentacji. Spośród najciekawszych z nich, cieszących się dużym zainteresowaniem, wymienić należy wystawy okolicznościowe zorganizowane z okazji Świąt Bożego Narodzenia np. *Dziadki do orzechów* z kolekcji prywatnej Jana Łomnickiego i Witolda Tchórzewskiego (1996/97), *Pocztówki świąteczne z kolekcji Tadeusza Zakrzewskiego (1997/98)*. Wystawy te wzbogaciło obiektami związanymi z obrzędami, zwyczajami bożonarodzeniowymi oraz malarstwem na szkłe (z Muzeum Etnograficznego w Toruniu). Do grupy tej należą również wystawy zadedykowane wybitnym Polakom: Marii Skłodowskiej-Curie - z okazji setnej rocznicy odkrycia radu, Fryderykowi Chopinowi – dla upamiętnienia 150 rocznicy śmierci wielkiego kompozytora (obie zorganizowane w 1999 r.).

Wystawami odbiegającymi od zakresu i zasięgu działania Muzeum Mikołaja Kopernika, były ekspozycje towarzyszące ogólnopolskim konferencjom naukowym. Pierwsza z nich zatytułowana *40 lat działalności muzeów biograficznych w Polsce (1985 r.)*, zorganizowana w piwnicach Ratusza Staromiejskiego z okazji 25-lecia działalności Oddziału Muzeum Mikołaja Kopernika, ukazywała wielostronny dorobek 60 najwybitniejszych polskich muzeów biograficznych. Druga wystawa o charakterze monograficznym pt. *Jerzy Remer współtwórca konserwatorstwa zabytków w Polsce (1988 r.)* była również imprezą towarzyszącą ogólnopolskiej sesji naukowej *Konserwator i zabytek in memoriam Jerzego Remera*, zorganizowana w stuletnią rocznicę urodzin Profesora. Nasze Muzeum przygotowało ją na prośbę Generalnego Konserwatora Zabytków i Zarządu Głównego Stowarzyszenia Konserwatorów Polskich. Zgromadzono na niej obiekty pozyskane z 25 instytucji, ze zbiorów prywatnych i od rodziny Profesora. Wystawa ta podzielona na sześć sektorów, ilustrowała kolejne okresy działalności Jerzego Remera, na tle dziejów konserwatorstwa polskiego.

Prezentację eksponatów miesiąca, ciekawych zespołów zbiorów, najciekawszych nabytków oraz wydarzeń muzealnych dokonuje się na bieżąco w pomieszczeniu oficyny A kamienicy nr 15. W tej

kategorii na uwagę zasługują wystawy: *Wokół pomnika Wielkiego Astronoma Mikołaja Kopernika* (1996 r.), *Wielcy torunianie – Mikołaj Kopernik i papież Jan Paweł II* (1999 r. – zorganizowana z okazji wizyty Papieża w Toruniu), *Pomniki Mikołaja Kopernika w Warszawie, Toruniu i Krakowie na pocztówkach i w miniaturkach rzeźbiarskich* (2000 r.)

Ostatnią podgrupę stanowią wystawy i pokazy o charakterze edukacyjnym, przygotowywane na zamówienie – dla bibliotek w terenie, klubów międzynarodowej książki i prasy, stowarzyszeń, domów kultury, gminnych ośrodków kultury, Federacji Miast Kopernikowskich, fundacji, a przede wszystkim szkół noszących imię Mikołaja Kopernika zarówno w Polsce jak i zagranicą. Pokazy te przygotowywano korzystając z własnych zbiorów (oryginały), jak również z materiałów zastępczych takich jak fotogramy, reprodukcje, kserokopie, modele.

W okresie poprzedzającym przygotowania do Wielkiego Jubileuszu 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika, w czasie jego trwania oraz po obchodach na zlecenie Departamentu Współpracy Kulturalnej z Zagranicą w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w Warszawie, przygotowano w 1972 r. trzy zestawy w wersji angielskiej pt. *Na kopernikańskim szlaku*, po 30 plansz na blachach aluminiowych (były one wówczas nowością stosowaną w wystawiennictwie – zastąpiły ciężkie płyty paździeżowe, niewygodne do transportowania). Przekazywano je ośrodkom polonijnym w USA. Ich dystrybutorem była Fundacja Kościuszkowska w Nowym Jorku. Podobne zestawy z tekstami, w wersji francuskiej, przekazano w 1974 r.

z okazji nadania imienia Mikołaja Kopernika szkole na przedmieściu Paryża oraz w 1975 r. Ośrodkowi Kultury Francuskiej w Dakarze (Republika Senegal), zaś w 1977 r. do Philipsburga. Zestawy te, służące celom edukacyjnym starano się również przygotować tak, aby były atrakcyjne i interesujące pod względem plastyczno-graficznym.

W latach 1972-1974 wydatnej pomocy w zakresie przygotowania jubileuszowych pokazów, przybliżających życie i wielostronną działalność Mikołaja Kopernika, udzielono również dla wielu miast polskich. Powstały one w oparciu o nasze zbiory muzealne i specjalne zestawy fotogramów barwnych (zabytki architektury), jak również tonowanych (dokumenty), wykonanych przez artystów fotografików – Czesława Kuchtę i Jerzego Wardaka. Były one prezentowane w Bydgoszczy, Częstochowie, Grudziądzu, Kwidzynie, Lidzbarku Warmińskim, Poznaniu, Przemyśle, Rzeszowie, Sztumie i Włocławku. W tych samych latach specjalne zestawy przekazano do szkolnych izb pamięci i tradycji (w szkołach noszących imię wielkiego astronoma), w postaci stałych kącików kopernikowskich, m.in. w Kopernikach Śląskich (stamtąd wywodzi się ród Koperników) oraz do znajdujących się na terenie dawnego województwa bydgoskiego – w Aleksandrowie Kujawskim, Bydgoszczy, Grudziądzu, Orlu, Rypinie, Sadlnie i Wierchosławicach.

W ostatnim dwudziestolecu ubiegłego wieku, z uwagi na brak odpowiednich funduszy, odstąpiono od tej formy działalności edukacyjnej. Zastąpiono ją lekcjami muzealnymi, prowadzonymi na wystawach stałych i czasowych.

Wystawy – pokazy – prezentacje
zorganizowane w okresie 40-lecia działalności przez
Muzeum Mikołaja Kopernika oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu

Lp.	Tytuł wystawy	Rok	Miejsce wystawy	Autor koncepcji i scenariusza	Autor aranżacji	Pochodzenie eksponatów
1.	Mikołaj Kopernik w literaturze popularnonaukowej i w prasie	1964	Ratusz Staromiejski – sala kinowa	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu
2.	Rozwój urbanistyczny Torunia	1964-1996	Ratusz Staromiejski – sala I p.	Janina Mazurkiewicz	Józef Kotlarczyk, Leszek Popielewski	Zbiory własne
3.	Dzieje Ratusza Staromiejskiego w Toruniu	1964-1996	Ratusz Staromiejski – sala I p.	Eugeniusz Gąsiorowski	Janina Mazurkiewicz, Ewelina Szczech, Henryk Siwicki (elementy graficzne)	Zbiory własne
4.	Archiwalia toruńskie z epoki Mikołaja Kopernika (wybór)	1965	Dom Kopernika ul. Kopernika 17	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory Wojewódzkiego Archiwum Państwowego Oddział w Toruniu
5.	II pokój toruński w dokumencie i sztuce	1966	Ratusz Staromiejski – sala I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Bohdan Olechnicki (elementy graficzne)	Zbiory własne i Wojewódzkiego Archiwum Państwowego Oddział w Toruniu
6.	Partnerstwo miast Toruń – Ferrara (pokaz zorganizowano z okazji pobytu syndyka Ferrary w Toruniu)	1966	Dom Kopernika ul. Kopernika 17	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne i rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, prof. dr. Witolda Łukaszczyka
7.	Starodruki astronomiczne Tycho de Brahe, Galileo Galilei, Jana Keplera i Jana Heweliusza (kontynuatorzy myśli kopernikańskiej)	1967	Ratusz Staromiejski – sala I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Bohdan Olechnicki (plakat wystawy)	Zbiory Książnicy Miejskiej im. Mikołaja Kopernika w Toruniu i Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu
8.	Muzea w Polsce i na świecie (wybór fotogramów i przezroczy 50x60 cm). Prezentacja zorganizowana z okazji II Międzynarodowej Kampanii Muzealnej ICOM	1967/1968	Ratusz Staromiejski – sale I p. (duża i mała)	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Bohdan Olechnicki (elementy graficzne)	Fotogramy i przezrocza wykonał Bohdan Olechnicki
9.	Bolonia miasto studiów Mikołaja Kopernika	1968	Ratusz Staromiejski – sala I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Bohdan Olechnicki (elementy graficzne, fotogramy)	Zbiory własne i rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu prof. dr. Witolda Łukaszczyka
10.	Inkunabuły i majoliki włoskie	1968	Ratusz Staromiejski - sala I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Bohdan Olechnicki (elementy graficzne)	Zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie i Muzeum Narodowego w Warszawie
11.	Kopernikana – nabytki w 1967 roku	1968	Ratusz Staromiejski - mała sala II p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Maria Płocka (elementy graficzne)	Zbiory własne
12.	Prezentacja wybranych kopernikanów ze zbiorów w Szwecji (fotogramy)	1969	Ratusz Staromiejski – sala I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Bohdan Olechnicki (elementy graficzne, plakat)	Zbiory własne

13.	Muzea województwa bydgoskiego w XXV-leciu PRL	1969	Gmach Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Edward Wadowski (elementy graficzne)	Zbiory z muzeów województwa bydgoskiego
14.	Nabytki Muzeum Okręgowego w Toruniu w XXV-leciu PRL (współdział)	1969	Ratusz Staromiejski -sala I p.	Janina Mazurkiewicz (kopernikana)	Janina Mazurkiewicz, Maria Płocka (elementy graficzne)	Zbiory własne
15.	Tematyka kopernikowska w filatelistyce	1970	Ratusz Staromiejski, sala I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Józef Pietrzyk (elementy graficzne)	Zbiory własne i Polskiego Związku Filatelistycznego Oddział w Toruniu
16.	Tematyka astronautyczna w filatelistyce z krajów demokracji ludowej	1970	Ratusz Staromiejski, I p. (mała sala)	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Józef Pietrzyk (elementy graficzne)	Zbiory własne i Polskiego Związku Filatelistycznego Oddział w Toruniu
17.	Operacja Frombork 1001 Kampania Mikołaj Kopernik (prezentacja DŻS i pamiątek z okazji VII Posiedzenia Rady Naczelnej Związku Harcerstwa Polskiego w Toruniu)	1970	Ratusz Staromiejski, I p. mały hol	Maria Płocka-Pawłowska	Maria Płocka-Pawłowska	Zbiory własne i Komendy Związku Harcerstwa Polskiego w Toruniu
18.	Kopernik naszej wyobraźni – wystawa pokonkursowa rysunków dziecięcych (współdział)	1970	Sale wystawowe w Galerii i Ośrodku Plastycznym Twórczości Dziecka w Toruniu	Stefan Kościelecki, Janina Mazurkiewicz, Maria Płocka-Pawłowska	Pracownicy Galerii i Ośrodka Plastycznej Twórczości Dziecka w Toruniu	Nagrodzone i wyróżnione prace dzieci na konkursie z okazji 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika
19.	Kopernik i Jego Idea – wystawa pokonkursowa Sekcji Graficznej Toruńskiego Oddziału Polskiego Związku Artystów Plastyków	1971	Ratusz Staromiejski, sale II p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz i Józef Pietrzyk	Nagrodzone i wyróżnione prace grafików toruńskich
20.	Tematyka kopernikowska w medalierstwie i numizmatyce	1971	Ratusz Staromiejski, sale I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Józef Pietrzyk (elementy graficzne, plakat)	Zbiory własne i Muzeum Narodowego w Warszawie, Muzeum Mennicy Państwowej w Warszawie
21.	Kopernik w oczach dziecka – wystawa pokonkursowa gobelinków zorganizowana z okazji 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika	1971	Ratusz Staromiejski, mały hol i korytarz I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory Spółdzielni Przemysłu Artystycznego „Odrodzenie” w Gdańsku
22.	Tematyka kopernikowska w grafice	1972	Ratusz Staromiejski, sale galerii malarstwa i korytarz I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Józef Pietrzyk (elementy graficzne, plakat)	Zbiory własne, Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Narodowego w Warszawie i Biblioteki Narodowej w Warszawie
23.	Militaria z epoki Mikołaja Kopernika (pokaz)	1972	Powszechny Dom Towarowy przy Rynku Staromiejskim w Toruniu okno wystawowe	Maria Płocka-Pawłowska	Maria Płocka-Pawłowska	Zbiory własne
24.	Mikołaj Kopernik w filatelistyce	1972	Klub “Prząszniczka” przy Toruńskiej	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne

			Przędzalni Czesankowej "Merinotex"			
25.	Plakat o tematyce kopernikowskiej	1972	Ratusz Staromiejski, korytarz I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne
26.	Harcerze Kopernikowi	1972	Młodzieżowy Dom Kultury w Poznaniu	Maria Płocka- Pawłowska	Maria Płocka-Pawłowska i Małgorzata Jackowska	Zbiory własne
27.	Tematyka kopernikowska w medalierstwie	1973	Ośrodek Kultury Polskiej w Pradze w Czechosłowackiej Republice Ludowej	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Józef Pietrzyk (elementy graficzne)	Zbiory własne
28.	Tematyka kopernikowska w medalierstwie	1973	Muzeum Polskie w Rapperswilu (Szwajcaria)	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Józef Pietrzyk (elementy graficzne, plakat)	Zbiory własne
29.	500-lecie urodzin Mikołaja Kopernika w Polsce i na Świecie	1974	Ratusz Staromiejski - sale II p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Józef Pietrzyk (elementy graficzne, plakat)	Zbiory własne
30.	Tematyka kopernikowska w medalierstwie	1974	Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne
31.	Mikołaj Kopernik (1473-1543)	1975	Ośrodek Kultury Francuskiej w Dakarze w Republice Senegalu	Janina Mazurkiewicz	Józef Pietrzyk	Wystawa oświatowa 30 plasz 70x100 opracowanych graficznie; fotogramy, teksty
32.	Mikołaj Kopernik w oczach dziecka (prezentacja linorytów)	1975	Ośrodek Kultury Francuskiej w Dakarze w Republice Senegalu	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Darek Muchewicz (oprawa w passe-partout)	Zbiory подарowane przez Ośrodek Plastyczny z Domu Kultury w Aleksandrowie Kujawskim
33.	Die kopernikanische Thematik in der Medalienkunst	1975/1976	Muzeum Zamkowe w Gotha (Niemcy dawne NRD) - Sala Audiencyjna	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Stanisław Lackowski (elementy graficzne, plakat)	Zbiory własne
34.	Międzynarodowa współpraca w badaniach kosmosu	1976	Ratusz Staromiejski, sale galerii malarstwa, I p.	Piotr Wolański, Jerzy Wierzbowski, Jerzy Kirylenko	Jerzy Kirylenko, Stanisław Lackowski (adaptacja do warunków toruńskich)	Muzeum Techniki w Warszawie
35.	"HABITAT" - wystawa plakatów	1977	Ratusz Staromiejski - korytarz, mały hol I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory Muzeum Plakatu w Wilanowie i Centralnego Biura Wystaw Artystycznych w Warszawie
36.	Tematyka kopernikowska w medalierstwie ze zbiorów Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu zaprezentowana w Muzeum w Grudziądzu	1977	Muzeum w Grudziądzu	Janina Mazurkiewicz (wybór medali) i Bożena Michalska- Kaczor (układ)	Józef Mrotek	Zbiory Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu
37.	Medale i madaliony o tematyce	1978	Muzeum Warmii	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory Muzeum Mikołaja Kopernika

	kopernikowskiej ze zbiorów Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu w Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie		i Mazur w Olsztynie, sale zamkowe		i Janusz Wierzyński	oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu
38.	Wszechświat w fantastyce naukowej – prezentacja plakatów filmowych	1978	Kino „Grunwald” w Toruniu, foyer, hol	Aleksandra Zakrzewska-Kuczborska	Aleksandra Zakrzewska-Kuczborska	Zbiory własne i z Muzeum Plakatu w Wilanowie
39.	500-lecie urodzin Mikołaja Kopernika – emisje filatelistyczne krajów rozwijających się z Afryki (współudział w X okręgowej wystawie filatelistycznej “Philex” Toruń-Schwerin 78)	1978	Sala wystawowa Biura Wystaw Artystycznych w Toruniu	Janina Mazurkiewicz	Janusz Pliszczynski (opracowanie graficzne, plakat)	Zbiory własne
40.	Lot I Polaka w kosmosie (prezentacja dokumentów, pamiątek fotogramów)	1978	Kamienica nr 15, I p. Biała Sala	Aleksandra Kuczborska	Aleksandra Kuczborska, Stanisław Lackowski (elementy graficzne)	Zbiory własne i z Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu
41.	Jan Heweliusz (1611-1687) – twórca nowożytnej selenografii	1979	Ratusz Staromiejski – mały hol I p.	Cecylia Iwaniszewska, Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Stanisław Lackowski (elementy graficzne)	Zbiory Książnicy Miejskiej w Toruniu, Gdańskiej Biblioteki PAN, Muzeum Techniki w Warszawie
42.	Kopernik w oczach dziecka (pokaz linorytów)	1979	Klub Rolnika w Cierpicach	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne
43.	Monety i banknoty w XXV-leciu PRL (współudział)	1979	Ratusz Staromiejski, sala mała I p.	Adam Musiałowski, Janina Mazurkiewicz (monety i banknoty o tematyce kopernikowskiej)	Stanisław Lackowski	Zbiory własne
44.	Nabytki Muzeum Okręgowego w Toruniu (1968-1978) (współudział)	1979	Ratusz Staromiejski, sala I p.	Janina Mazurkiewicz (kopernikana)	Stanisław Lackowski	Zbiory własne
45.	100-lecie Muzeum Mikołaja Kopernika w Rzymie	1980	Ratusz Staromiejski – mały hol I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Stanisław Lackowski (elementy graficzne, plakat)	Zbiory własne i Muzeum Narodowego w Warszawie, Muzeum Narodowego w Poznaniu
46.	Jan Kepler, kontynuator myśli kopernikańskiej (350 rocznica śmierci astronoma)	1981	Ratusz Staromiejski, sala I p.	Aleksandra Kuczborska	Stanisław Lackowski	Zbiory własne Książnicy Miejskiej w Toruniu, Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu i Muzeum Narodowego w Poznaniu
47.	5000 lat ery kosmicznej – Mikołaj Kopernik ojciec nowoczesnej astronomii	1983-1984	Japonia	Janina Mazurkiewicz	Japońskie Towarzystwo Współpracy Kulturalnej z Zagranicą w Tokio	Zbiory własne, Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, Książnicy Miejskiej w Toruniu, Biblioteki Narodowej w Warszawie, Muzeów Narodowych: w Krakowie, Warszawie, Poznaniu, Muzeum Techniki w Warszawie, Muzeum Przyppkowskich w Jędrzejowie
48.	Kopernik w pamięci narodów (z okazji 750-lecia Torunia)	1983-1993	„Dom Kopernika” ul. Kopernika 17	Janina Mazurkiewicz	Krzysztof Burnatowicz (aranżacja), Lech Charewicz (fotogramy), Stanisław Puch (liternictwo)	Zbiory własne

49.	Albert Einstein (1879-1955)	1984	Ratusz Staromiejski, sale galerii malarstwa, I p.	Antoni Sym (Uniwersytet Warszawski) i Instytut Fizyki (UMK wToruniu)	Ryszard Gawkowski Janina Mazurkiewicz (adaptacja do wnętrza Ratusza Staromiejskiego)	Muzeum Techniki w Warszawie
50.	Plakaty o tematyce kopernikowskiej	1984	Muzeum Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy	Aleksandra Kuczborska	Pracownicy Muzeum Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy	Zbiory własne
51.	Plakaty o tematyce kopernikowskiej	1985	Klub Międzynarodowej Książki i Prasy we Włocławku	Aleksandra Kuczborska	Pracownicy Klubu Międzynarodowej Książki i Prasy we Włocławku	Zbiory własne
52.	40 lat działalności muzeów biograficznych w Polsce (wystawa towarzysząca Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Muzeów Biograficznych zorganizowanej z okazji 25-lecia Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu)	1985	Piwnice Ratusza Staromiejskiego w Toruniu	Janina Mazurkiewicz (koncepcja i scenariusz), Aleksandra Kuczborska (współudział w realizacji)	Stanisław Lackowski	Zbiory z 38 polskich muzeów biograficznych
53.	Komety (prezentacja starodruków z okazji przelotu Komety Halleya)	1986	Ratusz Staromiejski, Sala Mieszczkańska, I p.	Aleksandra Kuczborska	Aleksandra Kuczborska	Zbiory własne i Książnicy Miejskiej w Toruniu
54.	Interkosmos – 78 wielki wspólny lot	1986	Kamienica nr 15 I p. Biała Sala,	Janina Mazurkiewicz, Aleksandra Kuczborska	Janina Mazurkiewicz, Aleksandra Kuczborska	Zbiory własne
55.	Medycyna w czasach Mikołaja Kopernika (pokaz z okazji nadania szkole im. Mikołaja Kopernika)	1986	Gabinet Chemiczny w Liceum Medycznym im. Mikołaja Kopernika w Toruniu	Janina Mazurkiewicz, Aleksandra Kuczborska	Janina Mazurkiewicz, Aleksandra Kuczborska	Zbiory własne
56.	Udział Związku Harcerstwa Polskiego w obchodach 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika (pokaz z okazji 75-lecia Związku Harcerstwa Polskiego)	1986	Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, foyer, I p.	Aleksandra Kuczborska	Komenda Związku Harcerstwa Polskiego w Toruniu	Zbiory własne
57.	“Gotyk – kształt – światło” – wystawa fotografii Tomasza Sobieckiego	1986	Kamienica nr 15, piwniczki	Tomasz Sobiecki	Tomasz Sobiecki	Własność autora
58.	Jan Heweliusz – ojciec selenografii (wystawa objazdowa)	1986	Planetarium im. Mikołaja Kopernika w Grudziądzu i Muzeum Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy	Aleksandra Kuczborska	Planetarium im. Mikołaja Kopernika w Grudziądzu i Muzeum Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy	Zbiory własne
59.	Heveliana ze zbiorów Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu (300 rocznica śmierci Jana Heweliusza)	1987	Ratusz Staromiejski, mały hol I p.	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Stanisław Lackowski (elementy graficzne)	Zbiory własne

60.	Jan Heweliusz (1611-1687). Życie i dzieło (wystawa objazdowa)	1987-1988	Miasta należące do Federacji Miast Kopernikowskich (Olsztyn, Lidzbark Warmiński, Frombork, Grudziądz, Elbląg)	Janina Mazurkiewicz	Bohdan Olechnicki (opracowanie graficzne, fotogramy)	Reprodukcje ze zbiorów własnych (35 plasz 70x100 cm)
61.	Rozwój lunety	1988	Ratusz Staromiejski, mały hol I p.	Aleksandra Kuczborska	Stanisław Lackowski	Zbiory własne i z Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, Gdańskiej Biblioteki PAN, Biblioteki Narodowej w Warszawie, Muzeum Techniki w Warszawie
62.	Mikołaj Kopernik i jego ojczyzna (z okazji X-lecia partnerstwa miast Toruń-Getynga)	1988	Muzeum Miejskie w Getyndze (RFN)	Janina Mazurkiewicz (koncepcja i scenariusz), Anna Broniewicz, Aleksandra Kuczborska (udział w realizacji)	Stanisław Lackowski	Zbiory własne i ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, Książnicy Miejskiej w Toruniu, Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Techniki w Warszawie
63.	Jerzy Remer (1888-1979) współtwórca konserwatorstwa zabytków w Polsce (z okazji 100 rocznicy urodzin impreza towarzysząca Ogólnopolskiej Sesji Naukowej "Konserwator i zabytek")	1988-1989	Ratusz Staromiejski, sala II p.	Janina Mazurkiewicz (koncepcja i scenariusz), Anna Broniewicz, Aleksandra Kuczborska (udział w realizacji)	Stanisław Lackowski	Archiwum Prof. Jerzego Remera, zbiory z 22 instytucji muzealnych, bibliotecznych, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Rodziny Profesora i od osób prywatnych
64.	Astrologia w literaturze i sztuce	1989	Ratusz Staromiejski, Sala Mieszcząska	Aleksandra Kuczborska, Anna Broniewicz	Aleksandra Kuczborska i Anna Broniewicz	Zbiory własne, Biblioteki Uniwersyteckiej i Książnicy Miejskiej w Toruniu
65.	Najstarsze wizerunki Mikołaja Kopernika i jego rodziny (prezentacja kopii wykonanych przez Józefa Flika)	1989	Kamienica nr 15, piwniczki	Janina Mazurkiewicz, Aleksandra Kuczborska, Anna Broniewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne
66.	Mikołaj Kopernik i jego ojczyzna (współpraca miast Toruń-Lyon)	1989	Francja Lyon-Caluire Ośrodek Kultury "Le Radiant"	Janina Mazurkiewicz (koncepcja i scenariusz), Aleksandra Kuczborska, Anna Broniewicz (współudział)	Stanisław Lackowski	Zbiory własne, Muzeum Narodowe w Krakowie, Muzeum Techniki w Warszawie, Filharmonia Pomorska w Bydgoszczy, Książnica Miejska w Toruniu
67.	Ulotne arkusze komet w XVII i XVIII w. (prezentacja wydawnictw Zakładów Carl-Zeiss w Jenie)	1989	Kamienica nr 15, piwniczki	Aleksandra Kuczborska	Aleksandra Kuczborska	Zbiory Ośrodka Kultury i Nauki NRD w Warszawie
68.	Medycyna w czasach Mikołaja Kopernika (pokaz z okazji 30-lecia Studium Zawodowego im. Mikołaja Kopernika w Toruniu)	1989	Medyczne Studium Zawodowe im. Mikołaja Kopernika w Toruniu	Janina Mazurkiewicz, Aleksandra Kuczborska, Anna Broniewicz	Janina Mazurkiewicz, Aleksandra Kuczborska, Anna Broniewicz	Zbiory własne
69.	Dalekie drogi – sławiąc dzieło Mikołaja Kopernika (wystawa kolaży Nesima Tahirovicia z Tuzli w Jugosławii)	1990	Ratusz Staromiejski, piwnice	Nesim Tahirovic	Nesim Tahirovic	Zbiory artysty
70.	Nabytki Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego	1990	Kamienica nr 15, piwniczki	Janina Mazurkiewicz, Aleksandra Kuczborska,	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne

	w Toruniu – wybór (1960-1990)			Anna Broniewicz		
71.	500 rocznica wstąpienia Mikołaja Kopernika na Akademię Krakowską (1491-1991)	1991	Ratusz Staromiejski, Sala II pokoju toruńskiego, I p.	Janina Mazurkiewicz, Aleksandra Kuczborska	Stanisław Lackowski	Zbiory własne, Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Książnicy Miejskiej w Toruniu, Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu
72.	Mikołaj Kopernik i jego ojczyzna	1991	Francja: Bruay la Buissiere, Arras, Vimereux	Janina Mazurkiewicz,	Stanisław Lackowski (Bruay) Janina Mazurkiewicz, (Arras) Aleksandra Kuczborska (Vimereux)	Zbiory własne, Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, Książnicy Miejskiej w Toruniu, Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Techniki w Warszawie, Apteki „Pod Orłem” w Toruniu
73.	Prace plastyczne stypendystów Krajowego Funduszu na Rzecz Dzieci (wybór)	1991	Kamienica nr 15 – piwniczki	Janina Mazurkiewicz, Aleksandra Kuczborska	Janina Mazurkiewicz, Aleksandra Kuczborska	Prace ze zbiorów Kuratorium Oświaty w Toruniu
74.	Odkrycia geograficzne w czasach Krzysztofa Kolumba i Mikołaja Kopernika (z okazji 500 rocznicy odkrycia Ameryki przez Krzysztofa Kolumba)	1992	Kamienica nr 15 – piwniczki	Janina Mazurkiewicz, (koncepcja i scenariusz) Aleksandra Kuczborska (udział w realizacji)	Stanisław Lackowski, Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne, Centralne Muzeum Morskie w Gdańsku, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, Książnica Miejska w Toruniu, Gdańska Biblioteka PAN, Zbiory Tony Halika i Elżbiety Dzikowskiej z Warszawy
75.	Jan Bułhak (1876-1950) Toruń w fotografii	1992	Kamienica nr 15 - Biała Sala	Janina Mazurkiewicz,	Janina Mazurkiewicz,	Zbiory Muzeum Okręgowego w Toruniu, Muzeum Etnograficznego w Toruniu i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu
76.	Piwnice z których widać gwiazdy (prezentacja fotogramów Karola Wenerskiego)	1992	Kamienica nr 15, piwniczki	Karol Wenerski	Janina Mazurkiewicz,, Aleksandra Kuczborska	Zbiory autora
77.	Prezentacja prac plastycznych studentów kierunku konserwacji i restauracji dzieł sztuki Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu	1992	Kamienica nr 15, piwniczki	Organizatorzy	Organizatorzy, Janina Mazurkiewicz, (nadzór nad przebiegiem montażu)	Prace studentów
78.	Pokaz prac plastycznych Łukasza Pancewicza (ucznia klasy VIII Szkoły Podstawowej nr 7 w Toruniu)	1992	Kamienica nr 15, piwniczki	Janina Mazurkiewicz, Aleksandra Kuczborska	Janina Mazurkiewicz,	Prace autora i Kuratorium Oświaty w Toruniu
79.	Jan Heweliusz (1611-1687)	1995	Kamienica nr 15 Biała Sala	Janina Mazurkiewicz,	Janina Mazurkiewicz,	Zbiory własne
80.	Jan Matejko (1838-1889) “Astronom Kopernik czyli rozmowa z Bogiem” (Malarstwo· Rysunek· Grafika· Rzeźba· Pamiątki)	1995	Ratusz Staromiejski – sala II pokoju toruńskiego, I p.	Janina Mazurkiewicz,	Janina Mazurkiewicz,	Zbiory własne, Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Muzeum Narodowego w Krakowie i Oddziału Muzeum Jana Matejki w Krakowie
81	Mikołaj Kopernik. Życie i dzieło	1995 wystawa stała	Kamienica nr 17 tzw. “Dom Kopernika”	Janina Mazurkiewicz,	Zbigniew Janeczek, Krystyna Jaguczańska-Śliwińska,	Zbiory własne

					Tadeusz Śliwiński	
82.	Heliocentryzm. Formy przestrzenne i rzeźby Hanny Brzuszkiewicz	1996	Kamienica nr 15, piwniczki	Janina Mazurkiewicz,	Janina Mazurkiewicz,	Zbiory własne i autorki
83.	„Eksponat miesiąca” prezentacja obrazu Karla Friedricha Lessinga (1808-1880) „Kopernik wykładający teorię planet” z XIX w.	1996	Kamienica nr 15 tylna izba, parter		Janina Mazurkiewicz,	Galeria Porczyńskich im. Jana Pawła II w Warszawie
84.	Wokół pomnika Wielkiego Astronoma Mikołaja Kopernika 1996	1996	Kamienica nr 15 oficyna, parter	Aleksandra Kuczborska	Aleksandra Kuczborska	Zbiory własne, Książnicy Miejskiej w Toruniu, Archiwum Państwowego w Toruniu
85.	Mikołaj Kopernika w karykaturze	1997/1998	Kamienica nr 15 oficyna, parter	Aleksandra Kuczborska	Aleksandra Kuczborska	Zbiory własne
86.	Dziadki do orzechów z kolekcji prywatnej Jana Łomnickiego i Witolda Tchórzewskiego	1996/1997	Kamienica nr 15, piwniczki	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory z kolekcji prywatnej
87.	Jan Marcin Szancer (1902-1973) prezentacja gwaszy wykonanych do Albumu i serii pocztówek o tematyce kopernikowskiej w 1952/1953 (z okazji Międzynarodowego Roku Kopernikowskiego w 1953)	1997	Kamienica nr 15 oficyna, parter	Aleksandra Kuczborska	Aleksandra Kuczborska	Zbiory własne
88.	Mikołaj Kopernik (1473-1543) Torunianin (wystawa zorganizowana w ramach współpracy miast partnerskich Toruń – Čadca)	1997	Republika Słowacka, Čadca, Miejski Ośrodek Kultury	Janina Mazurkiewicz	Aleksandra Kuczborska	Zbiory własne
89.	Komora kuchenna XV/XVI w. (rekonstrukcja)	1998	Kamienica nr 15 oficyna, parter	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne
90.	Prezentacja nabytków zasponsorowanych w 1997 roku (z okazji Noworocznego Spotkania ze Sponsorami)	1998	Kamienica nr 15 oficyna, parter	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne
91.	Stanisław Wyspiański (1869-1907) Prezentacja kopii projektu witraża “Apollo – system astralny Mikołaja Kopernika” z 1904 roku	1998	Ratusz Staromiejski Sala Mieszkańska	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory Muzeum Narodowego w Krakowie, Domu Lekarzy w Krakowie
92.	Plakaty o tematyce kopernikowskiej ze zbiorów Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu	1998	Centrum Kultury Dwór Artusa w Toruniu, foyer	Aleksandra Kuczborska	Aleksandra Kuczborska	Zbiory własne
93.	Toruńskie domostwa należące do rodziny Mikołaja Kopernika (prezentacja pocztówek i fotografii)	1998	Ratusz Staromiejski, Sala Mieszkańska	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne
94.	Pierwszy publiczny pokaz pamiątek kopernikowskich w Muzeum Polskim w Rapperswilu (rekonstrukcja)	1998 wystawa stała	Kamienica nr 15 oficyna B, parter	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne, Muzeum Narodowego w Poznaniu

95.	Muzeum Polskie w Rapperswilu (dawniej i dziś)	1998	Kamienica nr 15, piwniczki	Adaptacja wystawy edukacyjnej Stowarzyszenia Wspólnota Polska w Warszawie	Janina Mazurkiewicz	Wystawę wzbogacono oryginałami z Muzeum Narodowego w Warszawie i Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie
96.	Maria Skłodowska-Curie (1867-1934) (z okazji 100 rocznicy odkrycia radu)	1999	Kamienica nr 15 piwniczki	Janina Mazurkiewicz (koncepcja i scenariusz) Aleksandra Kuczborska (współpraca)	Janina Mazurkiewicz Zofia Smolińska (rekonstrukcja laboratorium)	Zbiory Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie
97.	Plakaty o tematyce kopernikowskiej ze zbiorów Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu (wybór)	1999	Kamienica nr 15, oficyna A, parter	Aleksandra Kuczborska	Aleksandra Kuczborska	Zbiory własne
98.	Wielcy torunianie – Mikołaj Kopernik i Papież Jan Paweł II (z okazji wizyty Papieża Jana Pawła II w Toruniu)	1999	Kamienica nr 15, oficyna A, parter	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne
99.	Chopiniana ze zbiorów Muzeum Chopina w Towarzystwie im. Fryderyka Chopina w Warszawie	1999	Kamienica nr 15 piwniczki	Janina Mazurkiewicz (koncepcja i scenariusz) Aleksandra Kuczborska (współpraca)	Janina Mazurkiewicz	Zbiory Muzeum Chopina w Towarzystwie im. Fryderyka Chopina w Warszawie, Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu
100.	Pomniki Mikołaja Kopernika w Warszawie, Toruniu i Krakowie na pocztówkach i w miniaturach rzeźbiarskich	2000	Kamienica nr 15, oficyna, parter	Aleksandra Kuczborska	Aleksandra Kuczborska	Zbiory własne i z kolekcji prywatnej Oresta Paszkowycza z Łodzi
101.	Mikołaj Kopernik (1473-1543) wystawa edukacyjna opracowana na prośbę Ministerstwa Spraw Zagranicznych – Departamentu Polityki Kulturalnej i Naukowej w Warszawie	2000	Chile - Obserwatorium Astronomiczne im. Mikołaja Kopernika w Mamalluca	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Fotogramy, kserokopie tonowane ze zbiorów Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu
102.	Mikołaj Kopernik – człowiek wszech czasów (wystawa pokonkursowa). Konkurs plastyczno-literacki ogłoszono dla młodzieży ze szkół noszących imię Mikołaja Kopernika, z miast należących do Federacji Miast Kopernikowskich dla uczczenia 40-lecia działalności Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu	2000	Kamienica nr 15, piwniczki	Zofia Smolińska	Zofia Smolińska	Prace uczestników konkursu
103.	Prezentacja najciekawszych nabytków w okresie 40-lecia działalności Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu	2000	Ratusz Staromiejski - Sala Mieszcząska	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz, Zofia Smolińska (pamiątki)	Zbiory własne
104.	Prezentacja plakatów wydawnictw, druków okolicznościowych, DŹS	2000	Ratusz Staromiejski - mały hol	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne

	dotyczących 40-lecia działalności Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu					
105.	Fantastyczny wszechświat Wojtka Siudmaka - wystawa rysunków zorganizowana z okazji 40-lecia Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu	2000	Ratusz Staromiejski, sala i mały hol II p.	Aleksandra Kuczborska	Aleksandra Kuczborska	Prace artysty
106.	Od inkunabułu do książki cyfrowej wybór cymeliów zaprezentowany z okazji VI Toruńskiego Festiwalu Książki	2000	Ratusz Staromiejski Sala Mieszkańska	Janina Mazurkiewicz	Janina Mazurkiewicz	Zbiory własne

PROJEKCJE ŚWIATŁO-DŹWIĘKU PRZY MODELU TORUNIA Z OKOŁO 1500 ROKU

Wyjątkowym wydarzeniem podczas Ogólnopolskiej Inauguracji Obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika w 1973 r. stały się projekcje światło-dźwięku przy modelu Torunia z około 1500 r., które po raz pierwszy w muzealnictwie polskim ożywiły statyczny model miasta. Model ten wraz z urządzeniami sterującymi, zlokalizowano w Muzeum Mikołaja Kopernika, w kamienicy przy ul. Kopernika nr 15. Autorem koncepcji tego przedsięwzięcia o niezwykle istotnym znaczeniu reklamowym w działalności edukacyjnej, szczególnie podczas nasilenia ruchu turystycznego, jakiego spodziewano się w Roku Wielkiego Jubileuszu, był ówczesny Konserwator Zabytków mgr Bohdan Rymaszewski.

W latach 1970-1973 poprzedzających jubileusz, przy realizacji tego niezwykle, wielowarstwowego zadania, współpracowali naukowcy z Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa, z Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, toruńscy artyści plastycy i takie instytucje jak: Pracownice Konserwacji Zabytków Oddział w Toruniu, Pracownice Sztuk Plastycznych w Toruniu, Instytut Automatyki Politechniki Poznańskiej, pracownicy Radia i Telewizji Polskiej w Warszawie oraz Zakłady Przemysłu Terenowego w Chełmży. Prace wykonawcze zostały poprzedzone opracowaniem dokumentacji archiwalnej, historycznej i konserwatorskiej przez prof. dr hab. Mariana Arszńskiego, doc. dr Jerzego Frycza (1927-1985), prof. dr hab. Zenona H. Nowaka (1934-1999). Dokumentacja ta dotyczyła zarówno modelu miasta jak i materiałów do przygotowania spektaklu światło-dźwięku. Model miasta o wymiarach 4,50 x 5,50m w skali 1: 250 został wykonany z drewna i tworzyw sztucznych. Projekt rysunkowy i kolorystyczny modelu przygotował prof. Romuald Drzewiecki. Nad rozrysowaniem parcel, budynków i ich elewacji w ustalonej skali czuwał mgr inż. arch. Jerzy Tusiacki. Wykonanie modelu, jego aranżację i wkomponowanie w określone wnętrza zrealizowali toruńscy artyści plastycy: Genowefa Algusiewicz, Maria Hoffmanowa, Józef Kolcz, Danuta i Witold Marciniakowie pod kierunkiem Leszka Popielewskiego. Model ten prezentuje dawny wygląd miasta, z okresu największego rozkwitu – z *jesieni*

średniowiecza. Zrekonstruowano zabudowę mieszkalną, budynki reprezentacyjne i elementy obronne. Uwzględniono wycinek terenu, Stare i Nowe Miasto Toruń, ruiny zamku krzyżackiego oraz pas terenu przyległego bezpośrednio do murów miejskich. Jego granicę południową wytycza Wisła.

Model ożywiono siedemnastominutową projekcją światła i dźwięku w pięciu wersjach językowych (angielskiej, francuskiej, niemieckiej, polskiej i rosyjskiej). Miała ona informować w sposób atrakcyjny dzięki efektom świetlnym i audiowizualnym (przeźrocza, podkład muzyczny, specjalne efekty dźwiękowe, komentarz słowny) o ważniejszych wydarzeniach z historii miasta oraz zaprezentować jego urbanistykę i architekturę. Wszystkie te efekty w celu wydobycia odpowiedniej dramaturgii zostały sprzężone za pomocą specjalnego urządzenia sterującego, zaprojektowanego i wykonanego przez pracowników Instytutu Automatyki Politechniki Poznańskiej pod kierunkiem prof. Antoniego Woźniaka. Opracowanie scenariusza i reżyserię spektaklu zrealizował Tadeusz Kurek z Telewizji Polskiej w Warszawie. Głosów do wersji polskiej użyczyli spikerzy - Irena Falska, Jerzy Rosołowski, a do wersji obcojęzycznych – spikerzy współpracujący z telewizją i z Polskim Radiem w Warszawie. Autorem projektu oświetlenia był inż. Alojzy Spik z toruńskiego oddziału Pracowni Konserwacji Zabytków. Prezentacja modelu, połączona z projekcją światło-dźwięku w Muzeum Mikołaja Kopernika funkcjonowała przez okres 23 lat. To jedyne w muzealnictwie polskim widowisko, wzbogacające wystawy stałe, w latach 1973-1996 obejrzało 1 084 395 osób podczas 35 655 projekcji.

Intensywna eksploatacja, a także rozwój techniki przyczyniły się do konieczności przeprowadzenia gruntownej modernizacji widowiska – zarówno scenariusza jak również urządzeń sterujących. Realizacja tego przedsięwzięcia stała się dopiero możliwa dzięki poparciu pośla Jerzego Wenderlicha i pozyskaniu w 1995 r. z budżetu centralnego dotacji celowej w wysokości 100 tys. zł. Nowy scenariusz nawiązujący do poprzedniego, wykorzystujący najnowsze wyniki badań opracował dr Roman Czaja z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. On też dokonał wspólnie z mgr Anną Broniewicz (adiunkt w Oddziale Muzeum

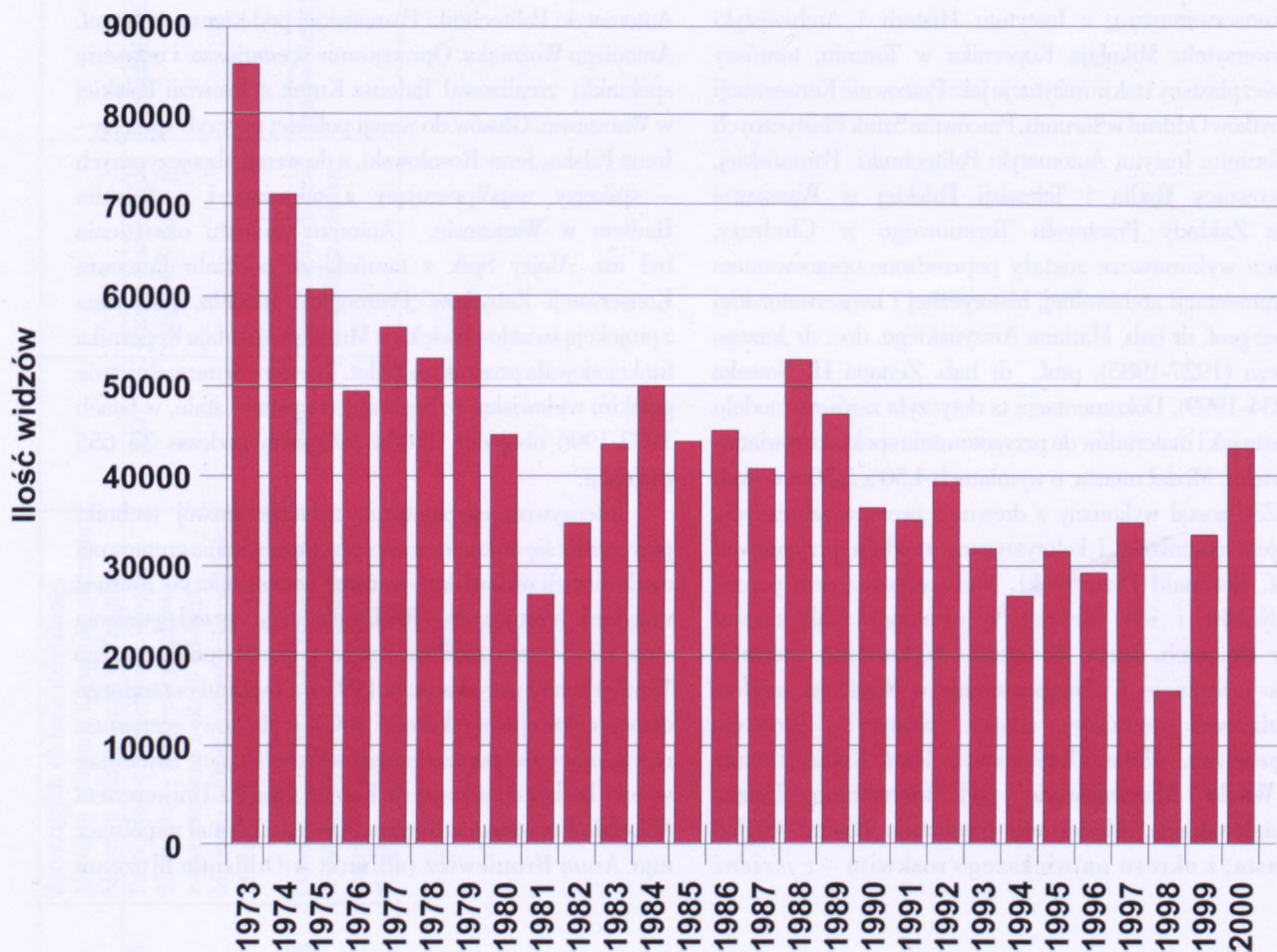
Mikołaja Kopernika) doboru znacznie wzbogaconego materiału ilustracyjnego. Konsultantami i recenzentami nowej wersji byli również profesorowie Marian Arszyński i Zenon H. Nowak.

Nowy scenariusz, podobnie jak poprzedni, przedstawia ważniejsze wydarzenia z historii miasta i prezentuje problematykę urbanistyczną z drugiej połowy XV w. Wprowadza on widza w dramatyczne wydarzenia wojen krzyżackich XV w., opisując rolę Torunia w powstałych wówczas konfliktach. Uwzględniono informacje o Mikołaju Koperniku i jego rodzinie, a także o miejscach trwale z nim związanych. Nowy spektakl został przygotowany

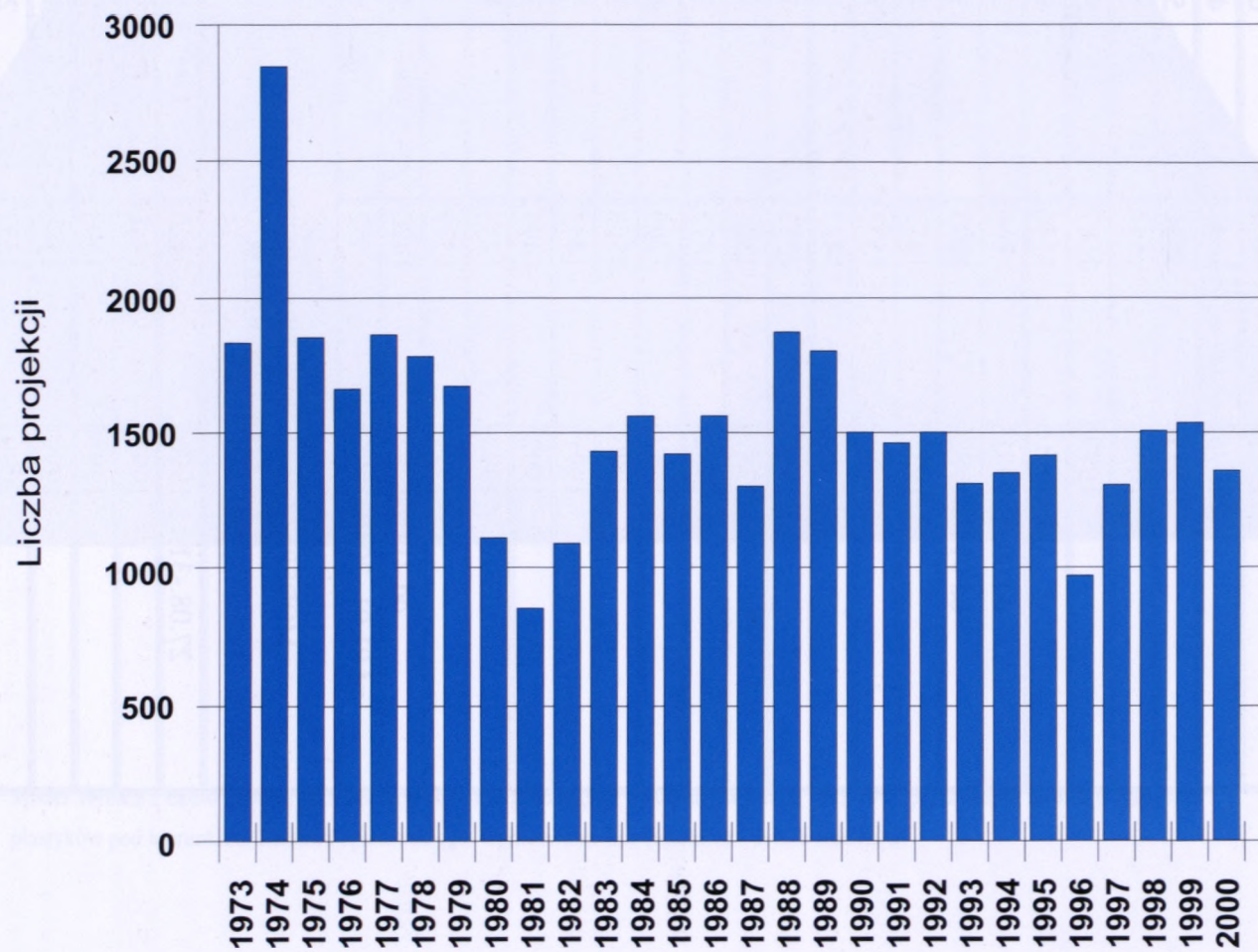
w ośmiu wersjach językowych (angielskiej, esperanto, francuskiej, hiszpańskiej, niemieckiej, polskiej, rosyjskiej i włoskiej). Nagraniem dźwięku, a także doбором muzyki i efektów specjalnych zajęli się Alicja i Paweł Kuczyńscy. Ilustracje wraz z komentarzem słownym, wyreżyserowanym przez Annę Broniewicz, zostały zmontowane w formie filmu na kasecie video. Film zrealizowano w toruńskiej firmie TAT ELEKTRONIK pod nadzorem operatorskim mgr Elżbiety Tlalka-Piskorz. Pierwsza projekcja nowej wersji światła i dźwięku odbyła się 15 września 1996 r. Obecnie całością projekcji steruje komputer, a do wyświetlania obrazu na ekranie służy videoprojektor firmy Panasonic.

**PROJEKCJE ŚWIATŁO-DŹWIĘK PRZY MODELU TORUNIA Z OK. 1500 ROKU
W MUZEUM MIKOŁAJA KOPERNIKA ODDZIAŁ MUZEUM OKRĘGOWEGO W TORUNIU
W LATACH 1973 - 2000**

ILOŚĆ WIDZÓW NA PROJEKCJACH

PROJEKCJE ŚWIATŁO-DŹWIĘK PRZY MODELU TORUNIA Z OK. 1500 ROKU
W MUZEUM MIKOŁAJA KOPERNIKA ODDZIAŁ MUZEUM OKRĘGOWEGO W TORUNIU
W LATACH 1973 - 2000

ILOŚĆ PROJEKCJI – FREKWENCJA
(1973 – 2000)

Rok	Ilość projekcji	Ilość osób
od 18.02.1973	1833	85.158
1974	2896	70.972
1975	1844	60.461
1976	1647	49.753
1977	1876	56.655
1978	1725	53.134
1979	1687	59.975
1980	1146	44.044
od 09.05.1981	869	26.890
od 01.02.1982	1093	34.722
1983	1413	43.131
1984	1537	50.012
1985	1422	44.081
1986	1538	45.275
1987	1323	40.769
1988	1873	52.877
1989	1784	46.704
1990	1503	36.358
1991	1445	35.074
1992	1495	38.578
1993	1355	32.483
1994	1379	26.554
od 21.02.1995	1420	32.412
od 01.01.-20.06.1996	552	18.333
MODERNIZACJA URZĄDZEŃ STERUJĄCYCH NOWY PROGRAM		
27.08.-31.12.1996	420	10.477
1997	1344	34.892
1998	1508	15.854
1999	1538	33.608
2000	1333	29.593
Razem 1973 – 2000	44131	1238422

foto. Teresa Borchart
oprac. Bartosz Supczyński

Model Torunia z około 1500 r., podczas projekcji światło-dźwięku, wykonany w latach 1972/1973 przez zespół toruńskich artystów
plastyków pod kierunkiem Leszka Popielewskiego. Opracowanie komputerowe - Teresa Borchart

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I WYDAWNICZA

Obok opracowywania zbiorów gromadzonych w kolekcjach i zespołach jednym z ważnych działań było przygotowywanie artykułów związanych nie tylko z problematyką dotyczącą Mikołaja Kopernika i jego epoki, wynikających z rocznych planów pracy, ale również i indywidualnych badań prowadzonych przez pracowników oddziału. W okresie czterdziestolecia opublikowano ponad 70 artykułów i komunikatów w: Roczniku Muzeum Okręgowego w Toruniu, Roczniku Toruńskim, Studiach Copernicana, a także w: Biuletynie Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków, Biuletynie Muzeum Okręgowego w Toruniu, Bibliotece Muzealnictwa i Ochrony Zabytków, wydawnictwach Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków, magazynie historycznym „Mówią Wieki”, w „Uranii”, „Astronautyce”. Przygotowano także: hasła biograficzne w *Polskim Słowniku Biograficznym* i *Słowniku Pomorza Nadwiślańskiego*, oraz informatory o wystawach czasowych i przewodniki po Muzeum Mikołaja Kopernika (kolejne ich edycje związane były ze zmianą wystaw stałych lub z ich modernizacją: 1964, 1967, 1973, 1978, 1983/4, 1990, 1999).

Odnotować jeszcze należy album p.t. *Mikołaj Kopernik. Uomo Universale*, wydany przez Wydawnictwo VIA. Książka ta powstała przy wydatnej współpracy merytorycznej, opartej w znacznej mierze o zbiory naszego muzeum (konceptcja wydawnictwa, wybór tematów ilustracji, opracowanie tekstów – wstęp i opisy ilustracji). Ukazanie się tej pozycji w 2000 roku zbiegło się z jubileuszem 40-lecia naszego muzeum.

Istotnym wydarzeniem były dwie ogólnopolskie sesje naukowe. Pierwsza z nich zorganizowana z inicjatywy Muzeum Mikołaja Kopernika w 1985 roku dla uczczenia 25-lecia działalności oddziału, poświęcona była roli i zadaniom muzeów biograficznych. Obok interesujących referatów poświęconych wielowarstwowej problematyce muzeów, pisarzy, artystów, ludzi nauki z innych imprez towarzyszących sesji wymienić należy wystawę *40 lat działalności muzeów biograficznych 1945-1985* i Przegląd Filmów ukazujących dorobek najciekawszych muzeów tej grupy.

Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków, organizator główny drugiej ogólnopolskiej sesji naukowej pod hasłem „Konserwator i Zabytek” przygotowanej w 1988 r. dla uczczenia stulecia urodzin Profesora Jerzego Remera, długoletniego dyrektora Muzeum Okręgowego w Toruniu, powierzyło naszemu oddziałowi współudział w jej organizacji oraz opracowanie koncepcji i scenariusza, a także realizację wystawy towarzyszącej p.t. *Jerzy Remer współtwórca konserwatorstwa zabytków w Polsce*.

W miarę zapotrzebowania ze strony innych instytucji opracowano 162 ekspertyzy. Dotyczyły one przeważnie wystaw monograficznych i problemowych, przygotowywanych przez muzea i biblioteki.

W ramach współpracy z uczelniami wyższymi, szkołami i stowarzyszeniami udzielono ponad dwa tysiące konsultacji dla nauczycieli, studentów, młodzieży szkolnej i innych instytucji. Ich tematyka zamykała się nie tylko w kręgu życia i wielostronnej działalności Mikołaja Kopernika oraz jego epoki, ale obejmowała także dziedziny jak: historia astronomii i rozwój przyrządów astronomicznych i pomiarowych, życie Jana Heweliusza, szeroko pojęta ikonografia kopernikowska w malarstwie, rzeźbie, grafice, numizmatyce itp., kontynuatorzy myśli kopernikowskiej, historia muzealnictwa, historia Torunia. Konsultacje dotyczyły także programów radiowych i telewizyjnych.

Historia naszego Muzeum, jego zbiory i rozległa działalność edukacyjna były inspiracją do opracowania prac habilitacyjnych (1), doktorskich (1), magisterskich (7) – dwie z nich obroniono na Wydziale Pedagogiki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (dotyczyły Muzeum Mikołaja Kopernika Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu oraz Planetarium im. Władysława Dziewulskiego) i na studiach podyplomowych (5) na uniwersytetach w Łodzi, Poznaniu i Toruniu.

Wnętrza Muzeum – gotyckie piwnice – stanowiły doskonałe tło dla wykonania instalacji dyplomowych i ich obronę przez studentów (4) kierunku artystyczno-pedagogicznego, przygotowywanych do zawodu nauczyciela rysunków.

PRACE KONSERWATORSKIE
REMONTY
WAŻNIEJSZE PRACE PORZĄDKOWE

1960-1963 – Gruntowna konserwacja połączona z częściową rekonstrukcją, przywracającą budynkowi (a przede wszystkim fasadzie), nazywanemu wg tradycji „Domem Kopernika” przy ul. Kopernika 17, pierwotny wygląd z 2. poł. XV w. oraz adaptacja na siedzibę muzeum. Była to pierwsza rewaloryzacja gotyckiej kamienicy mieszczańskiej, tzw. kupieckiego domu składu w Toruniu, wykonana przez Pracownię Konserwacji Zabytków.

1969-1972 – Gruntowna konserwacja z częściową rekonstrukcją, przywracającą kamienicy przy ul. Kopernika 15 wraz z oficynami pierwotny wygląd z 2. poł. XV w., z poszanowaniem późniejszych nawarstwień stylowych we wnętrzach oraz z adaptacją na muzeum. Wówczas to dokonano połączenia obydwu kamienic, poszerzając w ten sposób siedzibę muzeum.

1973-1974 – Usuwanie w ramach okresu gwarancyjnego usterek budowlanych i konserwatorskich w kamienicy nr 15 i w jej oficynach. Usterki powstały z powodu krótkiego czasu jaki pozostał na przeprowadzenie rewaloryzacji budynku po przedłużającym się okresie wykwaterowywania 29 rodzin zamieszkujących kamieniczkę wraz z oficynami. Dzień 18.02.1973 r. był nieprzekraczalną datą otwarcia muzeum w ramach Programu Ogólnopolskiej Inauguracji Jubileuszu 500-lecia urodzin Wielkiego Torunianina.

1974-1989 – Odgrzybianie i osuszanie piwnic w kamienicy nr 15 i w jej oficynach A,B,C (najbardziej zagrożona) trwało 14 lat. W ciągu tych lat zostały opracowane przez dr Annę Kosicką (ówczesnego kierownika pracowni konserwacji metalu Muzeum Okręgowego w Toruniu), w różnych okresach, 4 raporty o pogarszającym się stanie zachowania piwnic, oficyn i znajdujących się w nich konstrukcji drewnianych Torunia przedlokacyjnego (w tym dwa szamba: duże i małe oraz fragmenty zabudowy ulicznej). Raporty wraz z odpowiednimi wnioskami o pozyskanie dotacji celowych rozesłano do Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie, do Wojewódzkiego i Miejskiego Konserwatora Zabytków w Toruniu. Wobec bierności służb konserwatorskich pracownicy oddziału Muzeum Mikołaja Kopernika rozpoczęli, za zgodą Dyrekcji

Muzeum Okręgowego w Toruniu, starania o pozyskanie odpowiednich rzeczoznawców. Nawiązano kontakt i wieloletnią współpracę z dr Ireną Hołownią z Instytutu Mikrobiologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, prof. dr hab. Alicją Strzelczyk, prof. dr Wiesławem Domasłowskim, dr Bożeną Sondelhoff, dr Janem Tajchmanem z Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, dr Michałem Czajnikiem z „INCO”. Wykonane zostały ekspertyzy rodzajów atakujących grzybów i przeprowadzono kilkakrotne odgrzybianie, które nie dało pozytywnych rezultatów. W drugiej połowie lat siedemdziesiątych zajęto się opracowaniem metody izolacji przeciwwilgociowej podłoża elementów konstrukcji drewnianej zabudowy Torunia przedlokacyjnego i kompleksowym ustaleniem wytycznych uzdrowienia środowiska. Pozyskano fundusze z Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie na przeprowadzenie prac badawczych i opracowanie metod konserwacji. Wykonanie tych prac zlecono inż. Andrzejowi Kanwiszerowi z Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi i dr inż. Stefanowi Przewłockiemu z Instytutu Inżynierii Środowiska przy Politechnice w Łodzi. W pozyskiwaniu odpowiednich środków bardzo wydatnie pomógł Miejski Konserwator Zabytków mgr Paweł Połom. Zastosowana wówczas metoda sypkich izolacji hydrofobowych do zabezpieczania obiektów zabytkowych również zawiodła. W 1981 r. nasilenie zawilgocenia i zagrzybienia spowodowało rozpad konstrukcji drewnianych. Nawiązano wówczas jeszcze raz kontakt z prof. dr hab. Alicją Strzelczyk, która zastosowała ponownie eksperyment dezynsekcji, który też zawiodł. W związku z pogarszającym się stanem technicznym zabytkowych konstrukcji drewnianych w 1982 r., po dokonaniu ponownego gruntownego przeglądu w obecności Miejskiego Konserwatora Zabytków mgr Pawła Połoma i dyrektora Pracowni Konserwacji Zabytków mgr Macieja Rejmanowskiego, którzy uznali konieczność natychmiastowego przeprowadzenia niezbędnych prac, przystąpiono do usilnych starań o specjalną dotację na ten cel, którą otrzymano z Urzędu Miejskiego w Toruniu. Po

wycofaniu się Politechniki Łódzkiej i nie dokończeniu przez nią rozpoczętych prac, rozpoczęto poszukiwania następnego wykonawcy. Stosowane dotychczas zabiegi ratownicze przez w/w ekipy oceniono negatywnie. Nawiązano umowę z nowym wykonawcą „ARPEXEM”, który miał wykonać niezbędne prace wg wytycznych ekspertyzy opracowanej wcześniej przez inż. Andrzeja Kanwiszera. Również i ten wykonawca okazał się niefortunny. W 1985 r. odmówił wykonania niezbędnych prac poprzedzających właściwą konserwację w postaci inwentaryzacji aktualnego stanu i zerwał zawartą umowę. Gwałtowna ulewa w dniu 9. 08. 1985 roku załała piwnice i bardzo pogorszyła stan zawilgocenia zabytkowych konstrukcji drewnianych. Nastąpił gwałtowny wysyp grzybów (m.in. mutantów, których mykolodzy nie potrafili zidentyfikować). Brak odpowiednich funduszy przerwał niedokończone prace na okres trzech lat. Pewne prace ratownicze przeprowadzili w 1986 roku studenci archeologii oraz zabytkoznawstwa i konserwatorstwa, pod kierunkiem prof. dr Wiesława Domaśłowskiego. Dnia 14. 08. 1988 roku usunięto obydwie szamba w piwnicach. Dr Anna Kosicka i dr Jan Grześkowiak opracowali ocenę aktualnego stanu konstrukcji drewnianych i środowiska w piwnicach oraz przygotowali uwagi dotyczące propozycji odnoszących się do dalszych losów reliktyw konstrukcji drewnianych w piwnicach oficyn posesji przy ulicy Kopernika 15. W tym czasie dla obydwu posesji przy ulicy Kopernika 15/17 wykonano ekspertyzę radiestezyjną, która wykryła niebezpieczne ciekłe wodne zagrożające pracownikom i obiektom. Ponownie zlecono wykonanie ekspertyz aktualnego stanu zbudowanych konstrukcji drewnianych, powodujących zagrożenie skażenia środowiska (dr Irenie Hołowni i prof. dr hab. Alicji Strzelczyk) oraz Państwowemu Terenowemu Inspektorowi Sanitarnemu w Toruniu. Notatkę służbową wraz z wytycznymi sporządziła również archeolog mgr Romualda Franczuk [Uziembło]. Wobec krytycznej oceny zagrożenia dla budynków i ludzi w nich przebywających oraz braku funduszy na gruntowną konserwację, podjęto decyzję wywiezienia i spalenia zagrybionych destruktyw, osuszenia pomieszczeń, zasypiania specjalnie spreparowanym piaskiem i wylania posadzek z betonu oraz poprawienia wentylacji.

1981 – Pracownia Konserwatorska przy Muzeum Okręgowym w Toruniu przeprowadziła konserwację stropu i uzupełnienie ubytków malowideł ściennych w Białej Sali w kamienicy nr 15.

1982-1983 – Wykonano modernizację instalacji elektrycznej oraz założono nową instalację ppoż. w całym zespole kamienic przy ulicy Kopernika 15/17 wraz z oficynami.

1987 – W dniach od 7-13.01.1987 r. na skutek niewłaściwego dozoru węzła ciepłowniczego przy ulicy Św. Ducha przez pracowników, zasilającego nasze budynki, nastąpiła poważna awaria polegająca na popękaniu 60% kaloryferów i zalaniu kilkunastu pomieszczeń i ciągów komunikacyjnych. Poważnemu zniszczeniu uległy parkiety i płytki w łazienkach, schody i boazerie na klatce schodowej w wysokiej sieni kamienicy nr 15. Dalszej dewastacji uległy konstrukcje drewniane Torunia przedlokacyjnego w piwnicach oficyn. Z usuwaniem skutków awarii zmagano się do 19.05.1987 r.

1987-1988 – Podjęto przeprowadzenie modernizacji urządzenia sterującego (z 1973 roku) do projekcji światło-dźwięku przy modelu Torunia z ok. 1500 r. Wykonanie prac powierzono Zakładowi „MERASERW”. Z powodu braku funduszy zadanie nie zostało wykonane. Przesunięto je na późniejszy okres. Rozpoczęto starania o pozyskanie funduszy poza budżetem muzeum.

1989 – Założono instalację odgromową, naprawiono dachy oraz oczyszczono i uzupełniono skorodowane części rynien.

1993 – W Urzędzie Miejskim w Toruniu wynegocjowano fundusze na przeprowadzenie konserwacji elewacji frontowych kamienic przy ulicy Kopernika 15/17 – siedziby muzeum. Od maja do sierpnia 1993 r. prace zostały przeprowadzone przez 2 zespoły konserwatorów: kamienica nr 15 pod kierunkiem prof. dr hab. Wiesława Domaśłowskiego, a kamienica nr 17 przez mgr Krzysztofa Owsianego.

1993-1994 – Założono nową sygnalizację alarmową przeciwko włamaniom oraz zmodernizowano sygnalizację alarmu pożarowego. Prace zostały wykonane przez firmy: „CORMAX” i „TELETEST”.

- Z Fundacji Odnowy Zespołu Staromiejskiego im. Jerzego Remera w Toruniu pozyskano pieniądze na przeprowadzenie gruntownego remontu dachów obydwu kamienic.

1993-1995 – Przeprowadzono gruntowny remont obydwu kamienic wraz z ciągami komunikacyjnymi i oficynami. Wykonano wówczas prace malarskie łącznie z cyklinowaniem i lakierowaniem podłóg i schodów.

1995-1996 - Dzięki pomocy i życzliwości posła Jerzego Wenderlicha, ówczesnego przewodniczącego Sejmowej Komisji Kultury, pozyskano fundusze na prze-

prorowadzenie modernizacji urządzeń sterujących i opracowanie nowego programu projekcji światło-dźwięku. Nowy spektakl w ośmiu wersjach językowych, oparty na wideoprojektorze i sterowaniu komputerowym, został udostępniony zwiedzającym jesienią 1996 roku.

1996 – Odbyto spotkanie z Wojewódzkim i Miejskim Konserwatorem Zabytków oraz Dyrektorem Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu w związku z pogorszającym się stanem zachowania muru granicznego między posesjami 13 i 15, od ulicy Rabiańskiej. Rozpoczęto starania o pozyskanie funduszy w postaci dotacji docelowych. Mając na uwadze bezpieczeństwo zwiedzających wyrównano teren podwórka, usunięto zapadłości spowodowane wymianą rur kanalizacyjnych i przełożono bruk.

1996 – Wnioskowano o wykonanie ekspertyzy przez dendrologa w sprawie drzew samosiei afrykańskich – BOŻODRZEW naruszających bezpieczeństwo fundamentów elewacji od podwórza kamienicy nr 17 i muru granicznego od ulicy Rabiańskiej.

1996 – Wyremontowano gruntownie (nowe kafelki, nowy wystrój) łazienkę między oficynami A i B. Przeprowadzenie tych prac umożliwiła wydatna pomoc Fundacji Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu.

1996-1998 – Kilkakrotnie wystąpiono z wnioskami o dotację docelową, do Wydziału Kultury Sportu i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, na przeprowadzenie konserwacji zawilgoconych i ponownie zagrzybionych piwnic, z pudrującymi się ceglami w kamienicy nr 15 – bezskutecznie. Stale pogarszający się stan zachowania piwnic uniemożliwia wykorzystywanie ich na wystawy, pokazy czy imprezy o charakterze edukacyjnym.

1999 – W nocy z 26/27 lutego 1999 r. nastąpiło osunięcie bruku wraz z gruntem, na głębokości 7,5 m i średnicy ok. 4 m, na terenie podwórka w okolicy oficyny C od ulicy Rabiańskiej. Niebezpieczna wyrwa, stanowiąca poważne zagrożenie dla zwiedzających przechodzących przez podwórko na projekcje światło-dźwięku, musiała być bardzo szybko usunięta. Koszty nadzoru archeologicznego i budowlanego usuwającego skutki awarii pokryte zostały z dotacji docelowej, przyznanej przez Zarząd Miasta Torunia.

2000 – Wykonano gruntowny remont toalet dla zwiedzających (prace budowlane, wymiana płytek ceramicznych i urządzeń sanitarnych) i zaplecza socjalnego (kuchenka i kabina prysznicowa wraz z odpowiednią armaturą) w piwnicach kamienicy nr 17.

- Wystąpiono do Miejskiego Konserwatora Zabytków w Toruniu o przyznanie środków na przeprowadzenie konserwacji muru granicznego od ulicy Rabiańskiej. Mgr. inż. Adamowi Chojnackiemu zlecono wykonanie ekspertyzy, dotyczącej statyki muru i opracowanie kosztorysu na przeprowadzenie prac zabezpieczających.

- Dr Jadwidze Łukaszewicz z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu zlecono opracowanie wniosków konserwatorskich i kosztorysu konserwacji piwnic w kamienicy nr 15.

- W czasie od 19.06. – 05.07.2000 przeprowadzono odgrzybianie piwnicy od strony południowej w kamienicy nr 15.

W okresie całego 40-lecia działalności usilnie zabiegano o pozyskiwanie środków finansowych w postaci dotacji docelowych poza budżetem muzeum od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Bydgoszczy (do 1975 r.) i z Wojewódzkiego Wydziału Kultury w Toruniu (od 1975 – 1999) na urządzenia i sprzęt pomocniczy, poprawiający komfort pracy.

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA

Nieodłącznym elementem działalności muzealnej obok gromadzenia zbiorów i ich opracowywania, konserwowania i prezentowania w formie wystaw i pokazów jest działalność edukacyjna. W tej dziedzinie możemy również poszczycić się wieloma różnorodnymi formami pracy. Starano się docierać do wszystkich środowisk i grup wiekowych - od przedszkolaka do seniora. Wśród różnorodnych form pracy na szczególną uwagę zasługują doroczne wieczornice kopernikowskie upamiętniające urodziny wielkiego torunianina, które wpisały się już trwale w tradycję naszego miasta. Zdobyły sobie stałą publiczność. W latach 1963-2000 przygotowano ich 37. Od 1967 roku odbywają się w Sali Mieszkańskiej toruńskiego Ratusza Staromiejskiego. Na ich program składa się specjalnie dobierana tematyka, zespalaająca w integralną całość słowo - obraz - muzykę, a więc okolicznościowe odczyty połączone z wystawami, pokazami, spektaklami, monodramami, koncertami i recitalami. Wieczory te umożliwiają spotkania z ciekawymi ludźmi nauki i kultury, wysłuchanie koncertów i recitali w wykonaniu największych wirtuozów oraz obejrzenie ciekawych dzieł sztuki, prowadzanych z różnych muzeów. Przy opracowywaniu programów poszczególnych wieczornic brane są pod uwagę wszystkie problemy nurtujące dziś współczesnego człowieka.

Obok tematyki dotyczącej życia i wielostronnej działalności Mikołaja Kopernika, prezentowano rozwój myśli Kopernikańskiej na przestrzeni wieków, znajomość naszego układu słonecznego w świetle najnowszych badań, wkład wybitnych ludzi nauki wyznaczających miejsce współczesnego człowieka w kosmosie.

Odczyty podczas Wieczornic Kopernikowskich, Biesiad Kosmicznych i innych imprez okolicznościowych wygłaszali m.in.:

1962 r. - dr **Tadeusz Przypkowski** (1905-1977), Państwowe Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie - *Instrumentarium Mikołaja Kopernika*

1963 r. - prof. dr hab. **Karol Estreicher** (1906-1984), Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie - *Akademia Krakowska w okresie studiów Mikołaja Kopernika*

- prof. dr hab. **Bronisław Nadolski** (1903-1986) - Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

- *Toruń w dobie Odrodzenia*

1964 r. - doc. dr hab. **Henryk Samsonowicz** - Uniwersytet Warszawski - *Złota jesień polskiego Średniowiecza*

1966 r. - prof. dr hab. **Antoni Swinarski** (1910-1985) - UMK w Toruniu - *Ferrara w czasach Mikołaja Kopernika i dziś*

1967 r. - prof. dr hab. **Bohdan Suchodolski** (1903-1992) - PAN w Warszawie - *Znaczenie Kopernika w rozwoju nauk o przyrodzie i człowieku*

- prof. dr hab. **Włodzimierz Zonn** (1905-1975) - dyr. Obserwatorium Astronomicznego w Warszawie - *O kwasarach*

1968 r. - prof. dr hab. **Waldemar Voisé** (1920-1995) - PAN w Warszawie - *Mikołaj Kopernik historia jednego odkrycia*

- prof. dr hab. **Wilhelmina Iwanowska** (1905-1998) - UMK w Toruniu, wiceprezydent Międzynarodowej Unii Astronomicznej - *Alchemia Kosmosu*

1969 r. - doc. dr hab. **Jerzy Dobrzycki** - Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu - PAN w Warszawie - *Mniejsze pisma astronomiczne Mikołaja Kopernika*

- doc. dr hab. **Józef Smak** - Centrum Astronomiczne im. Mikołaja Kopernika w Warszawie - *Budowa i ekspansja Wszechświata*

1970 r. - doc. dr hab. **Paweł Czartoryski** (1924-1999) - PAN w Warszawie - *Bieżące badania kopernikańskie w Polsce*

1971 r. - prof. dr hab. **Marian Biskup** - UMK w Toruniu - *Kopernik obrońca Warmii przed zakonem krzyżackim*

1972 r. - dr **Cecylia Iwaniszewska** - UMK w Toruniu - *Mikołaja Kopernika „Księgi obrotów”*

1973 r. - prof. dr hab. **Marian Biskup** - *Toruń w życiu Mikołaja Kopernika*

- doc. dr hab. **Andrzej Woszczyk** - UMK w Toruniu - *Świat Kopernika a współczesny Wszechświat*

1974 r. - prof. dr hab. **Wilhelmina Iwanowska** - *Obchody 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika*

1975 r. - prof. dr hab. **Bohdan Suchodolski** - *Heliocentryzm i antropocentryzm*

1976 r. - prof. dr hab. **Józef Smak** - Centrum

Astronomiczne PAN w Warszawie - *Międzynarodowa współpraca w badaniach Kosmosu*

1977 r. - prof. dr hab. **Ryszard Bohr** (1926-1987) - UMK w Toruniu - *Zadania współczesnej ekologii w kształtowaniu środowiska człowieka*

1978 r. - doc. dr hab. **Jerzy Stodółkiewicz** - PAN w Warszawie - *Czy zasada Kopernikowska jest słuszna*

- dr **Olgierd Wolczek** - Polskie Towarzystwo Astronautyczne w Warszawie - *Inter - Kosmos - 78*

- dr **Mieczysław Wojtkowiak** - Wojskowy Instytut Medycyny Lotniczej w Warszawie - *Medycyna kosmiczna*

1979 r. - dr **Jan Mietelski** - Uniwersytet Jagielloński w Krakowie - *Księżyc - satelita Ziemi*

- doc. dr **Andrzej Lisicki** - Wyższa Szkoła Morska w Gdyni - *Planeta Mars* (Biesiada z cyklu *Poznajemy planety Układu Słonecznego*)

- **Piotr Rutkowski** - Studenckie Koło Astronomów UMK w Toruniu - *Najnowsze badania Jowisza* (Biesiada z w/w cyklu)

1980 r. - doc. dr **Maciej Bielicki** - Obserwatorium Astronomiczne w Warszawie - *Ewolucja układu Ziemia - Księżyc*

- dr **Andrzej Kempfi** - PAN w Warszawie - *O trzech chwalcach i krytykach Kopernika z lat czterdziestych i pięćdziesiątych XVI w.*

- doc. dr **Andrzej Wolczek** - Polskie Towarzystwo Astronautyczne w Warszawie - *Przyszłość człowieka w Kosmosie*

1981 r. - prof. dr hab. **Jerzy Dobrzycki** - PAN w Warszawie - *Jan Kepler i początki nowożytnej astronomii*

1982 r. - prof. dr hab. **Karol Górski** (1903-1988) - UMK w Toruniu - *Młodość Mikołaja Kopernika*

1983 r. - prof. dr hab. **Aleksander Gieysztor** (1916-1999) - PAN w Warszawie - *Potrzeba historii w Polsce w XV i XVI w.*

- prof. dr hab. **Andrzej Woszczyk** - UMK w Toruniu - *Wszczęświat współczesnego astronoma*

1984 r. - prof. dr hab. **Bohdan Suchodolski** - *Słońce świata i los człowieka na Ziemi*

- dr **Antoni Sym** - Instytut Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu Warszawskiego - *Mit o Einsteinie i pewna próba jego rewizji*

1985 r. - red. **Krzysztof Boruń** - Polskie Towarzystwo Astronautyczne w Warszawie - *Mikołaj Kopernik a paranauki*

1986 r. - dr **Krzysztof Ziolkowski** - Centrum Astronomiczne PAN w Warszawie - *Niezwykłość komety Halleya*

1987 r. - doc. dr **Andrzej Januszajtis** - Gdańsk - *Gdańsk Jana Heweliusza*

1988 r. - dr **Maria Pańków** - Uniwersytet w Katowicach - *Galileusz - Galileo - Galilei (1564-1642)*

1989 r. - dr **Leszek Weres** - wiceprezes Międzynarodowego Towarzystwa Badań Astrologicznych w Poznaniu - *Od astrologii do kosmobiologii*

1990 r. - prof. dr hab. **Mieczysław Subotowicz** - Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie - *Księżyc zasiedlony i uprzemysłowiony - astronautyka najbliższych dziesięcioleci*

- dr **Krzysztof Ziolkowski** - *Zachwycenie Wszczęświatem*

1991 r. - st. kustosz mgr **Danuta Burczyk-Marona** - Muzeum UJ w Krakowie - *Instrumenty astronomiczne z epoki Mikołaja Kopernika na przykładzie „Instrumentarium” Marcina Bylicy*

1992 r. - prof. dr hab. **Janina Klawe** - Uniwersytet Warszawski - *Reperkusje odkryć geograficznych w Polsce w XV i XVI w.*

1993 r. - dr **Stanisław Iwaniszewski** - Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie - *Narodziny gwiazdozbiorów*

- prof. dr hab. **Jerzy Dobrzycki** - *Droga Mikołaja Kopernika do „De revolutionibus...”*

1994 r. - prof. dr hab. **Waldemar Voisė** - *Mikołaj Kopernik wczoraj i dziś*

- prof. dr hab. **Aleksander Wolszczan** - Uniwersytet Stanowy w Pensylwanii USA - *Odkrycie planet poza Układem Słonecznym (25-lecie pierwszego lądowania człowieka na Księżycu)*

1996 r. - prof. dr hab. **Andrzej Woszczyk** - *Odyseja kosmiczna 1995*

1997 r. - prof. dr hab. **Józef Smak** - Centrum Astronomiczne im. Mikołaja Kopernika w Warszawie - *Powstawanie układów planetarnych*

- prof. dr hab. **Andrzej Kus** - UMK w Toruniu - *500 lat od pierwszej obserwacji astronomicznej Mikołaja Kopernika*

1998 r. - dr **Krzysztof Mikulski** - UMK w Toruniu - *Domy i toruńscy przodkowie Mikołaja Kopernika w Toruniu*

- dr **Kazimierz Stachurski** - Muzeum Narodowe w Warszawie - *Władysław Broel-Plater i Narodowe Muzeum Polskie w Rapperswilu*

1999 r. - prof. dr hab. **Krystyna Kabzińska** - Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie - *Polon i rad kluczem do mikroświata*

- mgr **Hanna Wróblewska-Straus** - Muzeum

Chopina w Towarzystwie im. Fryderyka Chopina w Warszawie
- *150-lecie śmierci Fryderyka Chopina*

2000 r. – ks. prof. dr hab. **Waldemar Chrostowski** –
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
– *Tyś swój majestat wyniósł nad niebiosą - zasady kosmologii
biblijnej*

Koncertowali i monodramy wykonali m.in.: Capella Bydgosciensis, La Capella de Roubeix z Francji, Kwartet Varsovia, Chór Uniwersytetu Gdańskiego, Danuta Dworakowska, Anna i Stanisław Firlejowie, Lidia Grychtołówna, Barbara Hesse-Bukowska, Robert Kabare, Neal Larrabe, Janusz Olejniczak, Piotr Pałeczny (dwukrotnie), Józef Skrzek, Regina Smendzianka (dwukrotnie), Wanda Wilkomirska, Magdalena Suchecka, Jadwiga Kaliszewska, Maja Komorowska, Danuta Michałowska, Kwartet Smyczkowy ART-TON, Bronisława Kawalla. W latach 1967-1996 w naszych wieczornicach współuczestniczyło Polskie Towarzystwo Miłośników Astronomii oddział w Toruniu.

Inną formą działalności edukacyjnej jaką podjęło nasze muzeum, były Przeglądy Filmów. Pierwszy z nich zorganizowano od 19-20 lutego 1975 r. pod hasłem *Kopernik – Astronomia – Astronautyka*. Pokazano 20 filmów pozyskanych z ośrodków naukowych: Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Czechosłowacji oraz ambasad ZSRR i USA, Telewizji Polskiej i FILMOSU. Odbychał się on w nieistniejącym już kinie „Echo” przy ulicy Bydgoskiej 12. Po trzech latach, w dniach od 19-21 lutego 1978 r. pokazano *Wszczęświat w fantastyce naukowej* w kinie „Grunwald” przy ulicy Warszawskiej 11. Przeglądowi filmów towarzyszyła sesja popularyzacyjna oraz wystawa prezentująca wybór plakatów o tej tematyce.

III Przegląd Filmów towarzyszący wystawie biograficznej poświęconej Albertowi Einsteinowi, w lutym 1984 roku, zaprezentował filmy związane z tym wybitnym fizykiem i z atomistami naszego stulecia.

IV a zarazem ostatni Przegląd Filmów pt. *40-lecie działalności muzeów biograficznych w Polsce* odbył się w 1985 roku w Sali Kinowej Ratusza Staromiejskiego i był imprezą towarzyszącą Ogólnopolskiej Sesji Naukowej Muzeów Biograficznych, przygotowanej z inicjatywy oddziału Muzeum Okręgowego - Muzeum Mikołaja Kopernika z okazji 25-lecia jego działalności. Uczestnicy sesji obejrżeli 20 filmów dotyczących najciekawszych muzeów, zadedykowanych najwybitniejszym ludziom nauki, kultury i sztuki.

Na wszystkie przeglądy, filmy pozyskiwano z Centralnych Archiwów Filmów Dokumentalnych i Oświatowych w Warszawie i Łodzi, z Archiwum

Telewizji Polskiej, ośrodków naukowych różnych państw, z ambasad i konsulatów, z Okręgowego Przedsiębiorstwa Rozpowszechniania Filmów w Bydgoszczy oraz z Uniwersyteckiego Dyskusyjnego Klubu Filmowego w Toruniu.

Po omówionych przeglądach pozostała trwała dokumentacja w postaci: plakatów, afiszy, programów, kametów, gazetki-jednodniówki, medali i znaczków okolicznościowych.

Od 1977 roku nasze muzeum, na prośbę Kuratorium Oświaty i Wychowania oraz Toruńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii, włączyło się do współorganizowania wojewódzkich seminariów z zakresu astronomii i astronautyki, przeznaczonych dla młodzieży szkół średnich, udostępniając Białą Salę kamienicy nr 15 na eliminacje konkursowe dla nagrodzonych i wyróżnionych. Brano również udział w jury i fundowano nagrody. W latach 1977-1996 odbyło się XXI wojewódzkich seminariów-konkursów. O nagrody i wyróżnienia walczyło 126 uczniów reprezentujących najczęściej licea ogólnokształcące i Zespoły Szkół Mechaniczno-Elektrycznych i chemicznych wygłaszając swoje referaty na następujące tematy: *Gwiazdy nowe i nowa Cygni* (1975); *Komety*; *Wyspy wszechświata*; *Radiowe poszukiwanie odległych cywilizacji*; *Reakcje termojądrowe we wnętrzu Słońca*; *Lekcja z komputera*; *Planety zewnętrzne układu słonecznego*; *Komputerowe modelowanie krzywej zmiennej blasku gwiazdy*; *O komecie Halleja*; *Kwazary*; *Układ podwójny*; *Komety – historia badań*; *Program Łuna*; *Pulsacje gwiazd*; *Moje obserwacje gwiazd zmiennych*; *Źródła promieniowania rentgenowskiego*; *Cywilizacja ziemską niepowtarzalnym fenomenem*; *Astronomia od starożytności do przewrotu Kopernikańskiego*; *Supernowa*; *Słońce jako centralne ciało układu słonecznego*; *Po co obserwujemy zakrycia gwiazd*; *Pomiar prędkości światła na podstawie obserwacji Cefeidy Karłowatej*; *Jak obserwować meteory*; *Półregularne gwiazdy zmiennie – obserwacje i analiza krzywych blasku*; *Wybuchające kłepsydry*; *Kratery meteorytowe*; *Dziwny świat supernowych*; *Jak obserwować plamy słoneczne*; *Budowa Komet*; *Życie we Wszczęświecie*; *Paleoastronautyka*; *Plamy na Słońcu*; *Cykliczność aktywności słonecznej*; *Niekonwencjonalny amatorski pomiar światła*; *Życie w Kosmosie*; *Galaktyki – wielką tajemnicą*; *Model niezmiennego Wszczęświata*; *Konstrukcja międzyplanetarnego statku kosmicznego zdolnego do podróży na Marsa*; *Hipoteza wielkiego wybuchu*; *Przewrót Kopernikański*; *Gwiazdy supernowe i neutronowe*; *Pulsary i planety*; *Rozwój poglądów na temat powstania Wszczęświata*; *Hipoteza wielkiego wybuchu*; *Księżyc*; *Wyznaczanie funkcji rozkładu gwiazdy w gromadzie otwartej*; *Skromny sługa Uranu*; *znikomość czypotega (o Janie Heweliuszu)*; *Przegląd wybranych hipotez na temat*

powstania układu słonecznego; Zaćmienia Księżyca; Księżyc; Meteoroty i koniec świata; Czy odwiedzą nas kosmici; Materia w pobliżu horyzontu zdarzeń; Mityczne niebo; Wielki wybuch; Wyznaczanie jasności Wenus; Pierścienie Saturna; Meteoroty; Teoria Wszechświata inflacyjnego; Kosmici czy rzeczywistość; Klasyfikacja gwiazd; Evolucja gwiazd – ciemne strony astronomii; Czarne dziury; Słońce i jego budowa; Życie na innych planetach nowość czy rzeczywistość; Jowisz zachwycający olbrzym; Powstanie Wszechświata; Planety poza naszym układem słonecznym; Misja badawcza na planecie Wenus; Słońce życiodajna siła; Życie i śmierć gwiazd; Zastosowanie kół wielkich w astronomii obserwacyjnej; Tytan – jaki świat? Księżyc odwieczny towarzysz Ziemi; Słońce – relacje termojądrowe oraz jego aktywność; Mgławice – niektóre z elementów tajemniczego świata materii międzygwiazdowej; Życie gwiazd; Ogień i lód – aktywny wulkanizm na Trytonie; Ciemna materia, a przyszłość Wszechświata; Kosmiczne taxi; Poszukiwania pozasłonecznych układów planetarnych – metody i perspektywy; Obserwacje gwiazd zmiennych; Tajemnicze czarne dziury; Astrofotografia; Inne światy.

Konkursom przysłuchiwało się 780 obserwatorów – kolegów kibicujących i pedagogów prowadzących szkolne koła miłośników astronomii.

Od 1997 r. z uwagi na coraz większą ilość osób zainteresowanych konkursy przeniesiono do Planetarium im. Władysława Dziewulskiego w Toruniu, a w naszym muzeum odbywa się tylko wręczenie nagród.

Należy jeszcze odnotować 2 konkursy dla młodzieży szkół podstawowych. Pierwszy z nich, z zakresu astronomii, przygotowany przez tych samych organizatorów odbył się 11.04.1990 roku. Eliminacje pisemne dla uczestników konkursu z takich miast jak z: Brodnicy, Chełmna, Chełmży, Golubia-Dobrzynia, Grudziądz, Nowego Miasta Lubawskiego, Torunia i Wąbrzeźna przeprowadzono w gotyckich piwnicach kamienicy nr 15, a rozdanie nagród tradycyjnie w Białej Sali.

Organizatorem konkursu geograficznego, ogłoszonego w 1992 roku podczas „Białych Wakacji” z okazji 500 rocznicy odkrycia Ameryki przez Krzysztofa Kolumba było wyłącznie Muzeum Mikołaja Kopernika. Konkurs był kilkuetapowy. Obejmował eliminacje pisemne i ustne oraz układanie z puzzli (5.000 elementów) zabytkowej mapy świata. Wzięły w nim udział delegacje uczniów klas piątych z 13 toruńskich szkół podstawowych. Cenne nagrody rzeczowe i książkowe ufundowały toruńskie zakłady pracy, Fundacja Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Wydział Kultury, Turystyki i Sportu Urzędu Miejskiego w Toruniu.

W dniu 1.06.2000 r. konkurs plastyczno-literacki pt. „Mikołaj Kopernik – człowiek wszechczasów”, zapoczątkował

obchody jubileuszu 40-lecia działalności muzeum. W konkursie tym uczestniczyła młodzież ze szkół noszących imię autora dzieła *De revolutionibus* z miast należących do Federacji Miast Kopernikowskich. Wyniki obfitego plonu konkursu w postaci prac rysunkowych, malarskich, graficznych, rzeźbiarskich (małe formy przestrzenne) i literackich pokazano na wystawie w gotyckich piwnicach kamienicy nr 15. Uroczyste wręczenie nagród i wyróżnień odbyło się w piwnicach Ratusza Staromiejskiego w Toruniu. Fundatorami nagród byli: Wydział Kultury, Turystyki i Sportu Urzędu Miejskiego w Toruniu i Fundacja Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz osoby prywatne.

Od 1979 roku włączyliśmy się wspólnie z toruńskim Oddziałem Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii do organizowania, w Sali Kinowej Ratusza Staromiejskiego wiosennych i jesiennych cykli odczytów popularyzujących najnowsze osiągnięcia w dziedzinie badania Kosmosu. Odczyty te, łączone niejednokrotnie z pokazem ciekawych materiałów audiowizualnych, cieszą się niesłabnącym zainteresowaniem i mają od wielu lat stałą publiczność, nawet zamiejscową (Bydgoszcz, Grudziądz, Inowrocław, Nakło, Wąbrzeźno). Zaprezentowano następujące dziedziny: astronomię, astronautykę, matematykę, astrofizykę i chemię. Najciekawsze problemy ujęte były w zespoły tematyczne poświęcone: wszechświatowi jako laboratorium kosmicznemu (1978), upływowi czasu w kosmosie (1981/1982), planetom układu słonecznego (1982), energii (1983), polom magnetycznym w przyrodzie (1984), niespokojnemu wszechświatowi (1987), chemii kosmosu (1988), Kosmicznemu ZOO (1989), światowi kwantów (1990), podróżom Voyagerów do krańca układu słonecznego (1990), głębinom czasu i przestrzeni (1991), podsłuchiowaniu kosmosu (1992), miłośniczym obserwacjom astronomicznym (1993), kometom (1996), meteorytom – kwazarom – pulsarom (1997-2000). Po wielu odczytach przenoszono się do piwnic oddziału Muzeum Mikołaja Kopernika na dalszą dyskusję.

W latach 1979-2000 odbyło się 21 cykli wiosennych i jesiennych. Wybitni specjaliści z różnych ośrodków naukowych - Krakowa, Poznania, Torunia i Warszawy - wygłosili 149 wykładów, w których uczestniczyło około 1500 osób. Z tej liczby $\frac{3}{4}$ uczestników to młodzież szkół podstawowych i średnich. Od 1998 roku niektóre wykłady przeniesiono do Sali Konferencyjnej Planetarium im. Władysława Dziewulskiego w Toruniu z uwagi na lepsze warunki prezentacji audiowizualnej i możliwość zwiększenia ilości widzów.

W latach 1976-1996 nasze muzeum bardzo czynnie włączyło się do współdziałania z Komisją Współpracy Planetariów Polskich przy Zarządzie Głównym Polskiego

1

2

1. Inauguracja harcerskiej akcji „Kopernikanie”, zorganizowanej na terenie województwa bydgoskiego podczas dorocznej wieczornicy kopernikowskiej w 1969 r. Fot. Andrzej Różycki

2. Spotkanie prof. Jerzego Remera z uczestnikami harcerskiej akcji „Kopernikanie” podczas dorocznej wieczornicy kopernikowskiej w 1970 r. Fot. Jerzy Mądrala

1

2

1. Finaliści konkursu pt. „Czy znasz patrona swojej szkoły”, zorganizowanego w 1971 r. przez Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddział Muzeum Okręgowego, w Kopernikach Śląskich, otrzymują toruńskie pierniki od st. kustosa Janiny Mazurkiewicz. Fot. Czesław Kuchta, Jerzy Wardak

2. Składanie tradycyjnej wiązanki pod toruńskim pomnikiem Mikołaja Kopernika w dniu jego urodzin 19 II 1982 r. (stan wojenny). Warta honorowa harcerzy, od lewej: Aleksandra Kuczborska, Jan Hanasz, Janina Mazurkiewicz. Fot. Zygmunt Siewak

Dr Maria Pańków (Uniwersytet Śląski w Katowicach), prowadzi seminarium metodyczne z zakresu astronomii dla nauczycieli z województwa bydgoskiego, toruńskiego i wrocławskiego, zorganizowane przez Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddział Muzeum Okręgowego, w 1984 r. Fot. Zygmunt Siewak

Laureaci wojewódzkiego seminarium z zakresu astronomii i astronautyki dla młodzieży szkół średnich zgromadzeni w Białej Sali Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddział Muzeum Okręgowego, 1991 r. Fot. Bohdan Horbaczewski

1

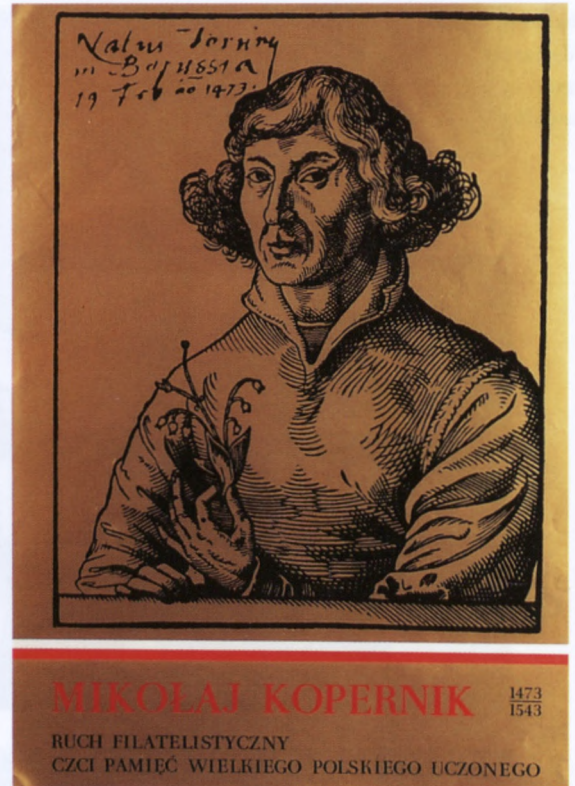
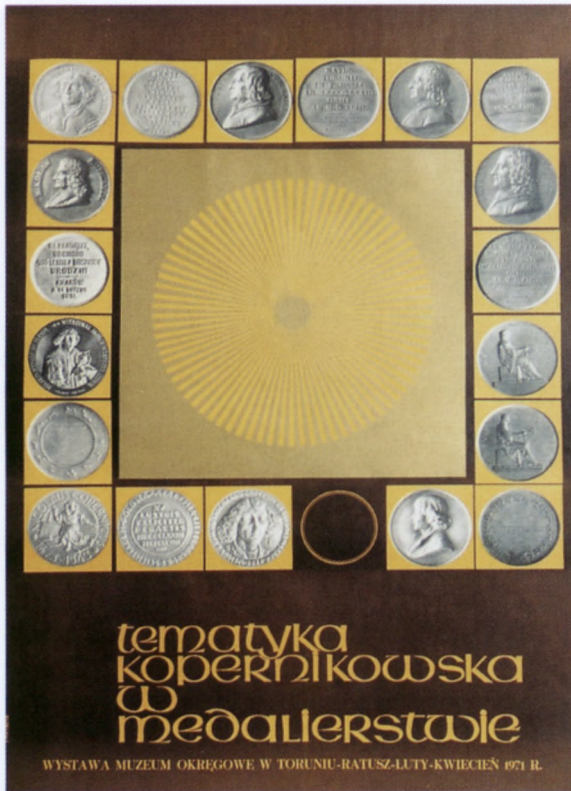

2

1. Uroczyste wręczenie dyplomów stypendystom Krajowego Funduszu na Rzecz Dzieci Wybitnie Uzdolnionych; Biała Sala Muzeum Mikołaja Kopernika, 1991 r. Fot. Bernadeta Swobodzińska

2. Adiunkt mgr Anna Broniewicz prowadzi zajęcia muzealne – pierwsza wizyta przedszkolaków w muzeum, 1996 r. Fot. Bernadeta Swobodzińska

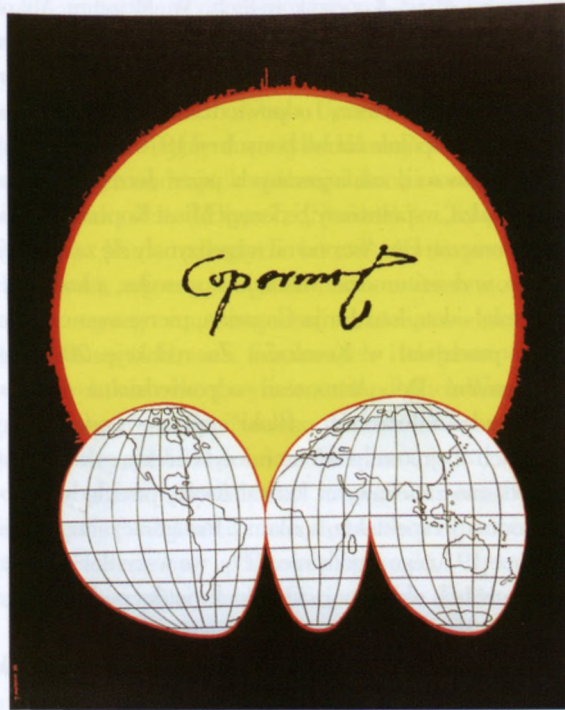

Wybór plakatów dotyczących wystaw i imprez organizowanych przez Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddział Muzeum Okręgowego.
Fot. Bernadeta Swobodzińska

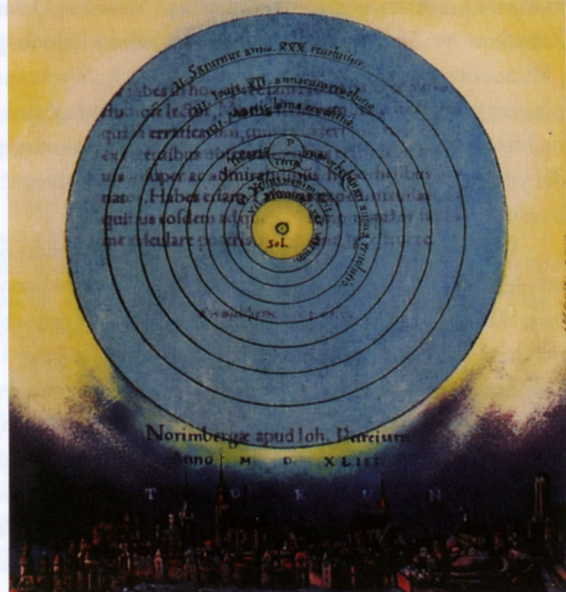
**500-LECIE URODZIN
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W POLSCE I NA ŚWIECIE**

wystawa
MUSEUM TORUNIA W TORUNIU
LUTY - KWIECIEŃ 1993

450 ROCZNICA PIERWSZEGO WYDANIA DZIEŁA
MIKOŁAJA KOPERNIKA "DE REVOLUTIONIBUS"
1543 - 1993

**NICOLAUS
KOPERNICUS TORUNENSIS**
DE REVOLUTIONIBUS ORBIS
SOLIS ET COELESTIUM, LIBER VI

Wybór plakatów dotyczących wystaw i imprez organizowanych przez Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddział Muzeum Okręgowego. Fot. Bernadeta Swobodzińska

Towarzystwa Miłośników Astronomii, z siedzibą w Olsztynie, z Polskim Towarzystwem Astronautycznym, Komisją Współpracy Miast Kopernikowskich od 1983 roku przekształconą w Federację Miast Kopernikowskich. W Muzeum Mikołaja Kopernika miała swoją siedzibę Sekcja Popularyzacji Federacji Miast Kopernikowskich, którą kierowała mgr Janina Mazurkiewicz, odpowiedzialna za koordynację przebiegu, wspólnie obchodzonych od 1976 roku dorocznych Dni Astronomii, zainicjowanych przez Jerzego Szwarca z Grudziądza, współtwórcy Federacji Miast Kopernikowskich.

Doroczne Dni Astronomii rozpoczynały się zazwyczaj 19 lutego, w dzień urodzin Mikołaja Kopernika, a kończyły 12 kwietnia - datą lotu Jurija Gagarina, pierwszego człowieka, który przebywał w Kosmosie. Za redakcję 20 afiszy z programami Dni Astronomii odpowiedzialna była mgr Aleksandra Kuczborska. Bloki imprez w poszczególnych miastach obejmowały: wieczornice, koncerty, cykle odczytów i spotkania z ciekawymi ludźmi nauki, przeglądy filmowe, monodramy i spektakle, konkursy. Inauguracja imprez miała miejsce 19 lutego o godzinie 12⁰⁰ - we wszystkich miastach równocześnie składano wiązanki kwiatów pod pomnikami Mikołaja Kopernika w dniu Jego urodzin.

W Dniach Astronomii uczestniczyły przede wszystkim miasta należące do Federacji Miast Kopernikowskich i z nią współpracujące. W latach 1993-1996 brały również udział miasta związane ze studiami Mikołaja Kopernika w słonecznej Italii - Bolonia i Ferrara. Ostatnie Dni Astronomii odbyły się w 1996 roku - w roku zawieszenia działalności Federacji Miast Kopernikowskich.

W pierwszym dwudziestolecu, w latach 1960-1980 nasza działalność popularyzatorska uwidaczniała się jeszcze w realizacji haseł narzucanych przez Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Sztuki takich jak: „Muzea uniwersytetami kultury” (od 1968 r.), „Wychowanie poprzez sztukę” (od 1970 r.) oraz „Ekspozyty muzealne jak najbliżej widza” (od 1970 r.). O wyborze form działania muzea decydowały same. Ciekawe programy pozwalały ubiegać się o celowe dotacje na ich wykonanie.

Wydatnie i intensywnie rysowała się nasza działalność w udostępnianiu wystaw stałych i czasowych. Oprowadzono po nich 806 grup i delegacji specjalnych. Wśród nich przeważała młodzież. Ważkim elementem działalności edukacyjnej były i są spotkania z młodzieżą w formie lekcji na zamówienie, organizowane dla szkół podstawowych i średnich. Ich tematyka jest ściśle powiązana z programem nauczania. Obejmuje następujące dziedziny: historię, odkrycia geograficzne, astronomię, a przede wszystkim osobę twórcy heliocentryzmu, jego życie i wielostronną działalność przypadającą na dwie, fascynujące epoki - jesień

średniowiecza i złoty wiek; rozwój myśli kopernikańskiej oraz osobę Jana Heweliusza, drugiego po Mikołaju Koperniku astronoma, działającego w Gdańsku w XVII w. Spotkania te przeprowadzane są w oparciu o wystawy stałe i prezentację zespołów muzealiów znajdujących się w magazynach.

W ostatnich dziesięciu latach podjęto eksperymentalnie próby kilku spotkań z przedszkolakami. Miały one na celu przekazanie pierwszych informacji o systemie heliocentrycznym za pomocą zaprezentowanych bajek filmowych, połączonych z zabawą (z odpowiednio przygotowanymi rekwizytami).

Prowadzono szkolenia dla praktykantów - studentów z wydziałów historii sztuki, Wydziału Sztuk Pięknych, Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa, Pedagogiki i Turystyki z uniwersytetów: Mikołaja Kopernika w Toruniu, Jagiellońskiego w Krakowie, Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu w Łodzi. Systematycznie prowadzimy szkolenia dla uczestników kolejnych kursów na przewodników, z toruńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego i dla nauczycieli ubiegających się o uprawnienia do oprowadzania po muzeum. Dla 170 nauczycieli fizyki z województwa bydgoskiego, toruńskiego i wrocławskiego, realizujących nauczanie astronomii w latach 1983, 1986, 1989 oraz dla historyków zorganizowano seminaria metodyczne prowadzone przez wybitnych dydaktyków tych przedmiotów z Uniwersytetów Warszawskiego i Katowickiego, połączone z dyskusją i wykorzystaniem do tego celu naszych wystaw stałych i zbiorów muzealnych. W latach 1974-1989 łączyła nas ścisła współpraca z Kręgiem Instruktorskim ZHP w Toruniu, z sekcją historyczną. Polegała ona na szkoleniowych spotkaniach muzealnych, organizowanych dla kadry instruktorskiej i dla zastępowych.

Włączano się do obchodów ogólnopolskich „Dni Gagarinowskich” i „Dni Zdobywców Kosmosu”. W latach 1976-1994 zaowocowały one 7 biesiadami - spotkaniami połączonymi z dyskusją panelową, prowadzoną przez wybitnych specjalistów z Instytutu Medycyny Lotniczej w Warszawie (dr Olgierda Wołczka, prof. dr hab. Stanisława Barańskiego, prof. dr hab. Mieczysława Wojtkowiaka - lekarza osobistego, przygotowującego płk. Mirosława Hemaszewskiego pierwszego Polaka, do lotu w Kosmos) i prof. dr hab. Aleksandra Wolszczana z Uniwersytetu Stanowego w Pensylwanii. Podczas tych spotkań przybliżyliśmy mieszkańcom Torunia tematykę z zakresu zadań współczesnej ekologii w kształtowaniu środowiska człowieka, operacji „Interkosmos - 78”, medycyny kosmicznej, badań planet naszego układu słonecznego (Marsa, Jowisza), przyszłości człowieka w Kosmosie; uczciliśmy 25 rocznicę lądowania pierwszego człowieka na Księżycu

(1969-1994) oraz mówiliśmy o implikacjach i perspektywach odkrycia planet poza układem słonecznym (1994).

Przez wiele lat (1973-1988) współuczestniczo w przygotowaniach i realizacji imprez cyklicznych takich jak np. Rajdy Szlakiem Mikołaja Kopernika. W ramach imprez towarzyszących XIV Ogólnopolskiej Wystawie Filatelistycznej Toruń 83, zorganizowanej dla uczczenia 750-lecia Torunia, w Domu Kopernika, w Białej Sali odbyło się Ogólnopolskie Spotkanie dyskusyjne członków klubu filatelistycznego COPERNICANA. Z tej okazji przygotowaliśmy okolicznościowy pokaz naszych zbiorów filatelistycznych o tematyce kopernikowskiej. Wiele okazów do naszej kolekcji pozyskaliśmy dzięki wcześniejszej współpracy z wyżej wymienionym klubem.

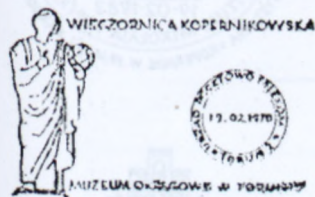
W 1996 roku podejmowaliśmy 162 uczestników Rajdu awionetek pod hasłem „Co to jest skrzydlata Europa – Kopernik – 96” z 12 krajów wraz z przedstawicielami ambasad francuskiej i polskiej. W latach 1996 i 1998 włączyliśmy się do europejskiego programu współpracy młodzieży SOKRATES. Gościliśmy młodzież z gimnazjów z Linz, Koblencji i Eisenach.

Od 1975 roku współuczestniczyliśmy w „Niedzielnach w muzeum”, organizując prezentacje wybranych zespołów zbiorów, konkursy, quizy, loterie. Prowadziliśmy kiermasze pamiątek. W 1992 roku w ramach XVII „Niedzieli w muzeum” wspólnie z Fundacją Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz z Towarzystwem Przyjaciół Muzeum Okręgowego w Toruniu byliśmy głównym inicjatorem uruchomienia Muzealnej Kawiarenki, połączonej ze sprzedażą pierników toruńskich i pamiątek w gotyckich piwnicach kamienicy nr 15, która niestety z powodu złego stanu zachowania piwnic (pudrujące się cegły i wilgoć), funkcjonowała tylko jeden sezon turystyczny.

Popularyzacja działalności Muzeum prowadzona jest dzięki dobrze układającej się współpracy z mediami, przede wszystkim lokalnymi. Informacje o wszystkich ważniejszych wydarzeniach muzealnych są przekazywane do wiadomości szerokiej publiczności w formie wywiadów, artykułów w prasie („Nowości”, „Gazeta Toruńska”, „Gazeta Wyborcza”, „Głos Uczelni”), nagraniach radiowych i telewizyjnych nie tylko lokalnych, ale również w popularnych audycjach ogólnopolskich cieszących się dużą oglądalnością („Pegaz”, „Skarbiec”, „Teleranek”, „Tik-Tak”). Mimo odległych lat od chwili powstania tych nagrań, są one co jakiś czas retransmitowane. Wnętrza naszego muzeum oraz muzealia wielokrotnie wykorzystano w filmach fabularnych i dokumentalno-oświatowych, nie tylko w wytwórniach polskich Warszawy i Łodzi, ale również Nowego Jorku, Tokio, wielkiej Brytanii i Republiki Federalnej Niemiec.

Jedną z form popularyzacji naszego muzeum i jego wielostronnej działalności, nieczęsto stosowanej w muzealnictwie polskim, były pocztowe kasowniki, używane z okazji ważniejszych wydarzeń. Docierały one do filatelistów na całym świecie. W okresie poprzedzającym obchody jubileuszu 500-lecia urodzin Wielkiego Torunianina i podczas jego trwania, w zbiorze prawie każdego filatelisty znalazło się miejsce na zbiór o tematyce kopernikowskiej. W ten sposób do nich również trafiały nasze kasowniki. Najbardziej poszukiwane były te, które odbito na specjalnych kopertach z dodatkowym nadrukiem okolicznościowym, nawiązującym do rysunku kasownika, wydane przez nas w bardzo małych nakładach (500 sztuk). Koperty te, z odpowiednio dobranym znaczkiem opłaty pocztowej, skasowane kasownikiem okolicznościowym, stanowią całości – po dziś dzień będące rarytasami filatelistycznymi.

Kasowniki okolicznościowe stosowane w urzędach pocztowych Torunia z okazji ważniejszych wydarzeń w Muzeum Mikołaja Kopernika Oddziale Muzeum Okręgowego w Toruniu w latach 1970-1993

KPSO: 1973, Z. 9
Nr 70030

VII Wieczornica Kopernikowska, Muzeum Okręgowe w Toruniu
prostokątny: 30/40 mm, Toruński pomnik Mikołaja Kopernika
z 1853 r., datownik z dwoma różnymi datami: 13. 02. i 19. 02. 1970,
stosowany w Urzędzie Pocztaowo-Telekomunikacyjnym, Toruń 2, autor
projektu: Józef Pietrzyk

KPSO: 1973, Z. 9
Nr 71008

498 rocznica urodzin Mikołaja Kopernika. Wieczornica, Muzeum
Okręgowe w Toruniu,
okrągły: śr. 44 mm, z wtopionym datownikiem z dwoma różnymi
datami: 13. 02. i 18. 02. 1971, stosowany w urzędzie Pocztaowo-
Telekomunikacyjnym Toruń 2, autor projektu: Józef Pietrzyk

499 Rocznicą urodzin Mikołaja Kopernika. Wieczornica, Muzeum Okręgowe w Toruniu, prostokątny 35/27 mm. Błędne logo obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika wg projektu Jerzego Gurdy, z dwoma datami: 13. 02. i 18. 02. 1972, stosowany w Urzędzie Poczto-Telekomunikacyjnym Toruń 2, autor projektu: Józef Pietrzyk

KPSO: 1974, z. 9
Nr 72024

500 Rocznicą urodzin Mikołaja Kopernika. Muzeum Okręgowe w Toruniu okrągły: śr. 46 mm. Kompozycja z człowiekiem zodiakalnym wg rysunku Leonarda da Vinci i datą: 19. 02. 1973, stosowany w Urzędzie Poczto-Telekomunikacyjnym, Toruń 1, autor projektu: Józef Pietrzyk

KPSO: 1974, z. 10
Nr 73258

Muzeum Okręgowe w Toruniu. Wystawa - 500-lecie urodzin Mikołaja Kopernika w Polsce i na świecie okrągły: śr. 44 mm, w środku na tle promieni słonecznych rysunek globu z zaakcentowaniem konturu granic Polski, z dwoma różnymi datami: 13. 02. i 18. 02. 1974, stosowany w Urzędzie Poczto-Telekomunikacyjnym, Toruń 1, autor projektu: Józef Pietrzyk

KPSO: 1976, z. 11
Nr 74002

510 Rocznicą urodzin Mikołaja Kopernika. Powstanie Federacji Miast Kopernikowskich. 750-lecie Torunia. Wystawa w Muzeum Mikołaja Kopernika - *Kopernik w pamięci narodów*, okrągły: śr. 45 mm, w środku głowa Mikołaja Kopernika wg drzeworytu Tobiasza Stimmera z 1587 r. i datą 19. 02. 1983, stosowany w Urzędzie Poczto-Telekomunikacyjnym, Toruń 1, autor projektu: Stanisław Puch

KPSO: 1988, z. 15
Nr 83012

25 lat Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu, okrągły: śr. 40/35 mm, w środku wg tradycji tzw. *Dom Kopernika* (ul. Kopernika 17), z datą 06. 05. 1985, stosowany w Urzędzie Poczto-Telekomunikacyjnym, Toruń 1, autor projektu: Stanisław Puch

KPSO: 1988, z. 15
Nr 85141

KPSO: - ?

450 Rocznicą wydania dzieła Mikołaja Kopernika *De revolutionibus*.

Muzeum Mikołaja Kopernika,

okrągły: śr. 40 mm, w środku graficzne przedstawienie układu słonecznego, z datą 24. 05. 1993, stosowany w Urzędzie Pocztaowo-Telekomunikacyjnym, Toruń 1, autor projektu: Lech Karczewski

Kasownik wykorzystano do stemplowania cegiełek w postaci karty pocztowej z reprodukcją litografii z XIX w. przedstawiającej scenę rodzajową na Rynku Staromiejskim, z toruńskim pomnikiem Mikołaja Kopernika na pierwszym planie, wykonanej w Zakładzie Ernesta Lambecka (1814-1882), a pochodzącej ze zbiorów toruńskiego Muzeum Mikołaja Kopernika. Pocztownik kasowano znaczkami opłaty pocztowej z wizerunkiem Mikołaja Kopernika z serii „Światowa wystawa EXPO-92 w Sewilli” o nominale 1500 zł, 1992, Fischer-98/3224 i z serii „450 rocznica śmierci Mikołaja Kopernika” o nominale 2000 zł, 1993, Fischer-98/3302. W ten sposób

powstała całość poszukiwana przez filatelistów. Dochód ze sprzedaży cegiełek przeznaczono na dokończenie budowy Planetarium im. Władysława Dziewulskiego w Toruniu i na dokończenie wystawy stałej pt. „Mikołaj Kopernika życie i dzieło”, przygotowanej w kamienicy nr 17 z okazji 35-lecia działalności Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu. Numeracja kasowników pochodzi z Katalogu Polskich Stempli Okolicznościowych, opracowanego przez Andrzeja Myślickiego, wydawanego przez Polski Związek Filatelistów od 1975 r., obejmującego stemple okolicznościowe od 1919 roku.

FREKWENCJA W MUZEUM MIKOŁAJA KOPERNIKA
 ODDZIALE MUZEUM OKRĘGOWEGO W TORUNIU
 1960-2000

05.06.-03.07.1960	14.383	„Dom Kopernika” w strukturze Działu Historycznego
1961-1963	Remont kapitalny połączony z gruntowną konserwacją i adaptacją	
od 05.07.1964	10.496	
1965	42.679	
1966	59.664	
1967	69.175	
1968	55.540	
1969	49.863	
1970	74.819	
1971-18.02.1973	Remont Domu Kopernika, połączenie z sąsiednią Kamienicą Nr 15 wraz z jej oficynami w jeden zespół – siedzibę Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu w związku z obchodami 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika	
1973	186.221	
1974	129.871	
1975	129.540	
1976	119.379	
1977	131.200	
1978	131.136	
1979	118.596	
1980	93.349	
1981	56.375	
1982	54.690	
1983	85.887	
1984	119.752	
1985	118.982	
1986	128.666	
1987	131.265	
1988	156.394	
1989	149.693	
1990	79.286	
1991	113.216	
1992	129.045	
1993	116.771	
1994	57.473	
1995	77.987	Muzeum było okresowo nieczynne z powodu remontu
1996	101.389	
1997	97.397	
1998	96.466	
1999	98.732	
2000	90.806	

Razem

3.476.183

KRONIKA ODDZIAŁU

Działalność oddziału jest dokumentowana w sprawozdaniach rocznych i w kronice. Kronika oddziału liczy jedenaście tomów. Zawiera przede wszystkim dokumentację działalności edukacyjnej. Jej prowadzenie rozpoczęto od 1963 roku, jeszcze przed wyodrębnieniem Oddziału Muzeum Mikołaja Kopernika ze struktury Działu Historycznego. Ten okres jest zawarty w jej pierwszym tomie. Pozostałe dziesięć tomów dotyczy już wyłącznie działalności „Domu Kopernika” (do 1974 r.), a od 1974 r. Oddziału Muzeum Mikołaja Kopernika. Kronikę kolejno prowadzili:

- mgr Maria Płocka-Pawłowska – tom I-IV (1963-1974)
- mgr Janina Mazurkiewicz – tom V-VI (1975-1986)
- mgr Anna Broniewicz – tom VII-X (1987-30 VI 1998)
- Zofia Smolińska – tom X-XI (od I VIII 1998 – 31 XII 2000)

Równoległe z kroniką dokumentującą wszystkie ważniejsze wydarzenia w dziejach wielostronnej działalności muzeum, prowadzona jest od 1964 roku kronika zwiedzających, którzy wpisują swoje spostrzeżenia i uwagi. Z kart jej trzech tomów wynika, że nasze muzeum odwiedzili przedstawiciele z następujących państw: Arabii Saudyjskiej, Argentyny, Armenii, Austrii, Australii, Belgii, Brazylii, Bułgarii, Chile, Chin, Czechosłowacji, Danii, Ekwadoru, Finlandii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Indii, Indonezji, Izraela, Japonii, Jugosławii, Kanady, Korei, Kuby, Laosu, Litwy, Łotwy, Monako, Mongolii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Norwegii, Nowej Zelandii, Pakistanu, Paragwaju, Portugalii, Republiki Południowej Afryki, Rosji (wcześniej ZSRR), Rumunii, Senegalu, Sudanu, Szwajcarii, Szwecji, Tajlandii, Ukrainy, Urugwaju, USA, Wietnamu, Węgier, Włoch oraz przedstawiciele Polonii ze wszystkich zakątków naszego globu.

Zwiedzający, którzy upamiętnili swój pobyt wpisem, reprezentują różne środowiska. Byli to przedstawiciele świata polityki: Delegacje Rządowe (m.in. 18.02.1973 – Delegacja Rządowa PRL; prof. dr hab. Janusz Groszkowski – Przewodniczący Ogólnopolskiego Frontu Jedności Narodu; Józef Tejchma – Wiceprezes Rady Ministrów PRL; Franciszek Szlachcic – członek Biura Politycznego i sekretarz Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej

Partii Robotniczej, dokonali otwarcia Ogólnopolskich Obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika; 1974 – Erich Honecker (1912-1994) – Przewodniczący Rady Państwa Niemieckiej Republiki Demokratycznej wraz z Edwardem Gierkiem (1913-2001) – Pierwszym Sekretarzem KC PZPR; 1977 – członek kongresu USA z Gabinetu Prezydenta Gerarda R. Forda; 1979 – Helmut Schmidt – kanclerz Republiki Federalnej Niemiec; parlamentarzyści, dyplomaci, ambasadorzy, konsulowie); uczestnicy kongresów i sympozjów z różnych dziedzin – wybitni przedstawiciele historii nauki, astronomowie, astronauta, kosmonauci (m.in.: 1972 – Neil Armstrong i Edwin Aldrin uczestnicy Amerykańskiego Programu lotów załogowych na Księżyc na statku kosmicznym Apollo 11 – 20.07.1969 r. wylądowali na nim w pojeździe LM; 1973, 1983 – Jurij Bieregowoj – szef jednego z największych radzieckich kosmodromów Bajkonur, z którego w 1961 roku wystartował pierwszy w historii ziemi załogowy statek kosmiczny Wostok 1, pilotowany przez Jurija Gagarina; 1978 – Mirosław Hermaszewski pierwszy Polak w Kosmosie wraz z Piotrem Klimukiem dowódcą programu „Interkosmos”); fizycy, geografowie, geologowie, glaciolodzy; ludzie kultury i sztuki, wybitni artyści (m.in. Bernard Ładysz, delegacje uczestników Międzynarodowych Konkursów Chopinowskich, Magda Zawadzka, Gustaw Holoubek, Maja Komorowska), pisarze (m.in. Zbigniew Herbert i Czesław Miłosz); wybitni profesorowie z wielu uniwersytetów na wszystkich kontynentach (m.in. Owen Gingerich – badacz najstarszych wydań dzieła Mikołaja Kopernika; Aleksander Wolszczan – badacz pulsarów, odkrywca jedyne go znanego parasoniecznego układu planetarnego); 1982 – uczestnicy Seminarium wyjazdowego do Torunia 32 Konferencji „PUGWASH” – światowego ruchu uczonych na rzecz obrony pokoju, rozbrojenia atomowego i złagodzenia napięcia międzynarodowego; pedagodzy, studenci, muzeolodzy, przedstawiciele duchowieństwa różnych wyznań, organizacje charytatywne, przedstawiciele mediów – prasy, radia, telewizji, fotoreporterzy z wszystkich kontynentów; 1973-2000 - delegacje miast partnerskich, utrzymujących z Toruniem ożywione kontakty i współpracę; w latach 1983-1996 – uczestnicy plenarnych posiedzeń i walnych

zjazdów Federacji Miast Kopernikowskich oraz organizacje zajmujące się promowaniem turystyki. W dniu 10. 09. 1997 r. gościł Aleksander Kwaśniewski – prezydent RP (nie wpisał się do Kroniki).

W dniu 7.06.1999 r. kronikę uwieńczył wpis Jego Świątobliwości Papieża Jana Pawła II (od 1998 roku Honorowego Obywatela Torunia), złożony podczas jego VI pielgrzymki do ojczystego kraju.

1

2

1. Prof. dr hab. Jerzy Dobrzycki (PAN Warszawa) otrzymuje okolicznościowy upominek od „toruńskiej mieszczki” (Małgorzata Flik), podczas wieczornicy kopernikowskiej w 1969 r. Fot. Andrzej Różycki

2. David Scott (dowódca), Neil Armstrong – uczestnicy wyprawy na Księżyc w pojeździe kosmicznym Apollo – 11 – z wizytą w Domu Kopernika, podczas rozmowy z prof. Wilhelminą Iwanowską (Przewodnicząca Międzynarodowej Unii Astronomicznej), 1972 r. Fot. Archiwum Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu

Wizyta gen. Georgija T. Bieriegovoja, kosmonauty i dowódcy poligonu rakietowego kosmodromu Bajkonur w Muzeum Mikołaja Kopernika; 1973 r. Fot. Centralna Agencja Fotograficzna w Warszawie.

Wizyta Helmuta Schmidta, kanclerza ówczesnej Republiki Federalnej Niemiec w Muzeum Mikołaja Kopernika; 1979 r. Fot. Halina Majczuk

Prof. dr hab. Aleksander Gieysztor (1916-1999) z PAN w Warszawie, wygłasza odczyt podczas dorocznej wieczornicy kopernikowskiej w 1983 r. Fot. Zygmunt Siewak

Pierwszy polski kosmonauta płk Mirosław Hermaszewski, podczas otwarcia wystawy pt. „Kopernik w pamięci narodów”; 1983 r. Fot. Lech Charewicz.

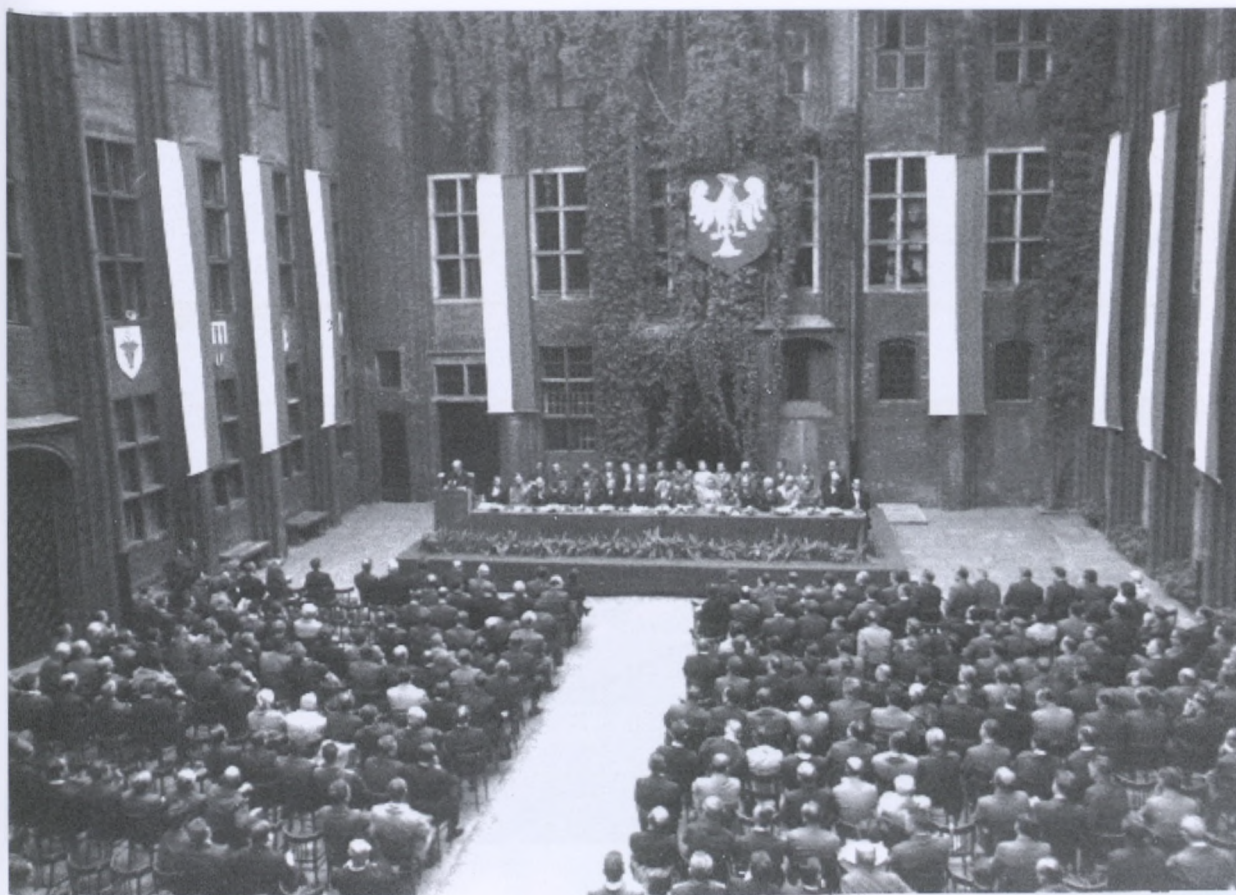
Janina Mazurkiewicz wręcza upominki wybitnemu pedagogowi Wandzie Szuman (1890-1993) w 1984 r. podczas prezentacji rysunków o tematyce kopernikowskiej (wykonanych przez dzieci niepełnosprawne). Fot. Bohdan Horbaczewski

Jerzy Waldorff (1910-1999) podczas wykładu pt. „Człowiek to świat człowieka”, na ogólnopolskiej sesji naukowej, poświęconej muzeum biograficznym, zorganizowanej w 1985 r. z okazji 25-lecia działalności Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddział Muzeum Okręgowego. Fot. Zygmunt Siewak.

5. 06. 2000 r.- wystąpienie prof. dr hab. Aleksandra Wolszczana (Uniwersytet Stanowy Pensylwanii w Filadelfii; UMK w Toruniu), podczas uroczystości jubileuszowych z okazji 40-lecia Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddział Muzeum Okręgowego. Fot. Bernadeta Swobodzińska

1

2

1. 10. 09. 1966 r. – uroczysta sesja Miejskiej Rady Narodowej na dziedzińcu Ratusza Staromiejskiego w Toruniu, z okazji 500-lecia podpisania II pokoju toruńskiego, na której podjęto uchwałę o obchodach Wielkiego Jubileuszu 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika, przypadającego w 1973 r. Fot. Aleksander Jarmolowicz

2. 18. 02. 1973 r. – inauguracja ogólnopolskich obchodów 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika w Toruniu. Torunianie czekający przed muzeum na otwarcie wystaw jubileuszowych. Fot. Zbiory archiwalne Muzeum Mikołaja Kopernika

1

2

1. 3. 06. 1985 – ogólnopolska sesja naukowa poświęcona roli muzeów biograficznych, zorganizowana w Sali Mieszczańskiej Ratusza Staromiejskiego, z okazji 25-lecia Muzeum Mikołaja Kopernika. Fot. Zygmunt Siewak

2. Uczestnicy ogólnopolskiej sesji naukowej poświęconej muzeom biograficznym, zorganizowanej z okazji 25-lecia Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddziału Muzeum Okręgowego; 1985 r. W pierwszym rzędzie z prawej: Janusz Odrowąż-Pieniążek, dyr. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie. Fot. Zygmunt Siewak

1

2

1. Październik 1995 r. - otwarcie wystawy stałej p t. „Mikołaj Kopernik życie i dzieło”, w kamienicy nr 17, zwanej Domem Kopernika, dokonują - dyrektor Muzeum Okręgowego w Toruniu dr Michał Woźniak i kurator mgr Janina Mazurkiewicz; z prawej: biskup dr Andrzej Suski; z lewej: dr Andrzej Potoczek; w głębi: mgr Sławomir Szczerbiński. Fot. Bernadeta Swobodzińska

2. 5. 06. 2000 r. - prezydent Torunia mgr Wojciech Grochowski przekazuje p. o. dyrektora mgr. Andrzejowi Drączkowskiemu i kuratorowi mgr Janinie Mazurkiewicz, III wydanie dzieła Mikołaja Kopernika *De revolutionibus*, ufundowanego przez Fabrykę Pierników „Kopernik” w Toruniu, z okazji 40-lecia Muzeum Mikołaja Kopernika - Oddziału Muzeum Okręgowego.

5. 06. 2000 r. - 40-lecie Muzeum Mikołaja Kopernika Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu. Mgr Andrzej Drączkowski p. o. dyrektora Muzeum Okręgowego i kurator mgr Janina Mazurkiewicz, podczas wręczania nagród pracownikom i upominków sponsorom. Fot. Andrzej Skowroński

1

2

1. Wojciech Jakubowski (Gdynia) – ekslibris Muzeum Mikołaja Kopernika - Oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu, wydany z okazji 500-lecia urodzin Wielkiego Torunianina; 1973 r.; miedzioryt; nakład 100 sztuk.

2. Wojciech Jakubowski (Gdynia) – ekslibris Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu, ufundowany przez Fundację Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu, z okazji 35-lecia Muzeum; 1995 r.; miedzioryt; nakład 200 sztuk.

35-LECIE MUZEUM MIKOŁAJA KOPERNIKA
ODDZIAŁU MUZEUM OKRĘGOWEGO W TORUNIU 1960-1995

MIKOŁAJ KOPERNIK - ŻYCIE I DZIEŁO - WYSTAWA

69/120

Zbigniew Janeczek

Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu jako jedno z pierwszych muzeów polskich zastąpiło kinowe bilety wstępu (z rolek) własnymi biletami. Koszt druku pokrył McDonald's – 1995/96 r.

PRACOWNICY ODDZIAŁU

Pracownicy merytoryczni:

1. mgr Janina Mazurkiewicz – kierownik oddziału od 15.02.1961 – 31.12.2000 (starszy kustosz, od 1995 roku kurator).
2. mgr Maria Płocka-Pawłowska – (1942-1987) od 05.01.1967 – 01.09.1974, jako st. asystent przeszła do Działu Militariów.
3. Małgorzata Jackowska-Szlenker – od 01.04.1969 – 01.03.1974 (dokumentalista).
4. Katarzyna Kałamajska-Liszczyńska – od 08.08.1973 – 16.05.1974 (dokumentalista, operator projekcji światło-dźwięku przy modelu Torunia z ok. 1500 r.).
5. mgr Aleksandra Zakrzewska-Kuczborska – od 01.07.1974 (od 01.05.1999 r. starszy kustosz); od 1.01.2001 kierownik Działu.
6. Elżbieta Kukier – od 01.12.1984 – 31.12.1987 (młodszy dokumentalista, przekwalifikowana w 1986 r. na starszego przewodnika).
7. mgr Anna Broniewicz – od 15.02.1988 – 31.08.1998 (adiunkt).
8. Zofia Smolińska – od 22.04.1998 – 31. 12. 2000 (adiunkt)

Pracownicy obsługi:

W okresie czterdziestolecia działalności oddziału w przeciwieństwie do pracowników merytorycznych, pracownicy obsługi bardzo często się zmieniali. W różnych okresach zatrudnionych było ponad 60 osób (w większości kobiety). Wśród najdłużej pracujących i bardzo zasłużonych osób, które przeszły już na emeryturę wymienić należy: Marię Lewandowską – 1964-1967 i 1973-1977 (starszego pomocnika muzealnego, brygadzystkę), Monikę Jahnz – 1975-1996 (wykwalifikowanego opiekuna ekspozycji i magazynów) i Danutę Jankiewicz – 1984-1997 (wykwalifikowanego opiekuna ekspozycji, brygadzystkę i kasjerkę).

W ostatnich latach aktualna grupa pracowników obsługi się ustabilizowała i obejmuje następujące osoby, w większości zatrudnione na stanowisku wykwalifikowanego opiekuna ekspozycji: Gabriela Dykowska, Małgorzata Jaroszevska, Marzena Kibiłko (kasjerka, zastępca brygadzystki), Jolanta Konklewska (brygadzystka), Urszula Kotkiewicz, Anna Kruszyńska, Feliks Przeniczny, Katarzyna Sikorska, Maria Szymczak, Janina Witkowska.

Pożegnanie długoletniej pracownicy Oddziału Moniki Jahnz (1994 r.); stoją od lewej: Anna Broniewicz, Janina Mazurkiewicz i Aleksandra Kuczborska. Fot. Bernadeta Swobodzińska.

1

2

1. Pożegnanie długoletniej brygadzystki Muzeum Mikołaja Kopernika Oddziału Muzeum Okręgowego, Danuty Jankiewicz, w związku z przejściem na emeryturę w 1997 r. Fot. Bernadeta Swobodzińska.

2. 31. 08. 1998 r. - pożegnanie w Sali Rady w Muzeum Okręgowym w Toruniu adiunkta Oddziału Muzeum Mikołaja Kopernika mgr Anny Broniewicz, od lewej stoją: Anna Broniewicz, Aleksandra Kuczborska, Janina Mazurkiewicz i Zofia Smolińska. Fot. Bernadeta Swobodzińska.

1

2

1. 30. 12. 2000 r. – pożegnanie w Sali Rady Muzeum Okręgowego kurator mgr Janiny Mazurkiewicz, odchodzącej na emeryturę, przez wiceprezydenta Torunia mgr Grzegorza Potarzyńskiego i Dyrekcję Muzeum. Fot. Bernadeta Swobodzińska

2. 27. 12. 2000 r. – pożegnanie w związku z przejściem na emeryturę kierownika Muzeum Mikołaja Kopernika kurator mgr Janiny Mazurkiewicz, przez pracowników Działu; siedzą od lewej: Zofia Smolińska, Aleksandra Kuczborska, Marzena Kibilko, Małgorzata Jaroszevska; stoją od lewej: Urszula Kotkiewicz, Gabriela Dykowska, Janina Witkowska, Jolanta Konkiewska, Maria Szymczak, Feliks Przeniczny, Anna Kruszyńska, Katarzyna Sikorska. Fot. Bernadeta Swobodzińska.

WSPÓŁPRACA Z FEDERACJĄ MIAST KOPERNIKOWSKICH

Po uroczystych obchodach 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika na jednym z posiedzeń Komisji Współpracy Planetariów Polskich i Muzeów Kopernikowskich w Olsztynie w 1975 roku jeden z jej członków - Jerzy Szwarec z Grudziądza - wysunął pomysł utworzenia Komisji Współpracy Miast Kopernikowskich, która miałaby na celu dalsze utrwalanie osiągnięć Międzynarodowego Roku Kopernikowskiego, przebiegającego w 1973 roku pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNESCO) w miastach związanych z życiem i wielostronną działalnością wielkiego astronoma. Ta idea spotkała się z ogólną aprobatą. Komisja została powołana i rozpoczęła swoją wielokierunkową działalność, mającą na celu przekształcenie się z czasem w Federację Miast Kopernikowskich.

Począwszy od 1975 roku nasze muzeum brało czynny udział w burzliwych narodzinach Federacji Miast Kopernikowskich mającej na celu utrwalenie nie tylko osiągnięć Roku Kopernikowskiego (1973) w miastach leżących na kopernikańskim szlaku turystycznym, ale również szerokie współdziałanie na niwie kultury, oświaty i innych dziedzin życia społeczno-gospodarczego, ze szczególnym uwzględnieniem treści poznawczych i wychowawczych zawartych w życiu i dziele Mikołaja Kopernika oraz we współczesnej wiedzy astronomicznej dotyczącej Kosmosu.

Większość zebrań programowych związanych początkowo z utworzeniem Komisji Współpracy Miast Kopernikowskich (1978), przekształconej 19.02.1983 r. w Federację Miast Kopernikowskich, odbywało się w Białej Sali toruńskiego Muzeum Mikołaja Kopernika, chociaż siedziba Federacji mieściła się w Olsztynie.

Od 1983 r. uczestniczyliśmy w pracach prezydium Rady Federacji Miast Kopernikowskich (mgr Janina

Mazurkiewicz) oraz u nas miała swoją siedzibę, do 1996 roku, Sekcja Popularyzacji wraz z redakcją afiszy z programami wspólnych, dorocznych Dni Astronomii i Astronautyki, odbywających się we wszystkich miastach należących lub współdziałających z Federacją (nad ich redakcją czuwała mgr Aleksandra Kuczborska).

Czynnie współdziałaliśmy w organizacji trzech Zjazdów Federacji: I - we Włocławku (1983), II - w Lidzbarku Warmińskim (1989) i III - w Krakowie (1993) oraz trzech Sejmików Astronomicznych: I - w Grudziądzu (1977), II - w Olsztynie (1983) i III - we Fromborku (1987).

Z okazji 300 rocznicy śmierci Jana Heweliusza (1611-1687) zorganizowaliśmy wystawę objazdową, ukazującą dorobek naukowy tego wybitnego (drugiego po Mikołaju Koperniku) astronoma gdańskiego. Była ona prezentowana w planetariach, szkołach, bibliotekach i domach kultury w większości miast, należących do Federacji.

Mimo tego, że Federacja od 1996 roku zawiesiła swoją działalność, nasze Muzeum z okazji czterdziestolecia działalności do programu obchodów jubileuszowych w 2000 r., włączyło konkurs plastyczno-literacki dla młodzieży ze szkół noszących imię twórcy teorii heliocentrycznej, z miast należących do Federacji. Konkurs zaowocował ciekawą wystawą nagrodzonych i wyróżnionych prac plastyczno-literackich z 18 szkół (za przebieg konkursu i organizację wystawy odpowiedzialna była Zofia Smolińska).

W marcu 2000 r. Zarząd Miasta Torunia wystąpił do Prezydenta miasta Olsztyna - Przewodniczącego Federacji Miast Kopernikowskich - z inicjatywą rozważenia możliwości wznowienia działalności Federacji, po dokonaniu zmian statutowych i przekształceniu jej w Stowarzyszenie Miast Kopernikowskich.

Naczelnik Miasta Fromborka

6. Ziębiński

Prezydent Miasta Grudziądz

...

Prezydent Miasta Kwidzina

Blunt

Naczelnik Miasta Lidzbarka Warmińskiego

...

Prezydent Miasta Olsztyna

...

Prezydent Miasta Torunia

...

Prezydent Miasta Włocławka

...

Prezes Polskiego Towarzystwa Mikołajków Astronomicznych

...

Prezes Polskiego Towarzystwa Astronomicznego

...

Prezes Polskiego Towarzystwa Astronomicznego

...

Toruń, 19 lutego 1983 roku.

AKT POWOŁANIA FEDERACJI MIAST KOPERNIKOWSKICH

NAWIAZUJĄC DO KILKULETNIJ WSPÓLPRACY, ZAWIĄZANEJ PODCZAS „DNI KOPERNIKOWSKICH” ORAZ „DNI ASTRONOMICZNEJ I ASTRONAUTYKI”, A REALIZUJĄC POSTULATY ZAWARTE W „DEKLARACJI” W SPRAWIE WSPÓLPRACY MIAST KOPERNIKOWSKICH, PODPISANEJ W GRUDZIADZU 11 MARCA 1977 ROKU ORAZ W „JOKOZUMIENIU” W SPRAWIE KOMEJ WSPÓLPRACY MIAST KOPERNIKOWSKICH, PODPISANYM W OLSZTYNIE 14 LUTEGO 1978 ROKU, ZEBRANI W TORUNIU PRZEDSTAWICIELE MIAST KOPERNIKOWSKICH: FROMBORKA, GRUDZIĄDZ, KRAKÓW, LEDZĄSKA WARMIŃSKIEGO, OLSZTYN, TORUŃ I WŁOCŁAWKA A TAKŻE POLSKIEGO TOWARZYSTWA MIKOŁAJKÓW ASTRONOMICZNYCH, POLSKIEGO TOWARZYSTWA ASTRONOMICZNEGO I POLSKIEGO TOWARZYSTWA ASTRONAUTYCZNEGO, POSTANAWIAJĄ CO NASTĘPUJE:

Z DNIEM DEJISZYSZYM

W 110 ROCZNICĘ URODZIN MIKOŁAJA KOPERNIKA
W 110 ROCZNICĘ NADANIA PRAW MIEJSKICH TORUNIOVI
POWOLUJĄ SIĘ

FEDERACJĘ MIAST KOPERNIKOWSKICH

KTORZEJ CELEM JEST SZEROKO FOKUSOWANA NA WIEDE I KULTURĘ, OŚWIATY I INNYCH DZIEDZIN ŻYCIA SPOŁECZNO-GOSPODARSTWA, ZE SPECJALNYM UWAGIENIEM TRZECI POZNAWCZYCH I WYCHOWAWCZYCH ZAWARTYCH W ZYCIE I DZIELE MIKOŁAJA KOPERNIKA ORAZ WE WSPÓLNEJ WIEDZE ASTRONOMICZNEJ I BADAANIACH KOSMICZNYCH, W KTÓRYCH POLSKA KOPNIEZ UCZESTNICZY.

FEDERACJA, JAKO FORMA DOBROWOLNEJ WSPÓLPRACY MIAST ZWIĄZANYCH Z ŻYCIEM I DZIAŁALNOŚCIĄ WIELKIEGO POLSKIEGO ASTRONOMA MIKOŁAJA KOPERNIKA, NIE JEST STOWARZYSZENIEM;

ZADANY DZIAŁALNOŚCI FEDERACJI OKREŚLA „REGULAMEN FEDERACJI MIAST KOPERNIKOWSKICH”, REDACY ZALĄCZENIEM DO „AKTU” JEJ POWOŁANIA.

1. Akt powołania Federacji Miast Kopernikowskich w Toruniu z dnia 19. 02. 1983 r. – nr inw. MT/MK/DZS. Fot. Bohdan Olechnicki

2. 1996 r. - ostatnie posiedzenie Rady Federacji Miast Kopernikowskich w Białej Sali Muzeum Mikołaja Kopernika - Oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu. Fot. Bernadeta Swobodzińska

PLANETARIUM IM. WŁADYSŁAWA DZIEWULSKIEGO W TORUNIU

Zamysł stworzenia planetarium w rodzinnym mieście Mikołaja Kopernika narodził się w latach pięćdziesiątych, w środowisku astronomów z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i toruńskich miłośników astronomii.

Opracowany w latach 1961-1968 projekt Ludowego Obserwatorium Astronomicznego i Planetarium, w kilku wersjach, w Pracowni Urbanistyczno-Architektonicznej S-77 przy Katedrze Podstawy Budowy Miast, na wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej, kierowanej przez doc. dr. arch. Ryszarda Karłowicza (generalnego projektanta miasteczka uniwersyteckiego w Toruniu na Bielanach) nie został wprowadzony do Programu Obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika, przypadających w 1973 roku i nie został zrealizowany z powodu braku środków finansowych. Z tego okresu pozostała jedynie makietka LOAiP wg projektu mgr. inż. Marka Różańskiego, przechowywana w naszym Muzeum. Po obchodach Wielkiego Jubileuszu w obliczu coraz ciekawszych osiągnięć w dziedzinie badania i poznawania wszechświata, toruńskie Muzeum Mikołaja Kopernika chcąc rozszerzyć swoją działalność edukacyjną nie ograniczającą się tylko do popularyzacji życia, wielostronnej działalności i epoki twórcy teorii heliocentrycznej, wystąpiło w 1977 roku z inicjatywą powrócenia do idei budowy Planetarium w Toruniu. Tego rodzaju instytucja umożliwiająca odtwarzanie obrazu nieba w różnych szerokościach geograficznych i ruchów ciał niebieskich, spełniałoby realizację tego zadania przez Muzeum wraz z Planetarium.

Pozyskana w 1978 roku, wyeksploatowana aparatura małego planetarium ZKP-1 (Zakłady Zeissa w Jenie) z Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku, umożliwiła podjęcie intensywnych starań o budowę planetarium. Rozpoczęto poszukiwania właściwej lokalizacji dla tej inwestycji. Zasugerowano cztery warianty:

1. na zapleczu kamienicy przy ulicy Kopernika 15, z wejściem od ulicy Rabskiej
2. na terenie posesji przy ulicy Kopernika 17, z wejściem od ulicy Św. Ducha
3. na terenie rozebranego zbiornika pogazowego za bramą miejską Św. Ducha
4. na Woli Zamkowej u zbiegu ulicy Warszawskiej z Bulwarem Filadelfijskim.

Wszystkie możliwości, w obrębie Starego Miasta były bardzo korzystne dla ruchu turystycznego.

Od realizacji tych projektów również odstąpiono ze względów finansowych - z powodu nadchodzącego kryzysu.

U progu dekady lat osiemdziesiątych pojawiły się nowe, sprzyjające okoliczności do podjęcia trzeciego etapu budowy planetarium, które zostały wykorzystane. Z inicjatywy Muzeum Mikołaja Kopernika na specjalnym zebraniu 3.03.1981 r., poświęconym budowie planetarium, władze miejskie zatwierdziły kolejną, ostateczną jego lokalizację - przy ulicy Franciszkańskiej 15/21, w zbiorniku pogazowym dawnej gazowni miejskiej. Posesja została przekazana Muzeum Okręgowemu w Toruniu z przeznaczeniem na filię oddziału Muzeum Mikołaja Kopernika - planetarium.

W 1982 roku, roku poprzedzającym obchody 750-lecia Torunia, po wielu zabiegach formalnych prowadzonych przez Muzeum Mikołaja Kopernika Oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu, Prezydent Miasta Poznania przekazał nieodpłatnie dla Torunia nową, większą aparaturę „PLANETARIUM LOTÓW KOSMICZNYCH”, również wyprodukowaną w zakładach Carla Zeissa w Jenie, która bezużytecznie leżała od 1976 roku w magazynach Dyrekcji Rozbudowy Miasta Poznania. Przejęcia aparatury dokonała 15.09.1982 r. st. kustosz mgr. Janina Mazurkiewicz. Urządzenia i elementy kopuły znajdujące się w 113 skrzyniach zanim zostały zamontowane, na wiele lat trafiły do gościnnych magazynów „ELMETU” w Toruniu.

Czyniono również usilne zabiegi o pozyskanie funduszy na rozpoczęcie budowy połączonej z adaptacją budynku pogazowego do nowej funkcji oraz na jego wyposażenie, a także na opracowanie dokumentacji i założeń technicznych (ZTE), dostosowanych do nowej, większej aparatury. Problemem tym mgr. Janina Mazurkiewicz, jako radna miejska, zainteresowała władze miasta i Komisję Kultury Oświaty i Wychowania. Inwestycja została włączona do Programu Rewaloryzacji Starówki. Inwestorem zastępczym, zostało Biuro Odnowy Zespołu Staromiejskiego (z czasem przekształcone w Fundację Odnowy Zespołu Staromiejskiego im.

Jerzego Remera w Toruniu). Opracowanie projektu ZTE powierzono mgr. inż. Piotrowi Dąbrowskiemu wraz z zespołem pracowników z Pracowni Konserwacji Zabytków w Toruniu. Generalnym wykonawcą zostało Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego w Toruniu, które 8.07.1987 r. weszło na teren budowy, by ją poprowadzić przez kolejne 6 lat (do 31.10.1993 r.). Prace rozpoczęto od przygotowania terenu i jego odwodnienia.

Uroczyste położenie kamienia węgielnego pod Planetarium, które miało odtąd nosić imię Władysława Dziewulskiego (współtwórcy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, założyciela obserwatorium Astronomicznego w Piwnicach pod Toruniem), odbyło się z inicjatywy Muzeum Mikołaja Kopernika Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu 4.04.1984 r. Wmurowano akt erekcyjny następującej treści: CZYNIĄC ZADOSĆ ŻYCZENIOM I POTRZEBIE OBYWATELI ŚLĄWNEGO GRODU MIKOŁAJA KOPERNIKA – WOJEWÓDZKIEGO I UNIWERSYTECKIEGO MIASTA, ZAKŁADAMY W DNIU DZISIEJSZYM KAMIEŃ WĘGIELNY POD BUDOWĘ PLANETARIUM GWOLI ROZPOWSZECHNIANIA WIEDZY ASTRONOMICZNEJ I KOSMOLOGICZNEJ, TWORZĄC JE POD IMIENIEM WŁADYSŁAWA DZIEWULSKIEGO – WSPÓŁZAŁOŻYCIELA UNIWERSYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA ORAZ INICJATORA BADAŃ Z ZAKRESU ASTROFIZYKI I ASTRONOMII GWIEZDNEJ. PLANETARIUM NINIEJSZE, DO KTÓREGO KONSTRUKCJI WYKORZYSTANO ROTUNDĘ DAWNEJ GAZOWNI, PRZEBUDOWANE I URZĄDZONE, BĘDZIE PODLEGAŁO MUZEUM MIKOŁAJA KOPERNIKA – ODDZIAŁOWI MUZEUM OKRĘGOWEGO W TORUNIU I PRZEZ POPULARYZACJĘ NAUKI, POD KTÓREJ UROKIEM MŁODY MIKOŁAJ „WSTRZYMAŁ Z CZASEM SŁOŃCE, A ZIEMI NADAŁ JEJ BIEG” – NIECH SŁUŻY PRZYSZŁYM POKOLENIOM NASZEGO GRODU ORAZ LICZNIE ODWIEDZAJĄCYM GO PRZYBYSZOM Z CAŁEJ KULI ZIEMSKIEJ.

PREZYDENT MIASTA TORUNIA
TORUŃ, W DNIU 4 KWIECZNIA 1984 ROKU

Prace w warunkach kryzysu lat osiemdziesiątych postępowywały bardzo powoli. Budowa planetarium włączona w latach 1988-1993 do najpilniejszych postulatów w programie potrzeb dla Torunia w dziedzinie kultury na najbliższe lata, wymagała przede wszystkim usilnych starań o zagwarantowanie funduszy, aby ją doprowadzić do finału.

W roku 1991 Prezydentem Miasta Torunia został dr Jerzy Wieczorek, adiunkt w Instytucie Fizyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Z jego to inicjatywy Rada Miejska wyasygnowała fundusze na dokończenie części budowlanej inwestycji. Problemem w dalszym ciągu pozostało znalezienie środków na wyposażenie wnętrza i montaż aparatury. W tym celu 8.05.1990 roku zespół pracowników merytorycznych Oddziału Muzeum Mikołaja Kopernika założył Fundację Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu, której jednym z podstawowych zadań było zgromadzenie pieniędzy niezbędnych do wyposażenia planetarium i montażu aparatury. Fundusze na te zadania w wysokości 4,4 mln. zł pozyskano z Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej w Warszawie.

Montażu i zainstalowania aparatury dokonało dwóch pracowników z Planetarium Śląskiego w Chorzowie – Stefan Janta i Jerzy Paliga. Ich wycena tej usługi była znacznie korzystniejsza od zaproponowanej przez producenta – Zakłady Carl Zeiss z Jeny. Po zakończeniu wszystkich prac pozostał ostatni problem odpowiedzialności za funkcjonowanie tej nowej instytucji kulturalno-oświatowej, powołanej w celu szerokiej popularyzacji wiedzy o kosmosie. Muzeum Okręgowe w Toruniu z uwagi na brak środków wycofało się z przyjęcia tej placówki do swojej struktury organizacyjnej. Gmina Toruń podjęła więc decyzję użyczenia obiektu w użytkowanie Fundacji Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu zastrzegając w umowie samofinansowanie się tej instytucji.

Od 17.02.1994 r., od momentu uroczystości otwarcia, Planetarium funkcjonuje jako jednostka samofinansująca się. Od tego czasu minęło 7 lat, Planetarium wrosło w specyfikę Torunia i wspianiale się rozwija, modernizując stale aparaturę i realizując coraz ciekawsze nowe seanse.

4. 04. 1984 – uroczystość położenia kamienia węgielnego pod Planetarium im. Władysława Dziewulskiego w Toruniu. Od lewej: Jerzy Rafalski, kurator mgr Janina Mazurkiewicz czyta akt erekcyjny, prof. dr hab. Wihelmina Iwanowska, prof. dr hab. Maria Znamierowska -Prüfferowa, dr Kazimierz Schilling (Planetarium w Olsztynie), wnuk patrona toruńskiego planetarium doc. dr Waclaw Dziewulski, Roman Bogacki (Planetarium w Łodzi). Fot. Bohdan Horbaczewski.

1

2

3

1. Planetarium podczas budowy w zbiorniku pogazowym, nadzorowanej przez Muzeum Mikołaja Kopernika - Oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu. Zakończenie montażu konstrukcji kopuły; 1990 r. Fot. Zbigniew Smoliński.

2. Planetarium podczas budowy w zbiorniku pogazowym, nadzorowanej przez Muzeum Mikołaja Kopernika – Oddział Muzeum Okręgowego. Zakończenie pokrycia kopuły blachą miedzianą; 1992/1993. Fot. Zbigniew Smoliński.

3. Zbiornik pogazowy z XIX w. po przeprowadzeniu gruntownej konserwacji i prac adaptacyjnych na siedzibę Planetarium im Władysława Działowskiego w Toruniu (1989-1993). Fot. Andrzej Skowroński.

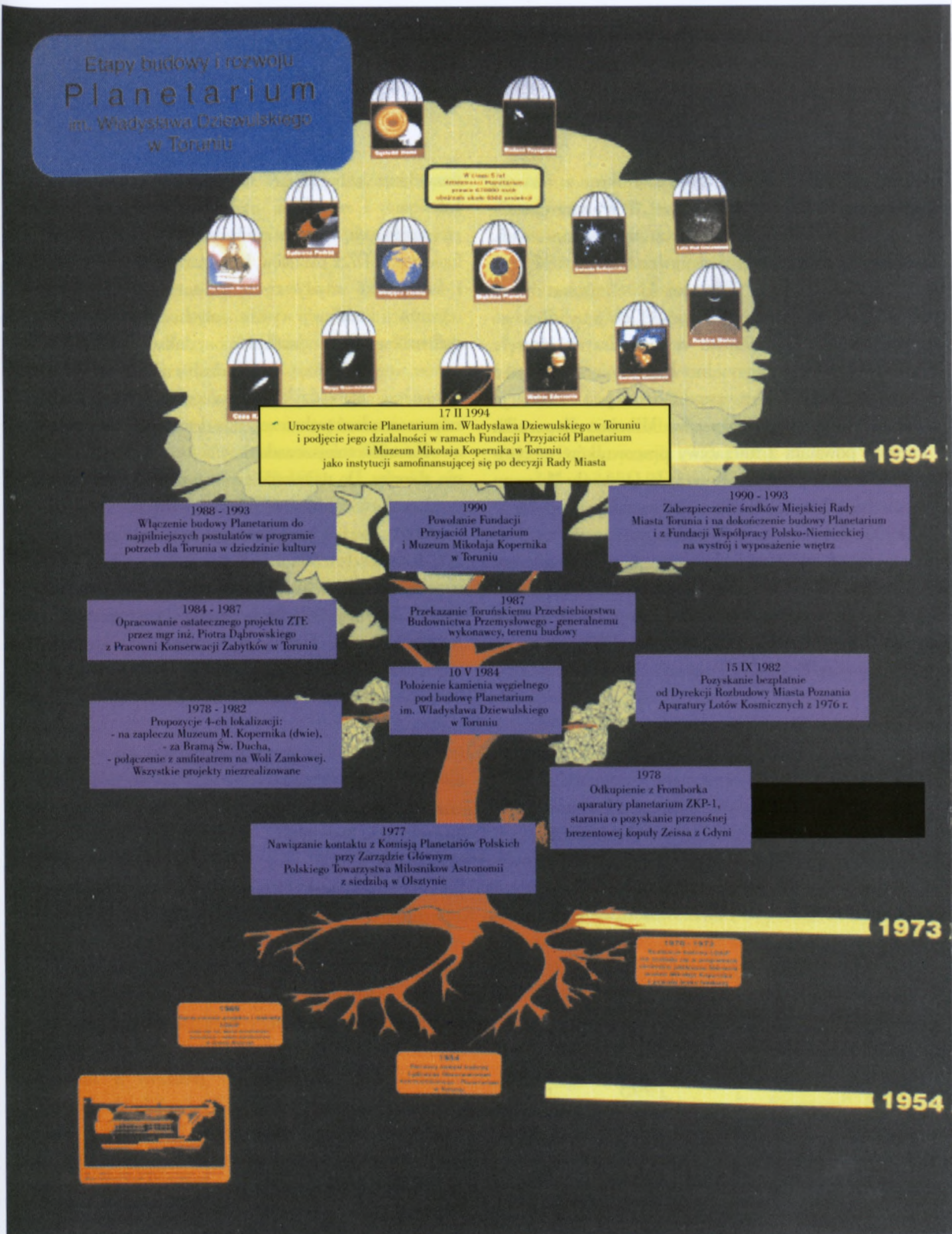
450 rocznica
I wydania dzieła
Mikołaja Kopernika
"De revolutionibus"
/1543 - 1993/

450 rocznica
I wydania dzieła
Mikołaja Kopernika
"De revolutionibus"
/1543 - 1993/

Cegielki – pamiątki filatelistyczne, sprzedawane na dokończenie budowy Planetarium im. Władysława Dzierżewskiego w Toruniu; 1993 r.

Etapy budowy i rozwoju Planetarium im. Władysława Dziewulskiego w Toruniu

Plakat ilustrujący etapy budowy i rozwoju Planetarium im. Władysława Dziewulskiego w Toruniu. Koncepcja plakatu: Janina Mazurkiewicz. Opracowanie komputerowe: Stanisław Rokita. Fot. Andrzej Skowroński

FUNDACJA PRZYJACIÓŁ PLANETARIUM I MUZEUM MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU

Lata 1988-1995 to najtrudniejszy okres w rozwoju polskiego muzealnictwa powojennego. W tym okresie wiele muzeów zostało zamkniętych lub zreorganizowanych. Zmniejszono ich zakresy i zasięgi działania. Sytuacja ta zobligowała wiele instytucji do poszukiwań różnorodnych form, mających na celu umożliwienie ich prawidłowego funkcjonowania. W związku z powyższym zaczęły powstawać fundacje regionalne lub wspierające tylko jedną instytucję. Takim przykładem jest Fundacja Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu, powstała z inicjatywy pracowników merytorycznych Muzeum Mikołaja Kopernika Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu. Rozpoczęła ona swoją działalność 8. 05. 1990 r. Jako fundacja dwuczłonowa wspiera zgodnie z działalnością statutową dwie instytucje niezależne. Gromadzi środki finansowe i rzeczowe. W ciągu dziesięciolecia swojej działalności wsparła Muzeum Mikołaja Kopernika Oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu na kwotę 96.972,31. Pomoc ta dotyczyła przede

wszystkim: wzbogacenia muzealiów i księgozbioru; w kolekcjach i zespołach: malarstwa, rzeźby, małych form przestrzennych, rycin, medali, numizmatów, filateliów, kart fonicznych, DZS, plakatów, kalendarzy, pocztówek, pamiątek i fotogramów artystycznych o wartościach archiwalnych; organizacji i realizacji wystaw stałych, czasowych i pokazów; dofinansowywania działalności edukacyjnej, imprez, koncertów, wernisaży; nagród na konkursy młodzieżowe z zakresu astronomii, astronautyki, plastyczno-literackie; remontów i zakupu urządzeń technicznych podnoszących komfort pracy.

Za najistotniejsze zadanie statutowe uważa się uzupełnianie zbiorów. Do najcenniejszych muzealiów pozyskanych i przekazanych do Muzeum zaliczyć należy przede wszystkim: medaliony, medale i małe formy przestrzenne upamiętniające 500 -lecie urodzin Mikołaja Kopernika, pocztówki z XIX/XX w. przedstawiające zabytki miast i pomniki związane z twórcą teorii heliocentrycznej, kopie portretów kontynuatorów myśli Kopernikańskiej – Galileusza, Keplera – oraz kopię globusa nieba Gerharda Mercatora z 1551 r.

Wsparcie finansowe Muzeum Mikołaja Kopernika Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu w latach 1990 - 2000 przez Fundację Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu

Lata	kwota
1990-1994	11.763 zł
1995	8.814 zł
1996	24.868 zł
1997	15.362 zł
1998	13.755 zł
1999	7.955 zł
2000	14.454 zł
Razem	96.972 zł

WSPÓLPRACA Z INSTYTUCJAMI I TOWARZYSTWAMI
1963 – 2000

1. Centrum Astronomiczne Polskiej Akademii Nauk Oddział w Toruniu.

2. Centrum Astronomii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu:

- Katedra Astronomii i Astrofizyki
- Katedra Radioastronomii

3. Fundacja Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu od 08.05.1990.

4. Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej w Warszawie (pozyskanie pieniędzy na wyposażenie wnętrza i montaż aparatury Planetarium im. Władysława Dziewulskiego w Toruniu) – 1992-1994.

5. Instytut Artystyczny na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu - Zakład Plastyki Intermedialnej.

6. Instytut Historii i Archiwistyki na Wydziale Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

7. Instytut Pedagogiki na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu - Zakład Dydaktyki.

8. Instytut Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu:

- Zakład Konserwacji Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej
- Zakład Konserwacji Papieru i Skóry
- Zakład Technologii i Technik Malarskich
- Zakład Konserwatorstwa
- Zakład Konserwacji Elementów i Detali Architektonicznych.

9. Komisja Współpracy Planetariów Polskich przy Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii z siedzibą w Olsztynie (1976-1994 – zawieszenie działalności Komisji).

10. Kuratorium Oświaty w Toruniu.

11. Ogólnopolski Filatelistyczny „Klub Copernicana” z siedzibą w Olsztynie (współpraca w pozyskiwaniu zbiorów, udział w Zjazdach Plenarnych Klubu podczas światowych i ogólnopolskich wystaw filatelistycznych; współorganizacja jednego ze zjazdów, który odbył się

w Muzeum Mikołaja Kopernika oddziale Muzeum Okręgowego w Toruniu – 1972 – 1998 – zawieszenie działalności Klubu).

12. Planetarium im. Władysława Dziewulskiego w Toruniu

- tworzenie i budowa (1978-1994)
- od 17.02.1994 r. współpraca jako z instytucją o pokrewnych celach w zakresie upowszechniania astronomii i astronautyki.

13. Polskie Towarzystwo Astronautyczne w Warszawie (współdziałalność w pracach Zarządu Głównego – Sekcja Popularyzacji, 1975-1996).

14. Polskie Towarzystwo Miłośników Astronomii – oddział w Toruniu (współdziałalność w pracach Zarządu Oddziału, wspólne cykle wiosenne i jesienne odczytów z zakresu astronomii i astronautyki, 1975-2000).

15. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze – oddział w Toruniu (szkolenie przewodników).

16. Pracownia Badań Kopernikańskich przy Zakładzie Historii Nauki i Techniki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.

17. Współpraca ze szkołami noszącymi imię Mikołaja Kopernika na terenie Polski, ze szczególnym uwzględnieniem szkół z miast należących do Federacji Miast Kopernikowskich (1967-2000)

18. Zakład Doskonalenia Nauczycieli – Wojewódzki Ośrodek Metodyczny (pierwotnie OIGPE przekształcone w ODN) – seminaria z metodykami nauczającymi geografii, fizyki i astronomii z województw: bydgoskiego, toruńskiego i włocławskiego (1986-1994).

19. Związek Harcerstwa Polskiego:

· Krąg Instruktorski – Komisja Historyczna (1975-1985)

· Chorągiew im. Mikołaja Kopernika (teren dawnego woj. bydgoskiego)

· Chorągiew „Zdobyców Kosmosu” (teren woj. toruńskiego) – nadawanie imienia Mikołaja Kopernika drużynom harcerskim z różnych miejscowości, alerty, quizy, konkursy, przyjmowanie rajdów kopernikowskich pieszych, rowerowych (1966-1989). Najintensywniejszy okres współpracy przypadł na okres przygotowań do obchodów Wielkiego Jubileuszu 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika (1966-1974).

SPONSORZY

Instytucje

Agrohändler LTD w Toruniu
Antykwarjat „KOLEKCJONER” w Toruniu
Browar „AMBER” w BielkóWKu k. Gdańska
„BUDERUS” – Zakłady Urządzeń Grzewczych w Toruniu
Centrum Handlowe „FILMAR” w Toruniu
Fabryka Cukiernicza „KOPERNIK” S.A. w Toruniu
Fundacja Polsko-Niemiecka w Warszawie
Fundacja Przyjaciół Planetarium i Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu
Hotel „ZAJAZD STAROPOLSKI” w Toruniu
„JEST” – Ramy, oprawa obrazów w Toruniu
McDONALD’S (Warszawa-Toruń)
Piekarnia Bartkowskich w Toruniu
Piekarnia Antoniego Psutego w Toruniu.
Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie S.A. w Toruniu
Przedsiębiorstwo Handlowe „FLISAK” – FILATELISTYKA – NUMIZMATYKA – ANTYKI w Toruniu
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydawnictwo „PRÓSZYŃSKI I S-KA” (Warszawa-Toruń)
Zakłady Produkcji Serów Topionych „LAKPOL” w Toruniu
Zakłady Przemysłu Spirytusowego „POLMOS” w Toruniu
Zakłady Wodomierzy i Zegarów „METRON” w Toruniu

Osoby prywatne

Prof. dr hab. Andrzej Blikle („CAFE”, Warszawa)
Józef Burkowski (Lille – Francja)
prof. dr hab. Wilhelmina Iwanowska (Toruń)
Marek Korkowski (Kowalstwo Artystyczne – Inowrocław)
Jeremi Kozłowski (Toruń)
prof. dr hab. Witold Łukaszewicz (Toruń)
Orest Paszkowycz (Łódź)
Tadeusz Porębski (Toruń)
Bogdan i Zbigniew Przybylińscy (Toruń)
Andrzej Rogowski (Toruń)
Adela Schmalz (Monachium - RFN)
Zbigniew Smoliński (Toruń)
Elwira Soplińska (Ciechanów)
Kazimierz Zakrzewski (USA)
Rajmund Żuk (Olsztyn)

BIBLIOGRAFIA

(wybór)

1. Janina Mazurkiewicz, *Dom Kopernika*, Rocznik Muzeum w Toruniu, t. I, 1962, z. 2, s. 76-80, il.
2. Jerzy Frycz, *Dom Kopernika w Toruniu*, Rocznik Muzeum w Toruniu, t. I, 1963, z. 3, s. 134-150, il.
3. Janina Mazurkiewicz, *Bibliografia muzealnictwa na terenie województwa bydgoskiego (1945-1961)*, Rocznik Muzeum w Toruniu, t. I, 1963, z. 3, s. 258-269.
4. Janina Mazurkiewicz, *Dział Historyczny i oddział „Dom Kopernika”*, Rocznik Muzeum w Toruniu, t. II, 1966, z. 1-2, s. 56-64, il.
5. Janina Mazurkiewicz, *Bibliografia muzealnictwa na terenie województwa bydgoskiego (1962-1964)*, Rocznik Muzeum w Toruniu, t. II, 1966, z. 1-2, s. 120-144
6. Janina Mazurkiewicz, Jerzy Remer, *Zagadnienia Muzeum Kopernikowskiego (A – Komisja do utworzenia Muzeum Mikołaja Kopernika, B – Szlakiem Kopernika, C – Komisja koordynacyjna, D – Sympozjum kopernikowskie)*, Rocznik Muzeum w Toruniu, t. II, 1966, z. 1-2, s. 159-169
7. Karol Górski, *Dom i środowisko rodzinne Mikołaja Kopernika*, Toruń 1968, (Biblioteczka Kopernikańska Nr 1)
8. Jerzy Remer, *Muzeum epoki Kopernika (konceptja i realizacja)*, Rocznik Muzeum w Toruniu, t. III, 1968, s. 23-37, il.
9. Janina Mazurkiewicz, *Z działalności Uniwersytetu Kultury przy Muzeum Okręgowym w Toruniu – oddział „Dom Kopernika”*, Rocznik Muzeum w Toruniu, t. III, 1968, s. 171-176, il.
10. Janina Mazurkiewicz, *Dział Historyczny i oddział „Dom Kopernika”*, Rocznik Muzeum w Toruniu, t. IV, 1969, s. 62-74, il.
11. Janina Mazurkiewicz, *Bibliografia Muzeum Okręgowego w Toruniu i muzeów regionalnych województwa bydgoskiego*, t. IV, 1969, s. 201-221.
12. Jadwiga Chudziakowa, *Badania nad średniowiecznym ośrodkiem miejskim Torunia*, Zapiski Historyczne, t. XXXVIII, Warszawa-Poznań 1973, s. 75-80, il.
13. Janina Mazurkiewicz, *Jubileuszowe wystawy w zespole kamieniczek przy ulicy Kopernika 15/17*, Rocznik Muzeum w Toruniu, t. VI, 1977, s. 209-219
14. Zbigniew Nawrocki, *Kamienica przy ulicy Kopernika 15 w Toruniu*, Rocznik Muzeum w Toruniu, t. VII, 1980, s. 37-62, il.
15. Zbigniew Nawrocki, *5 kamienic przy ulicy Kopernika w Toruniu*, Kwartalnik Architektury i Urbanistyki, t. 30, Warszawa 1985, s. 2, s. 197-225
16. Tomasz Jasiński, *Dom rodzinny Mikołaja Kopernika; przyczynek do studiów nad socjotopografią późnośredniowiecznego miasta*, Kwartalnik Historyczny, t. 92, Warszawa 1986, s. 861-884
17. Janina Mazurkiewicz, *Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu – powstanie, rozwój, działalność w latach 1960-1985*, Rocznik Toruński, nr 18, 1988, s. 5-20
18. Krzysztof Mikulski, *Watzenrodowie i dom rodzinny Mikołaja Kopernika w Toruniu*, w: *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w średniowieczu*, Toruń 1996, s. 243, il.
19. Michał Woźniak, *Muzeum Okręgowe w Toruniu*, w: *Muzea Pomorza Nadwiślańskiego – tradycja i współczesność*, Toruń 1996, s. 154, 158
20. Janina Mazurkiewicz, *Muzeum Mikołaja Kopernika, oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu – informator*, Wrocław-Toruń 1999, il.
21. Janina Mazurkiewicz, *Muzeum Mikołaja Kopernika oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu. Projekcja światło-dźwięku przy modelu Torunia z około 1500 r.*, Biuletyn Muzeum Okręgowego w Toruniu, Wydanie specjalne, luty 2000, il.
22. Janina Mazurkiewicz, *Czterdziestolecie Muzeum Mikołaja Kopernika oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu 1960-2000*, Biuletyn Muzeum Okręgowego w Toruniu, nr 34, 2000, s. II-IV, il.

W latach 1964, 1967, 1973, 1974, 1986, 1990 opublikowano kilka edycji składanek-folderów prezentujących krótką historię Muzeum oraz informacje dotyczące aktualnych w danym okresie wystaw stałych Muzeum Mikołaja Kopernika Oddziału Muzeum Okręgowego. Nakłady z 1964, 1973 i 1990 roku obok wersji polskiej, posiadały również wersje obcojęzyczne (angielską, francuską, niemiecką i rosyjską).